

มุมมองความมั่นคง

| ฉบับที่ 3 | กุมภาพันธ์ - พฤษภาคม 2563

👁️ การจัดการปัญหาการเปลี่ยนแปลง
ของสภาพภูมิอากาศ
ของกลุ่ม
ประเทศ **BIMSTEC**
| ผศ.ดร.วรรณภา สิริศิริ

Strategic Foresight
Study on Security
in **ASEAN**
| Pannin Sumanasrethakul | Ph.D.
| Dr. Scott Macleod

+ โอกาสการค้าและการลงทุนไทยจากนโยบาย
Belt and Road Initiative ของจีน
| สำนักพัฒนาและส่งเสริมการวิจัย สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา (องค์การมหาชน)

มุมมอง
Security in a Complex
Environment, Critical
Thinking and Strategy
| วัชรน วัฒนศิริ และคณะ

มุมมองความมั่นคง
ทางอาหาร
| รัชกรณ นภาพรพิพัฒน์

ความมั่นคงทางทะเล
ในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก
: มุมมองจากนานาชาติ
| สมปรัตนา ช่วยเกื้อ

พลวัตวิทยาศาสตร์
และเทคโนโลยี
เพื่อสร้างความมั่นคงของชาติ
| ศรัณย์ สัมฤทธิ์เดชขจร

ทัศนะของ
สหรัฐอเมริกา
ต่ออนุ
ภูมิภาค **ลุ่มน้ำโขง**
(The re-engagement of the U.S.
in the Golden Triangle Subregion)
| ธีรภานต์ พงศ์พิชญามาตย์

เกร็ดความรู้เกี่ยวกับ
**A Free and Open
Indo-Pacific**
Advancing a Shared Vision
| ปภากร วรสถิตย์

มุมมองการจัดการ
ภาวะวิกฤต
ในกรณีการก่อการร้าย ของตุรกี
| ชัยพรพรรณ จันทาหร

สถาบันความมั่นคงศึกษา สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ

เอกสารเผยแพร่ของสำนักงานสภาพความมั่นคงแห่งชาติ

พิมพ์ครั้งที่ 1 | ฉบับที่ 3 | กุมภาพันธ์ - พฤษภาคม 2563

จำนวนพิมพ์ 500 เล่ม

เจ้าของ สำนักงานสภาพความมั่นคงแห่งชาติ
เลขที่ 1 ทำเนียบรัฐบาล ถนนพิษณุโลก เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300
โทรศัพท์ 0-2629-8000 โทรสาร 0-2629-8056
Website: www.nsc.go.th

วัตถุประสงค์

- เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมผลงานทางวิชาการด้านความมั่นคง
- เพื่อสนับสนุนการใช้ประโยชน์จากผลงานทางวิชาการและสร้างความรู้ความเข้าใจในด้านความมั่นคง
- เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือและประสานงานในการบริหารจัดการข้อมูลวิชาการระหว่างหน่วยงานด้านความมั่นคง
- เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและเอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ กับหน่วยงานและเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

เนื้อหา/ข้อความในเอกสารชุดนี้เป็นความคิดเห็นของผู้เขียน
มิใช่ของสำนักงานสภาพความมั่นคงแห่งชาติ

คำนำ

สถาบันความมั่นคงศึกษา สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมศ.สมช.) ได้จัดทำวารสารมุมมองความมั่นคง ราย ๔ เดือน เพื่อเป็นแหล่งความรู้ที่ได้มาจากการศึกษาค้นคว้าเอกสารต่างๆ และความรู้ที่ได้มาจากการสังสมประสบการณ์ในตัวบุคคล ในการที่จะถ่ายทอดเรื่องราวของการทำงานด้านความมั่นคงที่ทุกวันนี้มีความเชื่อมโยงทั้งมิติภายในประเทศและมิติต่างประเทศอย่างเห็นได้ชัด รวมถึงปัจจัยแวดล้อมต่างๆ อาทิ การเมือง เศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม การสื่อสาร และอื่นๆ ที่ยึดโยงกับบริบท “ความมั่นคง” ซึ่งทำให้ผู้ปฏิบัติงานด้านความมั่นคงมองเห็นทั้งโอกาส ความเสี่ยง ความท้าทาย ชัดความสามารถ และผลกระทบที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ มุ่งหวังที่จะสร้างการรับรู้ รับทราบข้อมูล หรือองค์ความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงแบบองค์รวม โดยผ่านการดำเนินงานของสถาบันความมั่นคงศึกษาภายใต้ความร่วมมือกับนักวิชาการ รวมถึงสถาบันหรือหน่วยงานทางวิชาการทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

สำหรับบทความที่ปรากฏในวารสารมุมมองความมั่นคงฉบับนี้ เป็นการประมวลเนื้อหาในหลายแง่มุมที่ผ่านมุมมองจากบุคลากร สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ และนักวิชาการที่ได้ร่วมงานกับสถาบันความมั่นคงศึกษา เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยน แบ่งปัน ความรู้ ที่ได้จากการศึกษา ค้นคว้า อบรมในหลักสูตรต่างๆ หรือการเข้าร่วมประชุมกับสถาบันวิชาการทั้งในและต่างประเทศให้กับผู้ที่สนใจมิติความมั่นคง

ด้วยเหตุนี้ สถาบันความมั่นคงศึกษา จึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวารสารมุมมองความมั่นคง ฉบับเดือนกุมภาพันธ์-พฤษภาคม จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ปฏิบัติงาน และผู้ที่ศึกษาและสนใจในงานด้านความมั่นคงที่ทุกวันนี้การทำงานต้องมีปัญญา ความรู้ ประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญ และความร่วมมือจากหลายภาคส่วนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมิน วิเคราะห์สถานการณ์อย่างรอบด้าน การให้ข้อเสนอเชิงนโยบายและข้อเสนอเชิงปฏิบัติการร่วมกันขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ นโยบาย แผนงานต่างๆ ไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จต่อไป

สถาบันความมั่นคงศึกษา

สารบัญ Content

สารจากเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ

สารจากที่ปรึกษาถาวรนโยบายและยุทธศาสตร์ความมั่นคง

เกร็ดความรู้ทบทวนวิสัยทัศน์สภาความมั่นคงแห่งชาติและสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ

09 การจัดการปัญหาการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศของกลุ่มประเทศ BIMSTEC

ผศ.ดร.วรรณภา สิริศิริ

สำนักวิชาการระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

19 Strategic Foresight Study on Security in ASEAN

Pannin Sumanasrethakul, Ph.D. and Dr. Scott Macleod

Knowledge and Solutions HUMAN CAPITAL LEADERSHIP INSTITUTE

31 โอกาสการค้าและการลงทุนไทยจากนโยบาย Belt and Road Initiative ของจีน

สำนักพัฒนาและส่งเสริมการวิจัย

สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา (องค์การมหาชน)

43 มุมมองความมั่นคงทางอาหาร

รัชกรณ นภาพรพิพัฒน์ ที่ปรึกษาด้านนโยบายและยุทธศาสตร์ความมั่นคง

51 พลวัตวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อสร้างความมั่นคงของชาติ

ศรัณย์ สัมฤทธิ์เดชขจร

ที่ปรึกษาของสภาความมั่นคงแห่งชาติ ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และดิจิทัล

ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ

สารบัญ Content

59 มุมมอง Security in a Complex Environment, Critical Thinking and Strategy

วัฒน์ วน ศฤงคาราญ และคณะ
สถาบันความมั่นคงศึกษา

71 ความมั่นคงทางทะเลในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก : มุมมองจากนานาชาติ สมปรารถนา ช่วยเกื้อ สำนักยุทธศาสตร์การเตรียมพร้อมและการป้องกันประเทศ

77 เกร็ดความรู้เกี่ยวกับ A Free and Open Indo-Pacific Advancing a Shared Vision ปภากร วรสถิตย์ สำนักยุทธศาสตร์ความมั่นคงระหว่างประเทศ

79 ทิศนะของสหรัฐอเมริกาต่ออนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง (The re-engagement of the U.S. in the Golden Triangle Subregion) ธีรภานต์ พงศ์พิชญามาตย์ สำนักยุทธศาสตร์ความมั่นคงระหว่างประเทศ

83 มุมมองการจัดการภาวะวิกฤตในกรณีการก่อการร้ายของตุรกี ชัชพรรณ จินดาหระ สำนักประเมินภัยคุกคาม

สารจากเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ

สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) มีหน้าที่เสนอแนะและให้ความเห็นต่อสภาความมั่นคงแห่งชาติ หรือ คณะรัฐมนตรี เพื่อประกอบการพิจารณากำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ แผนงาน และการอื่นที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงแห่งชาติแล้ว หน้าที่อีกประการหนึ่งคือการให้ความสำคัญกับการศึกษา วิจัย รวบรวม พัฒนา ส่งเสริม และเผยแพร่ข้อมูลหรือองค์ความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงแห่งชาติ

ด้วยภารกิจหน้าที่ข้างต้น สถาบันความมั่นคงศึกษา สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ จึงได้ตระหนักถึงความสำคัญของ **“การมีองค์ความรู้ที่ถ่องแท้”** เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในกิจการงานด้านความมั่นคง บนพื้นฐานของความรู้ ความเข้าใจ การสั่งสมประสบการณ์ ในบริบทความมั่นคงตั้งแต่ในห้วงอดีต-ปัจจุบัน-อนาคต โดยการดำเนินงานด้านความมั่นคงสิ่งสำคัญคือ ประเทศชาติมีภูมิคุ้มกัน หน่วยงานความมั่นคงสามารถปรับตัวได้ทันกับพลวัตของการเปลี่ยนแปลงสถานะแวดล้อมความมั่นคงในแต่ละยุคสมัย รวมทั้งที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการดำเนินงานด้านความมั่นคง คือ การมีส่วนร่วมและการผนึกกำลังจากภาคส่วนต่างๆ ทั้งหน่วยงานรัฐ ภาคเอกชน ภาคท้องถิ่น กลุ่มอาสาสมัคร จิตอาสากลุ่มต่างๆ และ องค์กรพัฒนาเอกชน

การจัดทำเอกสารชุด **“มุมมองความมั่นคง”** เป็นหนึ่งในรูปแบบงานเขียนบทความที่ถ่ายทอดจากบุคลากรที่ปฏิบัติงานภายในสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ รวมทั้งการที่บุคลากรได้มีโอกาสเข้ารับการฝึกอบรมจากสถาบันทั้งภายในและต่างประเทศ และบทความที่เขียนขึ้นจากนักวิชาการที่ได้มีการศึกษาค้นคว้าในเรื่องนั้นๆ นอกเหนือจากในรอบปีที่ผ่านมาที่ทางสถาบันความมั่นคงศึกษาได้จัดเวทีทางวิชาการ การประชุม สัมมนา การหารือในประเด็นต่างๆ โดยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากภาคีเครือข่าย อาทิ หน่วยงานรัฐ นักวิชาการ เพื่อพัฒนา เพิ่มพูนความรู้ มุมมอง แง่คิดที่หลากหลาย เรียนรู้ ริเริ่มสิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ที่มีหน้าที่เสนอแนะเชิงนโยบาย/ผู้ปฏิบัติงาน และนักวิชาการที่เชี่ยวชาญในศาสตร์แต่ละสาขา

ด้วยเหตุนี้ จึงมุ่งหวังว่า **“มุมมองความมั่นคง”** จะสามารถเป็นช่องทางหนึ่งที่จะสื่อความเข้าใจให้ผู้อ่านเกี่ยวกับประเด็นความมั่นคงและการดำเนินงานของสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติและที่สำคัญถือเป็นสื่อกลางในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านความมั่นคงและความร่วมมือระหว่างสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติกับภาคีเครือข่ายภายในประเทศและต่างประเทศต่อไป

พลเอก

(สมศักดิ์ รุ่งสิตา)

เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ

สารจากที่ปรึกษาด้านนโยบายและยุทธศาสตร์ความมั่นคง

การศึกษา วิจัย พัฒนา ส่งเสริม และเผยแพร่ ข้อมูล หรือ องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคง ถือเป็นหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) ดังนั้น ผู้ที่ปฏิบัติงานด้านความมั่นคงจึงปรารถนาให้ได้ผู้ที่มีความรู้ที่ถ่องแท้ มีความสามารถที่แท้จริง มีการสั่งสมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ ยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรม การพัฒนาตนเองสม่ำเสมอ การมีเกียรติภูมิและศักดิ์ศรี การทำงานที่ประสานสอดคล้องกัน และการทำงานแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ จึงนับเป็นเรื่องสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ซึ่งเป็นทุนมนุษย์ที่สำคัญในการทำให้ประเทศชาติเป็นปึกแผ่นมั่นคงและเจริญก้าวหน้า

ดังนั้น เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2561 จึงได้จัดตั้ง สถาบันความมั่นคงศึกษา (สมศ.) เสมือนเป็น Security Think Tank โดยพัฒนาปรับเปลี่ยนรูปแบบในการจัดการองค์ความรู้ด้านความมั่นคงที่กลุ่มพัฒนาองค์ความรู้ความมั่นคง (กพอ.) สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติได้ดำเนินการมากว่า 10 ปี เพื่อให้บุคลากรได้มีโอกาสอย่างเท่าเทียมที่จะได้รับการพัฒนาอย่างทั่วถึงตามศักยภาพและความถนัดหรือความเชี่ยวชาญของแต่ละบุคคล โดยเน้นการเรียนรู้ การคิดวิเคราะห์เชิงลึก การคิดเชิงวิพากษ์ การคิดริเริ่ม การมีนวัตกรรมที่สร้างคุณค่าในงานด้านความมั่นคง รวมทั้งมุ่งหาแนวทางหรือเวทีรูปแบบต่างๆ ที่จะสามารถถ่ายทอด รับฟัง แลกเปลี่ยน ระดมความคิดเห็น (Collaborative Learning) ทำความเข้าใจเนื้อหาเกี่ยวเนื่องกับการปฏิบัติงานด้านความมั่นคงไปสู่ผู้ที่สนใจ ตลอดจนส่งเสริมให้เครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กร สถาบันทางวิชาการ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคท้องถิ่น

บทความในเอกสารชุด “มุมมองความมั่นคง” ในวารสารฉบับนี้ หวังว่าจะสร้างการรับรู้และแลกเปลี่ยนมุมมองในแง่มุมการศึกษาความมั่นคงหรือความมั่นคงศึกษา (Security Studies) ที่ให้ผู้ปฏิบัติงาน สมช. หรือหน่วยงานด้านความมั่นคงได้ถ่ายทอดสิ่งที่ได้ดำเนินงานและมุมมองความมั่นคงที่หลายประเด็นมีความซับซ้อน ทำทาย ความเสี่ยง โดยหลายประเด็นมีความเชื่อมโยงทาบเกี่ยวกัน (Cross-Cutting Issues) ในการเสนอแนะนโยบายหรือแผนเชิงป้องกันและแก้ไขปัญหาในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว จึงต้องมีการหารือกัน โดยที่สำคัญคือการเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นและการได้รับความร่วมมือในการปฏิบัติงานที่นำผู้ที่มีความรู้ความสามารถที่แท้จริงในงานหรือศาสตร์สาขานั้นๆ และมุมมองของคนในแต่ละช่วงวัยทั้งภายในหน่วยงาน และระหว่างหน่วยงานเข้ามาดำเนินกิจการงานความมั่นคงให้มีความรอบด้านและตลกลึกทางความคิด โดยใช้เวทีสถาบันความมั่นคงศึกษาและบทความเป็นสื่อกลางที่จะสร้างการรับรู้รับทราบ การรับฟัง การแลกเปลี่ยน ข้อคิดเห็น การปรับกระบวนทัศน์ วิชิตคิด วิถีปฏิบัติงานด้านความมั่นคง

นายรัชกรณ นภาพรพิพัฒน์
ที่ปรึกษาด้านนโยบายและยุทธศาสตร์ความมั่นคง

เกร็ดความรู้

บทบัญญัติสภาความมั่นคงแห่งชาติและสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ

การดำเนินงานของสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติมีภารกิจในกิจการด้านความมั่นคงภายใต้พระราชบัญญัติสภาความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2559 โดยมี สภาความมั่นคงแห่งชาติและสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ ทำหน้าที่ ดังนี้

หมวด 1 สภาความมั่นคงแห่งชาติ

มาตรา 6 ให้มีสภาความมั่นคงแห่งชาติ ประกอบด้วยสมาชิก ดังต่อไปนี้

- (1) นายกรัฐมนตรีเป็นประธานสภา
- (2) รองนายกรัฐมนตรีซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นรองประธานสภา
- (3) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมและผู้บัญชาการทหารสูงสุด ให้เลขาธิการเป็นสมาชิกและเลขานุการ และให้เลขาธิการแต่งตั้งข้าราชการของสำนักงานเป็นผู้ช่วยเลขานุการเพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของสภาสภา อาจมีมติให้เชิญรัฐมนตรีหรือหัวหน้าส่วนราชการที่มีอำนาจหน้าที่โดยตรงเกี่ยวกับเรื่องที่จะพิจารณา หรือผู้ซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ด้านความมั่นคง หรือนักวิชาการด้านความมั่นคงในเรื่องนั้น ให้เข้าร่วมประชุมเป็นครั้งคราวในฐานะสมาชิกเฉพาะกิจด้วยก็ได้ ในกรณีเช่นนั้น ให้ผู้ที่ได้รับเชิญและมาประชุมมีฐานะเป็นสมาชิกตามวาระหนึ่ง สำหรับการประชุมครั้งที่ได้รับเชิญนั้น

มาตรา 7 สภาความมั่นคงแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (1) จัดทำนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณา
- (2) เสนอแนะและให้ความเห็นในการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติในมิติด้านความมั่นคงหรือประเด็นเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งชาติหรือการแก้ไขเพิ่มเติมหรือปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวกับความมั่นคงแห่งชาติต่อนายกรัฐมนตรีคณะรัฐมนตรีหรือหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องแล้วแต่กรณี
- (3) พิจารณากำหนดยุทธศาสตร์หรือแผนด้านความมั่นคงเฉพาะเรื่องแผนเตรียมพร้อมแห่งชาติและแผนบริหารวิกฤตการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงแห่งชาติ
- (4) กำหนดแนวทางหรือมาตรการในการป้องกันหรือแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งชาติเพื่อเสนอนายกรัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีพิจารณา
- (5) ประเมินและวิเคราะห์สถานการณ์ภาพรวมในเชิงยุทธศาสตร์อันเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงแห่งชาติ
- (6) กำกับและติดตามการดำเนินการตามนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ
- (7) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้และกฎหมายอื่นหรือตามที่นายกรัฐมนตรี หรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

หมวด ๓ สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ

มาตรา ๒๑ ให้มีสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (1) รับผิดชอบในงานธุรการของสภาและศึกษาและรวบรวมข้อมูลด้านความมั่นคงที่เกี่ยวกับงานของสภา
- (2) จัดทำร่างนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติตามเป้าหมายและแนวทางที่สภากำหนดเพื่อเสนอต่อสภา
- (3) เสนอแนะและให้ความเห็นต่อสภาหรือคณะรัฐมนตรีเพื่อประกอบการพิจารณา กำหนดนโยบายยุทธศาสตร์ แผนงาน และการอื่นที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงแห่งชาติ
- (4) ให้คำปรึกษาเสนอแนะและให้ความเห็นตลอดจนอำนวยความสะดวกและประสาน การปฏิบัติงานใดๆ เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- (5) ติดตาม ประเมิน วิเคราะห์ และแจ้งเตือนสถานการณ์ด้านความมั่นคงการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์สภาวะแวดล้อมด้านความมั่นคงในเชิงยุทธศาสตร์พิสูจน์ทราบและคาดการณ์ภัยคุกคาม และการประเมินกำลังอำนาจของชาติ
- (6) ประสานงานหรือร่วมมือกับหน่วยงานต่างประเทศในกิจการด้านความมั่นคงระหว่างประเทศ ด้านความมั่นคงในเชิงยุทธศาสตร์ ด้านการประเมินสภาวะแวดล้อม และด้านวิชาการที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคง
- (7) ศึกษา วิจัย รวบรวม พัฒนา ส่งเสริม และเผยแพร่ข้อมูลหรือองค์ความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงแห่งชาติ
- (8) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้และกฎหมายอื่นหรือตามที่สภา นายกรัฐมนตรี หรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

มาตรา 22 ให้มีเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการและบริหารราชการของสำนักงานขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีและให้มีรองเลขาธิการเป็นผู้ช่วยสั่งและปฏิบัติราชการให้เลขาธิการเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญโดยในการพิจารณาเสนอชื่อผู้ซึ่งสมควรดำรงตำแหน่งเลขาธิการให้สภาเสนอชื่อบุคคลเพื่อประกอบการพิจารณาด้วย

การจัดการปัญหา การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ของกลุ่มประเทศ *BIMSTEC*

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณภา ลีระศิริ*

เมื่อวันที่ 27-28 พฤศจิกายน พ.ศ.2562 ที่ผ่านมา ผู้เขียนได้มีโอกาสเข้าร่วมการประชุม Second Dialogue of BIMSTEC Think Tank ณ กรุงนิวเดลี ประเทศอินเดีย¹ การประชุมครั้งนี้ เน้นในประเด็นสำคัญของ BIMSTEC 5 ประเด็น ได้แก่ 1. Internet and Social Media as a Tool for Radicalization 2. Maritime Domain Awareness in BIMSTEC 3. Environment and Climate Change 4. Restructuring Institutions: Cooperation and Capacity Building within BIMSTEC States และ 5. Cyber Security ผู้เขียนได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในประเด็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศซึ่งผู้เขียนมีความสนใจเป็นอย่างมากและถือได้ว่าเป็นประเด็นสำคัญในทางระหว่างประเทศเป็นอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน

กรอบความร่วมมือ BIMSTEC

ความร่วมมือในกรอบ BIMSTEC (Bay of Bengal Initiative for Multisectoral Technical and Economic Cooperation) หรือความริเริ่มแห่งอ่าวเบงกอลว่าด้วยความร่วมมือหลากหลายสาขาทางเทคนิคและเศรษฐกิจ เป็นความร่วมมือระหว่างประเทศที่มีที่ตั้งอยู่รายรอบอ่าวเบงกอลในภูมิภาคเอเชียใต้เรื่อยไปจนถึงเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ BIMSTEC ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด 7 ประเทศ ได้แก่ บังคลาเทศ ภูฏาน อินเดีย เมียนมา เนปาล ศรีลังกา และไทย

* อาจารย์ประจำสำนักวิชาการระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

¹ อินเดียเป็นเจ้าภาพจัดการประชุม BIMSTEC Think Tank Dialogue on Regional Security ครั้งที่ 2 ในวันที่ 27 - 28 พ.ย. 2562 ณ Vivekananda International Foundation กรุงนิวเดลี สาธารณรัฐอินเดีย โดยเป็นการประชุมในกรอบนักวิชาการและสถาบันคลังสมองประเทศสมาชิก BIMSTEC ประกอบด้วย Session (I): Internet and Social Media as a Tool for Radicalisation - The BIMSTEC Experience and Way Forward. Session. (II): Maritime Domain Awareness (MDA) in BIMSTEC Session. (III): Environment and Climate Change: Preserving Mountains and Oceans Ecosystem Session (IV): Restructuring Institutions: Cooperation and Capacity Building within BIMSTEC States. Session (V): Cyber Security: Need for Cooperation Between the BIMSTEC States to Counter-Cyber Security Threats. โดยผลการประชุมจะนำเสนอที่ประชุมประจำปีของหัวหน้าฝ่ายความมั่นคงประเทศสมาชิก BIMSTEC (Bangladesh, Bhutan, India, Myanmar, Nepal, Sri Lanka and Thailand)

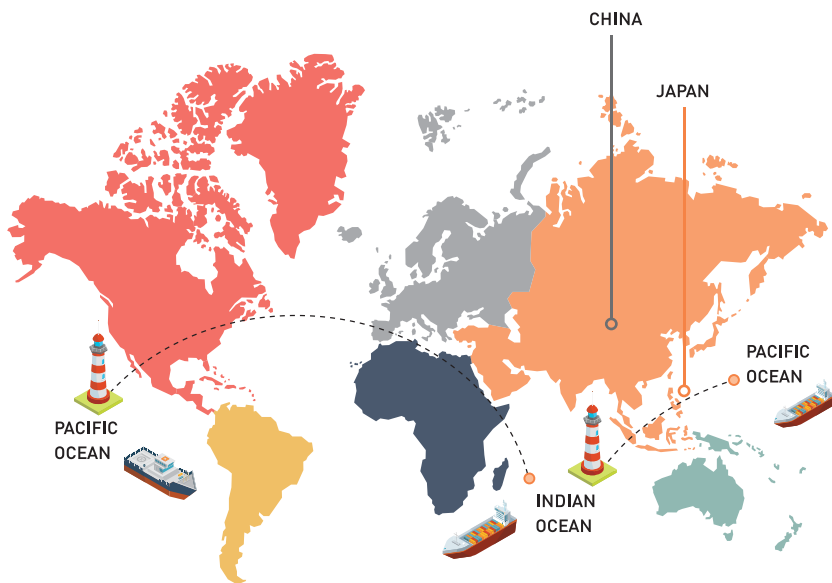
BIMSTEC ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2540 โดยความร่วมมือของประเทศไทยที่รัฐบาลของไทยในขณะนั้นต้องการดำเนินนโยบายมองตะวันตก (Look West) ประจวบเหมาะกับการที่ในขณะนั้นประเทศอินเดียได้ดำเนินนโยบายมองตะวันออก (Look East) เช่นเดียวกันจึงทำให้เกิดความตกลง BIMSTEC ขึ้น โดยในครั้งนั้นมีประเทศที่เป็นสมาชิกก่อตั้ง 4 ประเทศ ได้แก่ บังกลาเทศ อินเดีย ศรีลังกา และไทย ภายใต้ชื่อ Bangladesh-India-Sri Lanka-Thailand Economic Cooperation (BISTEC) ในอีก 6 เดือนต่อมา ในวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2540 ประเทศเมียนมาได้เข้าเป็นสมาชิกลำดับที่ 5 และได้มีการเปลี่ยนชื่อเป็น Bangladesh-India-Myanmar-Sri Lanka-Thailand Economic Cooperation (BIMSTEC) ความร่วมมือภายใต้กรอบ BIMSTEC มีเป้าหมายสำคัญคือการสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศในกลุ่มประเทศรอบอ่าวเบงกอล และเมื่อประเทศเนปาลและภูฏานได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกจึงได้มีการเปลี่ยนชื่อเป็น Bay of Bengal Initiative for Multisectoral Technical and Economic Cooperation (BIMSTEC) (Kandu, 2016)

ความตกลง BIMSTEC ตอบสนองความต้องการของสองประเทศใหญ่ที่สอดคล้องกันคือความต้องการของประเทศไทยและอินเดีย ในห้วงทศวรรษที่ 1990 ประเทศไทยต้องการขยายความสัมพันธ์ไปยังประเทศที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกมากขึ้น นโยบายมุ่งตะวันตกของไทย (Look West) ตอบสนองความต้องการของประเทศไทยในหลายประเด็น ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ระหว่างไทยกับเมียนมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยกระดับความร่วมมือในการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ประเทศไทยยังต้องการแสวงหาแหล่งผลิตสินค้าราคาถูกซึ่งภูมิภาคเอเชียใต้มีศักยภาพในการเป็นแหล่งผลิตสินค้าให้กับไทย เพราะมีแรงงานและทรัพยากรราคาถูกเป็นจำนวนมาก

ในขณะเดียวกันอินเดียต้องการที่จะเข้าร่วมกับการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่มีความเข้มแข็ง เนื่องจากในช่วงหลังสงครามเย็นเป็นต้นมา อินเดียไม่ได้เป็นสมาชิกของการรวมกลุ่มในระดับภูมิภาคใด ๆ นอกจากสมาคมความร่วมมือแห่งภูมิภาคเอเชียใต้ (South Asian Association for Regional Cooperation-SAARC) แต่สมาคมความร่วมมือแห่งภูมิภาคเอเชียใต้ต้องเผชิญกับปัญหาความขัดแย้งภายในภูมิภาคทำให้ความร่วมมือและบูรณาการทางด้านเศรษฐกิจและการพัฒนาของประเทศในภูมิภาคเอเชียใต้นั้นไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ในทางตรงกันข้าม อาเซียนกลับมีความก้าวหน้าในการพัฒนาความร่วมมือระดับภูมิภาคที่เข้มแข็ง ประกอบไปด้วยประเทศที่มีศักยภาพในการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่สูง ทำให้อินเดียมีความสนใจที่จะร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านทางตะวันออกมากขึ้น (Look East Policy) การเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านทางตะวันออกผ่านกรอบความร่วมมือ BIMSTEC ทำให้อินเดียและประเทศในเอเชียใต้สามารถเชื่อมโยงมายังอาเซียนได้สะดวกขึ้น และยังสามารถใช้กลไก BIMSTEC ในการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประเทศเมียนมาที่มีชายแดนติดต่อกันกว่า 1,600 กิโลเมตร (Kandu, 2016)

เมื่อความต้องการตรงกันจึงเกิดเป็นความร่วมมือในกรอบ BIMSTEC ขึ้น นับว่าเป็นก้าวที่สำคัญของการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างประเทศต่าง ๆ ที่อยู่รายรอบอ่าวเบงกอล และมีความโดดเด่นในฐานะที่เป็นการรวมกลุ่มของประเทศในสองภูมิภาคคือกลุ่มประเทศเอเชียใต้และประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เข้าด้วยกัน และหากพิจารณาในบริบทปัจจุบันที่ประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ หวนกลับมาให้ความสำคัญกับภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก ทำให้กรอบความร่วมมือ BIMSTEC ทวีความสำคัญมากขึ้น ทั้งในเชิงภูมิเศรษฐศาสตร์ ภูมิรัฐศาสตร์ รวมถึงเรื่องของยุทธศาสตร์ความมั่นคงในระดับภูมิภาคและระดับโลกเป็นอย่างมาก กล่าวคือ นอกจากจะเป็นการเชื่อมโยงประเทศต่าง ๆ ในเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แล้ว หากมองในเชิงภูมิศาสตร์และยุทธศาสตร์แล้ว BIMSTEC ยังเป็นการเชื่อมโยง

2 มหาสมุทร อันได้แก่ มหาสมุทรอินเดียและมหาสมุทรแปซิฟิก เข้าด้วยกัน (Chaturvedy, 2018) มหาสมุทรทั้งสองนี้ต่างเป็น แหล่งทรัพยากรทางทะเลที่มีความอุดมสมบูรณ์และยังเป็นเส้นทาง การเดินเรือที่สำคัญของโลกที่จะเชื่อมต่อไปยังญี่ปุ่นและจีน

BIMSTEC ยังเป็นการรวมตัวของประเทศเศรษฐกิจใหม่ที่กำลัง เติบโตอย่างรวดเร็ว มีตลาดขนาดใหญ่ และมีศักยภาพในการพัฒนาที่สูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศอินเดีย มีทรัพยากรธรรมชาติเป็นจำนวนมาก ทั้งบนบกและทะเล BIMSTEC มีผลิตภัณฑ์มวลรวมประมาณ 3 ล้าน เหรียญสหรัฐฯ มีประชากรรวมกันกว่า 1.7 พันล้านคน หรือ 22 เปอร์เซ็นต์ของประชากรโลก ทำให้ถือได้ว่า BIMSTEC เป็นภูมิภาค ที่มีความหนาแน่นของประชากรมากที่สุดในโลก (Roy, 2017; Hundlani & De Zylva, 2018) นอกจากนี้ การมีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์เป็น จุดศูนย์กลางการเชื่อมโยงฝั่งตะวันออกของมหาสมุทรอินเดียและฝั่ง ตะวันตกของมหาสมุทรแปซิฟิกยิ่งทำให้ภูมิภาคนี้มีความสำคัญอย่างมาก ในปัจจุบัน

กรอบความร่วมมือ BIMSTEC มีความพิเศษกว่าความร่วมมือ ทางเศรษฐกิจอื่น ๆ ตรงที่ BIMSTEC ไม่ได้เป็นกรอบความร่วมมือ ระดับภูมิภาคที่เน้นการสร้างความร่วมมือแบบเป็นหน้ากระดานหรือ สร้างองค์การระหว่างประเทศที่มีโครงสร้างเข้มแข็งที่เต็มไปด้วย กระบวนการและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ แต่กลับมุ่งเน้นไปที่เป้าหมายเพื่อ การพัฒนาเป็นหลัก BIMSTEC จึงมีการสร้างร่วมมือระหว่างในสาขา (sector) ที่สำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาภูมิภาคแบบองค์รวม

ในเบื้องต้นมีการกำหนดกรอบความร่วมมือ รายสาขาทั้งสิ้น 6 สาขา ได้แก่

- การค้าและการลงทุน
- เทคโนโลยี
- พลังงาน
- การคมนาคม
- การท่องเที่ยว
- การประมง

ต่อมาในปี พ.ศ. 2548 ได้มีการเพิ่มเติมอีก 7 สาขา ได้แก่

- การเกษตร
- สาธารณสุข
- การแก้ปัญหาความยากจน
- การต่อต้านการก่อการร้าย และอาชญากรรมข้ามชาติ
- สิ่งแวดล้อมและภัยพิบัติ
- วัฒนธรรม
- ปฏิสัมพันธ์ในระดับประชาชน

และในปี พ.ศ. 2554 ได้เพิ่มความร่วมมือ ในสาขาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เป็นสาขาที่ 14 ภายใต้ความร่วมมือในกรอบ BIMSTEC (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2552; กระทรวงการต่างประเทศ, 2556; Kundu, 2014)

อย่างไรก็ดี ในห้วง 20 ปีแรก (พ.ศ. 2540-2560) ของการก่อตั้งกรอบ ความร่วมมือ BIMSTEC นั้นไม่ประสบ ความสำเร็จ เนื่องจากประเทศสมาชิก ไม่ได้ให้ความสำคัญกับ BIMSTEC เท่าที่ควร และไม่มีการดำเนินการเพื่อให้เกิดการ บูรณาการระหว่างประเทศ เห็นได้จาก การที่ BIMSTEC ไม่มีการจัดตั้งองค์กรของ BIMSTEC จนกระทั่งผ่านไปถึง 17 ปี จึงได้มี การจัดตั้งสำนักงานเลขาธิการ BIMSTEC ขึ้น

ที่กรุงธากา ประเทศบังคลาเทศ นอกจากนี้ ตลอดระยะเวลาสี่สิบกว่าปีที่ผ่านมา มีการประชุมระดับผู้นำประเทศเพียง 4 ครั้ง เท่านั้น ครั้งแรกเกิดขึ้นที่กรุงเทพฯ ในปี พ.ศ. 2547 ครั้งต่อมาเกิดขึ้นที่อินเดีย ในปี พ.ศ. 2551 การประชุมครั้งที่ 3 ที่ระยะเวลาถึง 6 ปี โดยปี พ.ศ. 2557 ได้มีการจัดประชุมขึ้นที่เมียนมา และครั้งล่าสุดเกิดขึ้น ในปี พ.ศ. 2561 ที่ประเทศอินเดีย ทำให้ในห้วงเวลาที่ผ่านมา BIMSTEC ไม่ประสบความสำเร็จในการขับเคลื่อนความร่วมมือและบูรณาการ ในประเด็นความร่วมมือในด้านต่าง ๆ กอปรกับปัญหาภายในของประเทศสมาชิกทำให้เกิดความชะงักงัน (Yhome, 2019)

อย่างไรก็ดี ความร่วมมือภายใต้กรอบ BIMSTEC กลับมามีความเคลื่อนไหวที่สำคัญอีกครั้ง หลังจากที่ยุโรปได้หันกลับมาผลักดันกรอบความร่วมมืออย่างจริงจัง การที่ BIMSTEC ได้ตัดสินใจขยายกรอบความร่วมมือในด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้นจาก 6 สาขา เป็น 14 สาขา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการเพิ่มประเด็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ในปี พ.ศ. 2554 ทำให้เห็นว่าประเทศสมาชิก BIMSTEC เห็นความสำคัญของกลไกความร่วมมือระหว่างภูมิภาคนี้และต้องการ มีความร่วมมือในประเด็นที่หลากหลาย BIMSTEC ยังคงเป็นความร่วมมือระดับภูมิภาคที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฐานะ การเป็นสะพานเชื่อมโยงเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เข้าด้วยกัน

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ: ผลกระทบต่อประเทศสมาชิก BIMSTEC

ประเทศสมาชิก BIMSTEC มีลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่มีความหลากหลายอย่างมาก นับจากเทือกเขาที่สูงที่สุดในโลกอย่างเทือกเขาหิมาลัยทางตอนเหนือของภูมิภาค เรื่อยมายังผืนน้ำของมหาสมุทรอินเดียและแปซิฟิก อ่าวเบงกอลมีขนาดประมาณ 6,000,000 ตารางกิโลเมตร จัดเป็นอ่าวที่มีขนาดใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของโลก และดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้นว่า BIMSTEC นี้มีประชากรรวมกันกว่า 1.7 พันล้านคน ในจำนวนนี้มีประชากรที่อาศัยอยู่บริเวณริมฝั่งทะเลกว่า 450 ล้านคน อ่าวเบงกอลยังมีระบบนิเวศทางทะเลขนาดใหญ่ที่มีความหลากหลายมากเป็นอันดับต้น ๆ ของโลก

พื้นที่ของกลุ่มประเทศ BIMSTEC ยังมีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติ ทั้งบนบกและในทะเล ถือได้ว่า BIMSTEC เป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของโลก ในขณะที่ประชาชนของประเทศในแถบนี้ยังคงพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติในฐานะแหล่งรายได้ที่สำคัญ ไม่ว่าจะเป็นการเกษตร การประมง หรือแม้กระทั่งการท่องเที่ยว

อย่างไรก็ดี ประเทศสมาชิก BIMSTEC ต้องเผชิญกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ ประเทศในกลุ่ม BIMSTEC ถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มที่มีความเสี่ยงอย่างยิ่ง (extreme risk) จากผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจากการประเมินของ Climate Change Vulnerability Index (CCVI) (Roy, 2017) ซึ่งหมายความว่าประเทศในกลุ่ม BIMSTEC มีโอกาสที่ต้องเผชิญกับสภาพภูมิอากาศที่ไม่ปกติและมีความรุนแรง เช่น คลื่นความร้อน ภาวะแล้งจัด น้ำท่วม พายุไซโคลน ฯลฯ ประเทศในแถบนี้มีความอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคเกษตรกรรมที่ต้องพึ่งพาลมฟ้าอากาศในการเพาะปลูก จึงได้มีการบรรจุความร่วมมือทางด้านการเกษตรเป็นหนึ่งในสาขาความร่วมมือของ BIMSTEC ภาคการเกษตรจัดว่าเป็นหัวใจสำคัญของภูมิภาคอ่าวเบงกอล เป็นแหล่งการจ้างงานและแหล่งรายได้ที่สำคัญ นอกจากนี้ ยังเป็นที่มาของความมั่นคงทางอาหาร ดังนั้น ภาวะฝนแล้งหรือฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล อากาศที่ร้อนหรือเย็นผิดปกติ ภาวะแล้ง และความไม่ปกติของสภาพภูมิอากาศจึงทำให้ประชาชนในกลุ่มประเทศ BIMSTEC ตกอยู่ในความเสี่ยง การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจึงเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศส่งผลกระทบต่อประเทศสมาชิก BIMSTEC อย่างชัดเจน การเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิโลก ทำให้ในห้วงเวลา 20 ปีที่ผ่านมา ธารน้ำแข็งในแถบเทือกเขาหิมาลัยมีอัตราการละลายมากขึ้นและละลายเร็วขึ้นทำให้ธารน้ำแข็งหดตัวอย่างรวดเร็วประมาณ 50 เซนติเมตรต่อปี เทียบกับเมื่อ 20 ปีก่อนที่อัตราการหดตัวของธารน้ำแข็งอยู่ที่ประมาณ 25 เซนติเมตรต่อปี และทำให้ปริมาณน้ำแข็งบนเทือกเขาหิมาลัยหายไปประมาณ 8,300 ล้านตันต่อปีเพิ่มขึ้นจาก 4,300 ล้านตันต่อปี ใน 2 ทศวรรษก่อนหน้านี้ และเป็นที่น่าอนว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ส่งผลกระทบต่อประชาชนกว่า 800 ล้านคน ที่พึ่งพาแหล่งน้ำจากเทือกเขาหิมาลัยสำหรับชลประทาน ผลิตพลังงานไฟฟ้า และเพื่อการบริโภคอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ (ผู้จัดการออนไลน์, 2562)

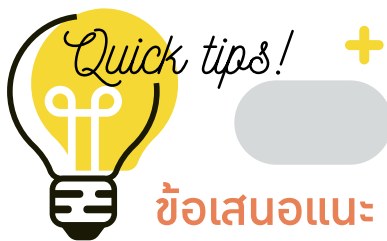
นอกจากประเด็นปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศภาคพื้นดินแล้ว ในส่วนภาคพื้นทะเลของอ่าวเบงกอลก็ได้รับผลกระทบไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันปัจจุบันประเทศรอบอ่าวเบงกอลต้องประสบกับภาวะน้ำทะเลหนุนสูงในระดับ 2 มิลลิเมตรต่อปี ทำให้น้ำทะเลทะลักเข้ามายังแหล่งน้ำจืดบนพื้นดินและเกิดภาวะน้ำกร่อย และแน่นอนว่าย่อมกระทบต่อการทำการเกษตรในพื้นที่เหล่านี้ ในขณะเดียวกันเมืองที่อยู่รายรอบอ่าวก็เสี่ยงต่อน้ำท่วมมากขึ้นทั้งจากน้ำทะเล และจากน้ำแข็งของเทือกเขาหิมาลัยที่ละลายอย่างรวดเร็ว (Roy, 2017)

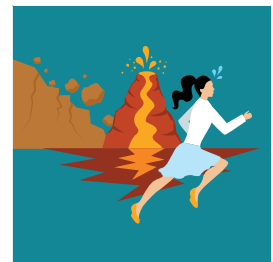
ปัจจุบัน BIMSTEC ได้จัดให้ประเด็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นหนึ่งในสาขาความร่วมมือ โดยมีประเทศบังกลาเทศเป็นผู้นำในการดำเนินการ ในประเด็นนี้ ในปี พ.ศ. 2559 ได้มีการตั้ง BIMSTEC Centre for Weather and Climate (BCWC) ขึ้นที่รัฐอุตระประเทศ อินเดีย ศูนย์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลเชิงวิทยาศาสตร์เกี่ยวข้องกับการพยากรณ์อากาศ ความร่วมมือด้านการวิจัยสภาพอากาศ และส่งเสริมการเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับสภาพอากาศของประเทศสมาชิก BIMSTEC และในปีต่อมาก็ได้มีการจัดอบรม BIMSTEC Disaster Management Workshop (DMEx) และการประชุมระดับรัฐมนตรี BIMSTEC ว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศขึ้นที่ประเทศอินเดีย

“ ดังที่ผู้เขียนได้กล่าวซ้ำหลายครั้งว่าปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศนี้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของผู้คนในภูมิภาคนี้ อย่างใหญ่หลวงและไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ และเนื่องจากภูมิศาสตร์ของภูมิภาคนี้มีความหลากหลาย ทำให้ผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศแตกต่างกันไปด้วย นับเป็นความท้าทายต่อกลุ่มประเทศ BIMSTEC ในการยับยั้งและแก้ไขปัญหที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในภูมิภาคเป็นอย่างมาก

ดังที่กล่าวไปแล้วเบื้องต้นว่าประเทศในภูมิภาคอ่าวเบงกอลนั้นต้องพึ่งพาลมฟ้าอากาศเพื่อสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจ ในขณะที่เดียวกันภูมิภาคนี้ก็มีแนวโน้มที่จะประสบกับภัยพิบัติทางธรรมชาติมากมาย ไม่ว่าจะเป็นแผ่นดินไหว ดินถล่ม น้ำท่วม สึนามิ ภาวะแล้ง ฝุ่นควันพิษ เป็นต้น ภัยพิบัติต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้ความพยายามในการพัฒนาต้องประสบภาวะชะงักงัน การทำงานของกลุ่มประเทศ BIMSTEC ในเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ผ่านมายังไม่มีมาตรการที่ชัดเจนออกมาแต่อย่างใด และส่วนใหญ่เน้นไปที่ความร่วมมือในเชิงเทคนิคมากกว่าที่ออกนโยบายเชิงสังคมที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน ประเทศสมาชิก BIMSTEC สามารถที่จะช่วยกันป้องกันและแก้ไขปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้โดยการแบ่งปันทรัพยากร องค์ความรู้ เทคโนโลยีและกำลังคน รวมถึงการสร้างกลไกความร่วมมือในด้านการแก้ไขปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในระดับภูมิภาค

ข้อเสนอแนะ สำหรับนโยบายระดับชาติ

● ประเทศสมาชิก BIMSTEC ล้วนแล้วแต่มีแผนการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระดับชาติ ซึ่งโดยปกติแล้วจะมีการบรรจุประเด็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนั้นเพื่อให้การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประเทศสมาชิก BIMSTEC ควรกำหนดให้ประเด็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นประเด็นหลักหรือเลื่อนลำดับความสำคัญขึ้นมาเป็นประเด็นแรก ๆ ในแผนการพัฒนาอย่างยั่งยืน

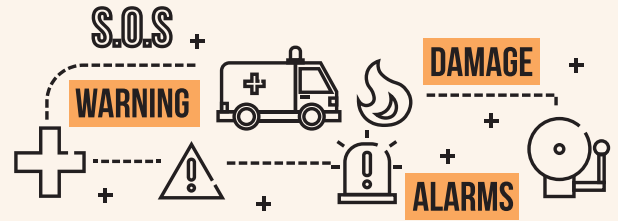
● ประเทศที่อยู่รายรอบอ่าวเบงกอล ควรรับเอาแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจ จากทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต อย่างยั่งยืนหรือที่รู้จักกันในชื่อ “Blue Economy” มาเป็น แนวทางหนึ่งของการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Rahman, 2017)

เนื่องด้วยปัญหาเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพ ภูมิอากาศเป็นปัญหาที่เชื่อมโยงประเทศต่าง ๆ ในระดับโลก ดังนั้นการมุ่งแก้ปัญหาในระดับชาติแบบตัวคนต่างทำ จึงไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างยั่งยืน ในทางตรงกันข้าม การสร้างมาตรการในการร่วมมือกันแก้ปัญหาและตั้งรับ กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในระดับภูมิภาค และระดับโลกจึงเป็นแนวทางสำคัญในการต่อสู้กับปัญหาดังกล่าว

ข้อเสนอแนะ ระดับภูมิภาค BIMSTEC

● BIMSTEC กำหนดประเด็นเรื่องการเปลี่ยนแปลง สภาพภูมิอากาศเป็นประเด็นสำคัญของภูมิภาคตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2554 จัดได้ว่าเป็นหมุดหมายที่สำคัญที่กลุ่มประเทศ BIMSTEC เห็นความสำคัญของปัญหาการเปลี่ยนแปลง สภาพภูมิอากาศที่ส่งผลกระทบต่อทุกประเทศในภูมิภาค ปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของประชาชน และไม่ควรถูกมองข้าม ประเทศสมาชิก BIMSTEC ควรให้ความสำคัญกับประเด็นนี้อย่างต่อเนื่อง และนำไป บูรณาการร่วมกับการดำเนินนโยบายอื่น ๆ ภายใต้กรอบ ความร่วมมือนี้ (mainstreaming) ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการค้า เทคโนโลยี พลังงาน การประมง ฯ ควรมีการนำเอาเรื่อง ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศไปร่วม พิจารณาด้วย เพื่อหาแนวทางการแก้ไขอย่างองค์รวมและ รอบด้าน

● นอกจากความร่วมมือในเชิงเทคนิคแล้ว ประเทศ สมาชิก BIMSTEC ควรพัฒนาความร่วมมือระหว่างกัน ในลักษณะอื่น ๆ เพื่อให้การเผชิญหน้าและการแก้ไขปัญหา การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างมีประสิทธิภาพ และยั่งยืนประเทศสมาชิก BIMSTEC ควรให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาชนในภูมิภาค กล่าวคือ ในห้วงเวลาที่ผ่านมา ความร่วมมือในกรอบ BIMSTEC เพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้นให้ความสำคัญ กับความร่วมมือเชิงเทคนิค เช่น ระบบการเตือนภัย (warning system) การแบ่งปันข้อมูลจากการสำรวจ ระยะไกล (remote sensing) และการพยากรณ์อากาศ เป็นต้น BIMSTEC ควรให้ความสำคัญกับการให้ความรู้ เรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศแก่ประชาชน ในขณะเดียวกันก็เสนอทางเลือกที่เป็นมิตรกับธรรมชาติ ให้กับประชาชนที่อยู่ในกลุ่มที่ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง เช่น เกษตร เป็นต้น

● สมาชิก BIMSTEC ควรร่วมกันสร้างกรอบ การพัฒนาที่ยั่งยืนโดยมุ่งเป้าไปที่การเติบโตแบบทั่วถึง (inclusive growth) ประเด็นนี้จัดเป็นเรื่องท้าทายของ ภูมิภาคอ่าวเบงกอลเพราะลักษณะทางภูมิศาสตร์ของ BIMSTEC นั้นมีความแตกต่างกันเป็นอย่างมากจากเทือกเขา ที่สูงที่สุดในโลกเรื่อยไปจนถึงพื้นน้ำของมหาสมุทรอินเดีย ทำให้ประชาชนในภูมิภาคนี้มีความต้องการเพื่อการพัฒนา ที่แตกต่างกันอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ กรอบความร่วมมือ BIMSTEC ควรแสวงหาแนวทางความร่วมมือที่สามารถ ตอบสนองต่อความต้องการที่แตกต่างกันนี้แบบไม่ทิ้งใคร ไว้ข้างหลัง

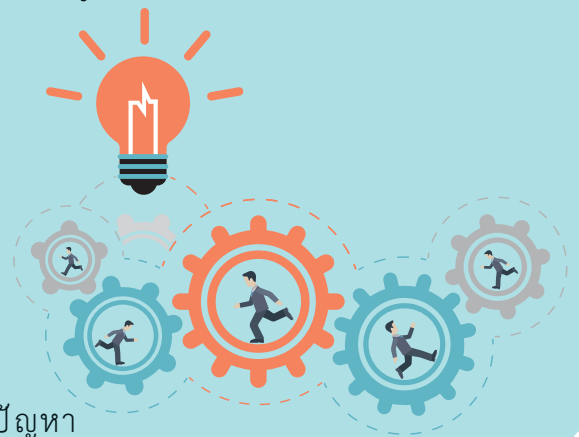

● สืบเนื่องจากเรื่องความหลากหลาย ประเทศในกรอบความร่วมมือ BIMSTEC ไม่ได้มีความหลากหลายในเชิงภูมิศาสตร์แต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังมีมีความหลากหลายของผู้คนอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งชนเผ่าพื้นเมือง (indigenous people) หากกล่าวว่าภูมิภาคนี้มีความหลากหลายทางเชื้อชาติมากที่สุดในโลกคงจะไม่เกินความจริงสักเท่าใด ดังนั้นการป้องกันและแก้ไขปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศควรตระหนักถึงประเด็นนี้เพื่อที่จะหาแนวทางเชิงนโยบายที่ไม่ทำให้ผู้คนที่มีความหลากหลายทั้งทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมประเพณีต้องสูญเสียวิถีชีวิตไป

● BIMSTEC ควรยกระดับ BIMSTEC Centre on Climate Change ที่จัดตั้งขึ้นมาให้เป็นศูนย์กลางข้อมูลเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่สามารถเชื่อมโยงและบูรณาการข้อมูลจากประเทศสมาชิกได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ BIMSTEC อาจจัดตั้งศูนย์ข้อมูลที่รับผิดชอบข้อมูลองค์รวมระดับภูมิภาค

ข้อเสนอแนะ *Quick tips!*
ระดับระหว่างประเทศ

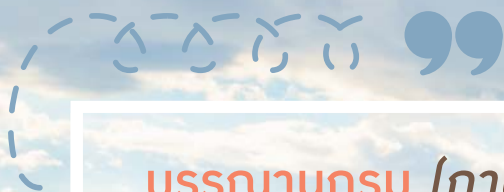

กลุ่มประเทศ BIMSTEC มีแนวทางการจัดการกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ตั้งอยู่บนแนวทางของความร่วมมือระดับระหว่างประเทศในการแก้ไขปัญหการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ได้แก่ ความตกลงปารีส (Paris Agreement) ซึ่งมีผลบังคับใช้ไปเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2559 ที่ผ่านมา ดังนั้น เพื่อให้สอดคล้องกับการดำเนินการระดับระหว่างประเทศประเทศสมาชิก BIMSTEC ควรตั้งเป้าหมายในการแก้ไขปัญหการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในภูมิภาคอ่าวเบงกอลโดยอ้างอิงจากเป้าหมายของความตกลงปารีส ประเทศสมาชิก BIMSTEC ควรนำบริบทของภูมิภาค ทรัพยากรและความพร้อมของประเทศสมาชิมาประกอบการพิจารณาหาแนวทางการแก้ไขปัญหการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในระดับภูมิภาค นอกจากนี้ ประเทศสมาชิกทั้งหลายควรมีการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับการดำเนินงานด้านการแก้ไขปัญหการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและเพื่อช่วยเหลือยกระดับความสามารถในการปรับตัวเข้ากับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาค

บทส่งท้าย

ปัญหาเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศที่มีความสำคัญและต้องการการแก้ไขอย่างจริงจังและทันที ปัจจุบันประเทศต่าง ๆ ต้องประสบกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ ในบางพื้นที่ของโลกยังประสบกับภัยพิบัติทางธรรมชาติอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน สำหรับภูมิภาคอ่าวเบงกอลที่มีพลเมืองเกือบหนึ่งในสี่ของโลกพบว่าคนชายขอบกลุ่มต่าง ๆ เช่น ชนพื้นเมือง เป็นกลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมากที่สุด กล่าวคือ สภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะเป็นฝนฟ้าไม่ตกต้องตามฤดูกาล ภาวะแล้ง หรือน้ำท่วม พายุไซโคลนที่รุนแรงกว่าที่เคยเป็น หรือน้ำทะเลที่มีอุณหภูมิสูงขึ้น เหล่านี้ล้วนส่งผลให้ผู้คนสูญเสียวิถีชีวิตดั้งเดิมที่ผูกพันกับธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศยังกระทบไปถึงความมั่นคงทางอาหาร และผลกระทบด้านสุขภาพ เมื่อเวลาผ่านไปปัญหาเหล่านี้มีแต่ความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ หากประเทศต่าง ๆ ไม่รวมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหานี้โดยเร่งด่วน ผลกระทบที่มีต่อโลกก็จะรุนแรงมากขึ้นและอาจจะไม่สามารถฟื้นฟูแก้ไขได้อีกต่อไป

เพื่อให้การดำเนินการปัญหาการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมประสบความสำเร็จประเทศสมาชิก BIMSTEC จำเป็นต้องจำเป็นต้องมองข้ามความขัดแย้งระหว่างประเทศภายในภูมิภาค หันมายอมรับปัญหาและแสวงหาแนวทางในการร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ภูมิภาค BIMSTEC กำลังเผชิญและด้วยความที่ปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมข้ามแดนทำให้การแก้ปัญหาแบบตัวใครตัวมันนั้นไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประเทศในกลุ่ม BIMSTEC จำเป็นต้องประสานผลประโยชน์ ตั้งเป้าหมายร่วมกันและร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเพื่อชะลอการเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิโลกและต้องไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลังตามแนวทางการเติบโตแบบทั่วถึง

บรรณานุกรม (ภาษาไทย)

กระทรวงการต่างประเทศ. ความริเริ่มแห่งอ่าวเบงกอลสำหรับความร่วมมือหลากหลายสาขาทางวิชาการและเศรษฐกิจ (BIMSTEC). สืบค้นเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2562. จากเว็บไซต์ <http://sameaf.mfa.go.th/th/organization/detail.php?ID=476> (2556)

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. (2552). ความตกลงการค้าเสรีบิมสเทค. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2562. จากเว็บไซต์ http://www.thaifta.com/thaifta/Portals/0/FACTBOOK_BIMSTEC%20.pdf

ผู้จัดการออนไลน์. (2562). การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเร่งธารน้ำแข็งหิมาลัยละลายเป็นสองเท่าตัว. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2562. จากเว็บไซต์ <https://mgronline.com/china/detail/9620000059853>

บรรณานุกรม (ภาษาอังกฤษ)

Chaturvedy, R. R. (2018). BIMSTEC: Why It Matters. RSIS Commentary, no. 155. (25 September 2018)

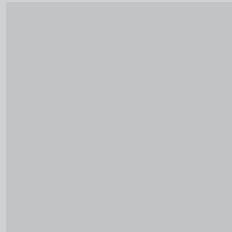
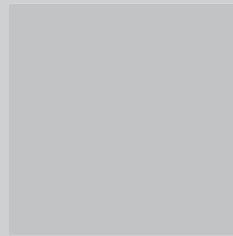
Goyal, N. (2016). Climate Change and the Bay of Bengal: Evolving Geographies of Fear and Hope. Asian Journal of Public Affairs. 8(2),47-51

Hudlani, D. and De Zylva, A. (2018). Sri Lanka and the Bay of Bengal Initiative: Opportunities to Grow a Vital Region. The Prospector. Retrieved from <https://www.lki.lk/wp-content/uploads/2018/09/LKI-Commentary-Sri-Lanka-and-the-Bay-of-Bengal-Initiative-Opportunities-to-Grow-a-Vital-Region.pdf>

Kandu, S. (2016). BIMSTEC at 17: An Assessment of Its Potentials. India Quarterly, 70(3), 207-224.

Roy, A. (2017). BIMSTEC and Climate Change: Setting a Common Agenda. ORF Issue Brief. No 203. Observer Research Foundation: New Delhi, India.

Yhome, K. (2019). Twenty Years of BIMSTEC: Promoting Regional Cooperation and Integration in the Bay of Bengal Region. Journal of the Indian Ocean Region, 15(3), 373-376

Strategic Foresight Study on Security in ASEAN

Pannin Sumanasrethakul, Ph.D.*

Dr. Scott Macleod

This document is the final report of the Technical Assistance for the Strategic Foresight Study on Security in ASEAN project ('the Project'). The Project provides external and academic support for updating and further framing the ongoing foresight work of the National Security Council (NSC). That work involves informing the agencies of the Kingdom of Thailand about emerging challenges that may affect their areas of responsibility.

The study looks at nontraditional security threats. Because these types of threat tend to be more systemic than more traditional agent-based security threats the study includes social, political, economic, technological, environmental, and cultural trends. Trends within these areas are not necessarily security threats but they do present risks which require government management. This analysis defines insecurity as unmanaged risk.

A multi staged analytical framework has been utilized in order to provide a systematized distillation of key issues facing Thailand. Beginning with a wide-ranging horizon scanning, the analysis developed five clusters of trends which seemed to present

* การศึกษาฉบับนี้ สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สำนักยุทธศาสตร์ความมั่นคงระหว่างประเทศ ร่วมกับสถาบันความมั่นคงศึกษา) ได้จัดทำให้มีการชี้แจงผลการศึกษาแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๓ เพื่อรับฟังความคิดเห็นต่อผลการศึกษา ดังกล่าว

** This excerpt is partially from a report "Strategic Foresight on Security in ASEAN to fulfill a contract 8/2562 for Office of National Security Council in Thailand by School of Global Studies, Thammasat University.

the most important risks for the Kingdom: The 4th Industrial Revolution, The Longevity Society, The Anthropocene, Global and Regional Tumult, and Social Fragmentation. Within each cluster high priority trends are identified and select risks associated with these trends discussed. The output for each of the clusters is an analysis of specific areas of security concern in terms of negative effects on Thailand's citizens' well-being, its border and territory integrity, governance systems, and national identity and way of life. For each cluster a selection of six data points to gauge the progress and potential triggering of underlying risks is presented. The advanced tracking is in important because when risks fully manifest themselves they are more difficult to manage. Thus, foresight is crucial. The findings of this study also point to the need for Inter agency communication within the Thai government in order to increase the overall resilience of Thai society. Resilience is a central strategy in facing uncertain risks.

The critical role of the government in mitigating risk brings the political sphere to the forefront in addressing emerging risks. In this regard, trends at the international and ASEAN levels provide important contexts for government action. Recommendations are made concerning how to balance great power rivalry. The main conclusion of this study is the critical importance of ASEAN as a filter between Thailand and dangerous global trends. ASEAN coherence is a bedrock upon which Thai security should be built.

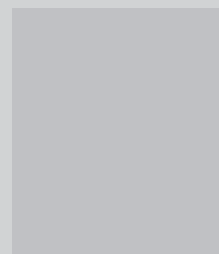
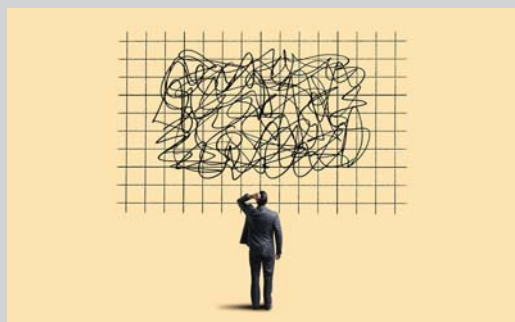

Summary

The study began with the review of dozens of potential non-traditional security threats facing Thailand over the next 10 years. From this scoping activity nineteen specific trends and associated risks were selected for deeper analysis using a combination of expert surveys and network mapping. The triangulation of research, surveys, and analysis yielded ten focus areas of most concern. The top ten security threats were then examined within clusters of other trends in which they were imbedded.

The five clusters discussed in this document represent what it is for the authors the leading concerns facing Thailand's security future in terms of four key security areas: 1) the well-being of Thai citizens; 2) Thailand's borders and territory; 3) Thailand's governance systems; and 4) the Thai way of life. Within each cluster a set of specific risks were presented, their impacts gauged, any suggestions for further data analysis made. In this section we summarize the main learnings of the report and make suggestions for next steps. A first step in this regard was to define the areas of analysis.

1. Uncertainty, Risks, and Security

This study was commissioned to examine non-traditional security threats facing Thailand through to the year B.E. 2572. The purpose for doing so is to assist the National Security Council in its work of informing Thai government agencies about potential trends requiring their attention.

Examining the future evolution of trends involves uncertainty. Thus, identifying critical uncertainties becomes central to foresight. However, due to their very nature, uncertainties are virtually unlimited - so focus is critical. The focus comes from paying special attention to areas the government can affect and rating

uncertainties by the risks embedded in them. The central premise of this document is that unmanaged risks or at the core of security shortfalls.

2. Risks, Vulnerabilities, and Resilience

Risk is defined as the probability of the loss of something of value (impact). In addition to probability and impact one should also add vulnerability. Vulnerability is a key independent variable in risk analysis and the area most amenable to government action. The inverse of vulnerability is resilience. Resilience is the ability to recover from a setback (and preferably, to learn from it). Therefore, government policy should seek to enhance resilience.

To enhance resilience, policy approaches of the government of Thailand should involve three levels of action. The first involves timely investments in protective infrastructure. Infrastructure includes the basic systems and services that a country or organization needs in order to function properly. Yet, it is much

more than dykes or roads. Infrastructure includes 'soft' elements such as training systems for the elderly, creation of innovation hubs, or community integration activities. The last example is especially important. It underpins the deepening of social capital.

Levels of social capital are known to be the greatest indicators of societal resilience in the face of negative events and changes. Social capital refers to the trust and familiarity levels individuals have with each other and with community organizations - including the government. As noted in this study, one of the greatest risk sets facing Thailand is social fragmentation. In many ways social fragmentation is the opposite of social capital and therefore social fragmentation has the potential to act as a magnifier for the negative impacts of other risks because it increases vulnerability. One of the main drivers of social capital is the flow of information and social transparency. In the area of risk management this means tracking and communicating the development of certain trends, risks, and triggers with, and by, communities.

A risk radar is part of such a strategy. It identifies specific data types to track to monitor in order to gauge the triggering of risk downsides. Key elements for national risk radar as derived from this study are presented in section 4.5 below. This listing should be seen as a starting point. It needs to be adapted and developed by agencies within the government of Thailand that have specific sector knowledge and data access. The listing should also be expanded to include the input of ground level communities on the trends and risks they feel they face. The benefit of the latter strategy is that it also increases community awareness and cohesion, which in turn support resilience. The importance of gaining data from different levels of society highlights the importance of scale to trend and risk analysis.

3. Scale

A useful way of analyzing the trends and risks that will come to affect Thailand in the next 10 years is to highlight three scales of analysis. The first, or macro scale, is at the global level. Broad changes at this level will come to affect Thailand but it is difficult for Thailand to affect these changes. The best that it can do is to strategize based on the characteristics of the emerging global environment. These characteristics have been captured by the concept of the VUCAM (volatile, uncertain, complex, ambiguous, and multipolar). Almost by definition these traits challenge governance systems. The VUCAM environment also points to an underlying need for an increasingly agile and resilient Thai government. However, the national

adaptation to perceived global trends also needs to be set within Thailand's more immediate context.

The second, or meso, scale involves Thailand's regional context. ASEAN is Thailand's immediate operating environment. Regional instability and political risks will have quicker and more direct impacts than large scale global processes. In this light, the coherence of ASEAN as an organization is perhaps the most critical variable shaping Thai security futures. The ASEAN organization is the most effective mechanism for mediating and addressing global challenges. For Thailand to thrive it needs to establish a leadership niche within this sub grouping (as it has long done).

The most important scale is the micro scale. This is the scale of the everyday life of Thai citizens. It captures the roles of communities, local governments and the Thai state. It is at the micro level that the larger-scale global trends and regional dynamics find their manifestation and articulation. While awareness of global dynamics and regional trends is important, connectivity to communities will be the most important strategy for the government of Thailand to enhance resilience in the face of risks.

Government strategy will also need to be informed by an awareness of how each risk sits within a wider set of trends which will affect the overall future trajectory. We have grouped the core trends into five clusters.

4. Focus Clusters

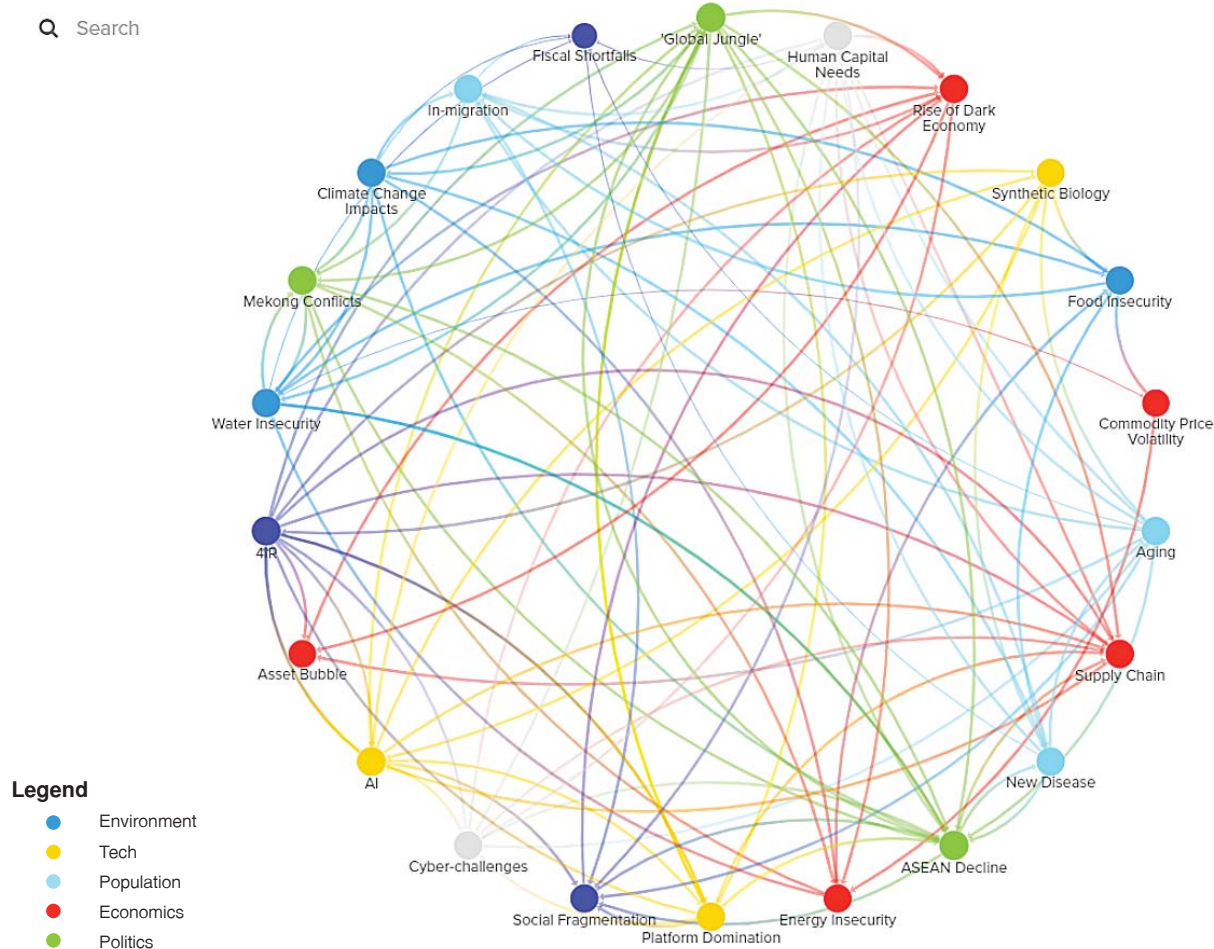

Figure 1: Trends Interactions

After analyzing the key trends and risks facing Thailand to B.E. 2572 five clusters were identified. The cluster discussions were peer reviewed by experts across the region. Each cluster carries specific risks and areas needing attention.

The first cluster is the Fourth Industrial Revolution. Trends in this area included the rise of robotics, artificial intelligence, and integrated services. These shifts will mean a change in the value chains which have supported Thailand's growth to this point. It will no longer be possible to be one stop on a global production chain. Thailand will need to develop its own clusters of innovation and production. The social implications of the fourth Industrial Revolution are also of critical importance. There is a distinct danger of increasing inequality which can threaten the very essence of Thai governance. The Thailand 4.0 strategy looks set to address the social and economic challenges and must be pursued with vigor.

The second cluster is the Longevity Society. Thailand is aging at a rapid rate. Yet, it is doing so at income levels lower than one normally finds at such a stage of the demographic transition. This means Innovative policy efforts must be made to maintain the livelihoods and social status of older Thais. However, a second danger of the Longevity Society is the increasing social fragmentation brought about by Generational Divergence. Policies must be instituted to bring various ages together.

The third cluster is the Anthropocene and, more specifically, the challenges of climate change. Thailand is particularly exposed to the dangers of climate change. However, the risks vary by location and economic status. The cities are exposed to economic risk through water inundation while rural areas will face challenges in livelihood based on shifting weather. The great paradox of the Anthropocene is that while humans are now responsible for shaping the global environment we do not seem to have the meta-national governance systems, or will, to act upon needed changes. Thailand needs to take an aggressive policy towards not just mitigating impacts but also being an example of strategies to diminish environmental degradation in any case. Such a policy would position Thailand above its economic or geopolitical weight and could provide benefits across other clusters.

The fourth cluster is Political and Regional Tumult and was largely political in nature. Trends in this cluster include the decline of post-World War II institutions, increasing use of economic tools in geopolitics, and great power rivalry. These developments do not portend well for smaller economies such as Thailand's. It was argued that it will be important to build strong alliances wherever possible. Some of these will be with the great powers but the core must be within ASEAN itself. That viability of ASEAN will directly under right Thai security in the era of the jungle.

The fifth cluster is Social Fragmentation. This set of trends is found globally but has a special pertinence to Thailand. Social harmony and integration are important elements of Thai society. Harmony is under threat from the four clusters listed above but also aggravated by the widespread absorption of information and communication technologies. These technologies are weaving new patterns of interconnection and identity. Not only will they affect the presence of social capital in Thailand, but they will directly affect the processes of governance. Social fragmentation cuts through the very heart of all of the risks facing Thailand because societies that have high levels of Social Capital are much more resilient to shocks. Enhancing social capital development through community organization, programs bringing together diverse citizens and responsive governance should be initiated immediately.

As all risks cannot be fully addressed, the work of foresight analysis is to provide broadcast terms of change and inherent risks policymakers can decide on to set priority. An important element of this process is tracking risks and triggers. It is the recommendation of this report that a security radar be instituted to examine core risks and to see how they evolve in the coming years.

5. The Risk Radar

In order to stay abreast of trends and emerging risks in the rapidly changing VUCA+M world it is critical to have the ability to track potential triggers which could see the onset of the downsides of risks. Below is an initial list – it can usefully be adapted by government agencies and community groups. These are data groupings the Thai government should have access to. The listing has been kept as concise as possible.

Economy/Technology: Fourth Industrial Revolution

- 1) Drops in FDI into fixed assets
- 2) Education and training rankings
- 3) Stagnant or declining labor productivity
- 4) Decline in the numbers of patent applications from Thailand
- 5) Value chain positioning (moving downstream in activities)
- 6) Income equality

Population: Longevity Society

- 1) Decline in in-migration
- 2) Absence of training programs for elders
- 3) Unfunded pensions exposure
- 4) Shifting disease typologies
- 5) Shortfalls in health care training and retention
- 6) Political divisions based on age

Environment: Anthropocene

- 1) Rain levels and consistency
- 2) Mekong River flow rates
- 3) Agriculture and aquaculture productivity
- 4) Reef bleaching
- 5) Flood insurance rates
- 6) Extreme weather events

Politics: Jungle Grows Back

- 1) Global average tariff levels
- 2) Bilateral trade agreements
- 3) Nationalist parties elected
- 4) Successful cases in international bodies such as the WTO
- 5) ASEAN integration indicators (investment and trade)
- 6) Level of arms sales in region

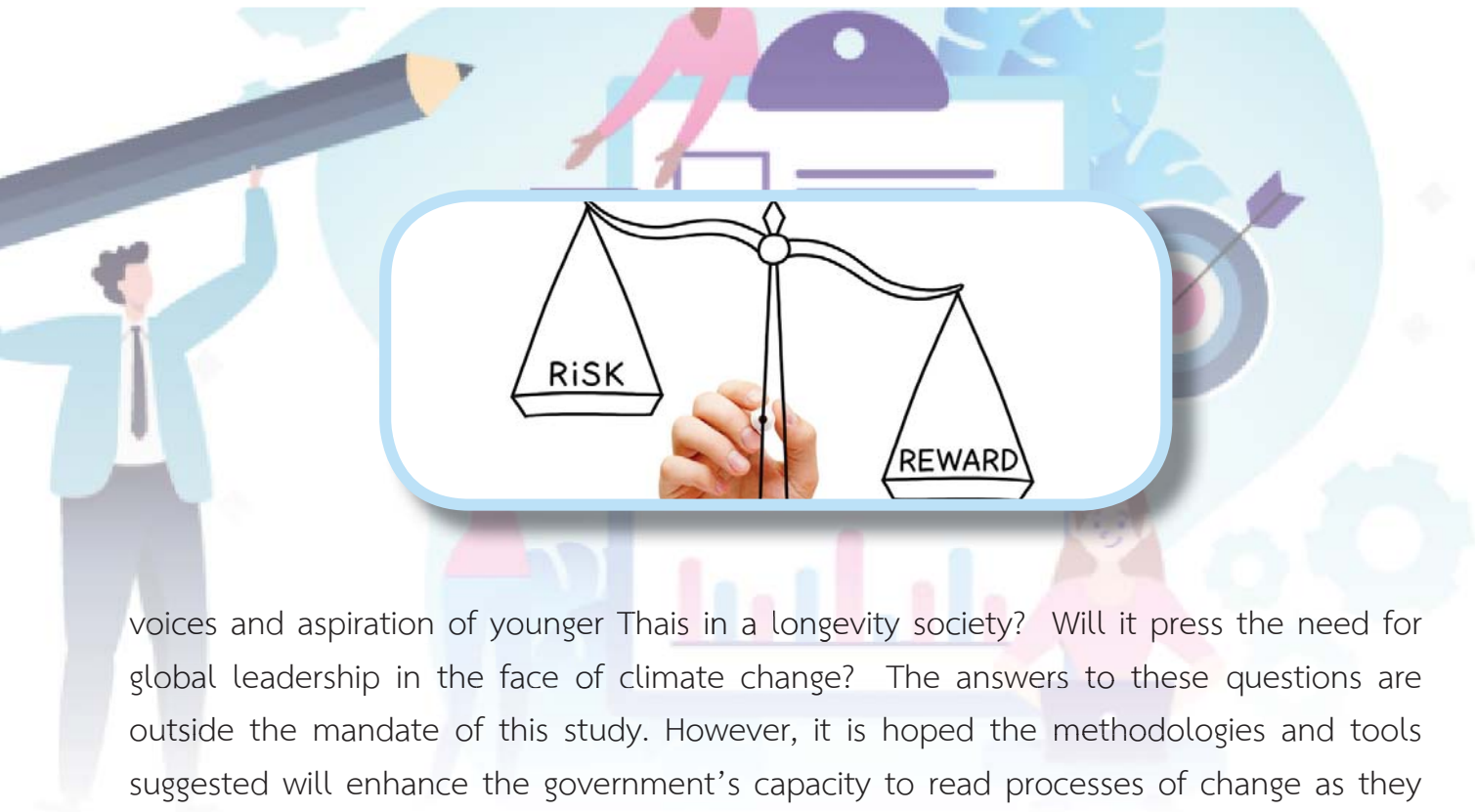
Social Fragmentation

- 1) Social media usage
- 2) Mental illnesses among young
- 3) Health of community organizations
- 4) Identity driven protests
- 5) Extremist events
- 6) Hate speech online

6. Closing

The study of security risks facing Thailand to B.E. 2572 has revealed a landscape of multiple concerns and many uncertainties. The tension between the need to act on challenges and the difficulties of prioritization in uncertainty lie at the heart of governance. The risks of tomorrow are the political questions of today. Will the Thai government find the political will and capacity to re-direct investment to shift to the 4IR? Will it hear the

voices and aspiration of younger Thais in a longevity society? Will it press the need for global leadership in the face of climate change? The answers to these questions are outside the mandate of this study. However, it is hoped the methodologies and tools suggested will enhance the government's capacity to read processes of change as they unfold. Foresight work is really about how one frames today with an eye on tomorrow. Given all the uncertainties presented by the present moment of profound flux and transformation the best foresight strategy is continual scanning of emerging trends and the often surprising turns they take. This study is one such step. Thailand and Southeast Asia will very much be at the center of the ongoing changes. The Kingdom will be deeply affected by global and regional trends – but with foresight it can also lead in many of these developments.

โอกาสการค้าและการลงทุนไทย จากนโยบาย **Belt and Road** Initiative ของจีน

สำนักพัฒนาและส่งเสริมการวิจัย
สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา (องค์การมหาชน)

1. ความสำคัญและความเป็นมา

ประเทศจีนได้กลายมาเป็นมหาอำนาจใหม่ของโลกอย่างชัดเจน โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ นับตั้งแต่ตั้งเสี่ยวผิงได้มีการนำระบบตลาดมาใช้เพื่อปฏิรูประบบเศรษฐกิจและเปิดกว้างติดต่อกับต่างประเทศ ภายใต้ระบบที่เรียกว่า “**Socialist Market Economy with Chinese Characteristics**” ความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจจีนอย่างมหัศจรรย์ส่งผลให้แวดวงวิชาการระหว่างประเทศหันมาสนใจรูปแบบการพัฒนาของจีนและมีคำกล่าวเรียกความสำเร็จของจีนว่าเป็น “**มหัศจรรย์จีน**” (China Miracle) เนื่องจากเศรษฐกิจจีนเติบโตอย่างต่อเนื่องในช่วง 4 ทศวรรษ ส่งผลเศรษฐกิจจีนมีขนาดใหญ่อันดับ 2 ของโลก คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 16 ของเศรษฐกิจโลกทั้งหมด และก้าวขึ้นเป็นประเทศที่มีมูลค่าการค้ามากที่สุดในโลกจนทำให้สามารถสะสมทุนสำรองเงินตราต่างประเทศได้มากที่สุดในโลก อีกทั้งยังเป็นประเทศที่มีการออกไปลงทุนในต่างประเทศมากเป็นอันดับ 2 ของโลกอีกด้วย

ปัจจุบันบทบาทจีนด้านความร่วมมือระหว่างประเทศได้โดดเด่นขึ้นอย่างมากได้การนำของประธานาธิบดี สีจิ้นผิง (Xi Jinping) โดยได้ผลักดันความร่วมมือระหว่างประเทศที่อยู่ในแนวเส้นทางสายไหม ภายใต้ชื่อเรียกว่า “**ข้อริเริ่ม BRI**” (Belt and Road Initiative) ข้อริเริ่ม BRI ของจีนได้รับการกล่าวถึงและจับตามากที่สุดในมิติการสร้างผลกระทบด้านเศรษฐกิจ การเมือง และความมั่นคงระดับโลก เนื่องจากผู้นำจีนมีความมุ่งมั่นที่จะปลูกคื่นชีพเส้นทางสายไหมในศตวรรษที่ 21 เพื่อใช้เป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการขยายบทบาทและแสวงหาผลประโยชน์ของจีนโดยการเชื่อมโยงกับภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วโลกภายใต้ความพยายามที่จะสร้าง “**โมเดลใหม่**” ในการบูรณาการจีนกับภูมิภาคต่าง ๆ อย่างเป็นรูปธรรมและใช้ได้จริง เช่น การเชื่อมโยงระบบรางผ่านเส้นทางรถไฟจากจีน ผ่านหลายประเทศไปจนถึงภูมิภาคยุโรป

การแสดงบทบาทผู้นำของจีนในระดับโลกทั้งด้านการค้าและการต่างประเทศนี้สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitics)

ของโลกที่ประเทศกำลังพัฒนาและประเทศในภูมิภาคเอเชียโดยเฉพาะจีนจะมีบทบาทต่อการกำหนดรูปแบบ ทิศทางการค้าและการลงทุนโลกมากยิ่งขึ้นโดย ไทย จีน และประเทศในภูมิภาคอาเซียน ถือเป็นประเทศพันธมิตรทางเศรษฐกิจ การเมืองและความมั่นคงที่สำคัญจีนถือเป็นประเทศคู่ค้าที่สำคัญของไทยและประเทศภูมิภาคอาเซียน ทั้งการเป็นตลาดรองรับการส่งออกและเป็นแหล่งนำเข้า นอกจากนี้ จีนถือเป็นประเทศผู้ลงทุนสำคัญในไทยและประเทศอาเซียนอื่นๆ

ไทยในฐานะที่เป็นประเทศศูนย์กลางของอาเซียนตอนบนที่สามารถเชื่อมต่อกับเส้นทาง BRI ได้ทั้งทางบกและทางทะเล ซึ่งถือเป็นเส้นทางยุทธศาสตร์สำคัญบนระเบียงเศรษฐกิจจีน-คาบสมุทรอินโดจีน (China-Indochina Peninsula Economic Corridor : CICPEC) ซึ่งเป็นหนึ่งในหกระเบียงเศรษฐกิจภายใต้ข้อริเริ่ม BRI ดังนั้น จึงควรมีการศึกษาวิเคราะห์โอกาสและผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบจากข้อริเริ่ม BRI ให้รอบคอบทั้ง มิติด้านการค้าและการลงทุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบและโอกาสต่อผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม รวมทั้งต้องเตรียมความพร้อมด้านนโยบายเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นจากข้อริเริ่ม BRI ของจีน ทั้งนโยบายการค้าระหว่างประเทศเพื่อรองรับข้อริเริ่ม BRI และไทยควรใช้ศักยภาพในการมีบทบาทนำในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนในการพัฒนาความร่วมมือกับจีน ทั้งมิติด้านเศรษฐกิจและไม่ใช่เศรษฐกิจด้วย

2. การค้าและการลงทุนไทย-จีน

2.1 การค้าไทย-จีน

ข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีนในปี พ.ศ. 2553 ครอบคลุมรายการสินค้ากว่าร้อยละ 95 ของรายการสินค้าที่ค้าขายระหว่างกัน ผลของความตกลงดังกล่าวทำให้การค้าระหว่างชาติสมาชิกอาเซียนกับจีนดำเนินการไปอย่างราบรื่นในเชิงนโยบาย อย่างไรก็ตามสินค้าบางรายการประสบกับมาตรการกีดกันที่มีใช่ว่าจะ เช่น เรื่องกักกันโรค เรื่องขนส่ง รวมทั้งประเด็นเรื่องคุณภาพของสินค้า

หลังจากที่มีการทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน มูลค่าการค้าระหว่างไทย-จีน เพิ่มขึ้นและจะขยายตัวอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามไม่ปรากฏชัดว่าหลังจีนประกาศข้อริเริ่ม BRI มูลค่าการค้าระหว่างไทย-จีน เพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดดหรือเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ แม้จะตั้งเป้าหมายการค้าระหว่างกันไว้ที่ 140,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ภายในปี พ.ศ. 2564 หรือแม้จะมีข้อริเริ่ม BRI ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 เป็นเวลา 6 ปีแล้ว แต่ยังไม่ได้ช่วยกระตุ้นการค้าระหว่างไทย - จีนเท่าที่ควร

ในด้านการค้าระหว่างประเทศ แม้จีนเป็นตลาดหลักสำคัญของไทย แต่สินค้าที่ไทยส่งออกไปจีนส่วนใหญ่ยังเป็นเพียงแค่กลุ่มวัตถุดิบหรือกึ่งวัตถุดิบที่มีมูลค่าเพิ่มต่ำ ในปัจจุบันสินค้าส่งออกจากไทยไปจีนมากที่สุด ได้แก่ สินค้าประเภทเม็ดพลาสติก คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 10.26 (มีมูลค่ากว่า 3 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ) รองลงมา ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ยางและเคมีภัณฑ์โดยมีสัดส่วนร้อยละ 9.37 และ 9.06 ตามลำดับ

ตารางที่ 1 สินค้าส่งออกสำคัญของไทยไปจีน ปี พ.ศ. 2560-2561

ชื่อสินค้า	มูลค่า : ล้านดอลลาร์สหรัฐ		สัดส่วน (%)	
	2560	2561	2560	2561
เม็ดพลาสติก	2,629.27	3,109.14	8.91	10.26
ผลิตภัณฑ์ยาง	2,884.23	2,840.25	9.78	9.37
เคมีภัณฑ์	1,857.64	2,746.33	6.30	9.06

ที่มา : สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์, 2562

ตารางที่ 2 สินค้าที่ไทยนำเข้าจากจีน ปี พ.ศ. 2560-2561

ชื่อสินค้า	มูลค่า : ล้านดอลลาร์สหรัฐ		สัดส่วน (%)	
	2560	2561	2560	2561
เครื่องจักรไฟฟ้าและส่วนประกอบ	6,231.75	7,449.80	14.09	14.93
เครื่องจักรกลและส่วนประกอบ	4,235.27	4,927.44	9.57	9.87
เครื่องใช้ไฟฟ้าในบ้าน	4,282.27	4,337.02	9.68	8.69

ที่มา : สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์, 2562

แม้จีนเป็นตลาดหลักสำคัญที่สุดของไทย แต่สินค้าที่ไทยส่งออกไปจีนส่วนใหญ่ยังเป็นเพียงแค่มูลค่าวัตถุดิบหรือกึ่งวัตถุดิบที่มีมูลค่าเพิ่มต่ำ เช่น เม็ดพลาสติก ผลิตภัณฑ์ยาง และเคมีภัณฑ์ ในขณะที่ไทยนำเข้าสินค้าทุนและเครื่องมือเครื่องจักรมูลค่าสูงจากจีน เช่น สินค้าประเภทเครื่องจักรไฟฟ้า เครื่องจักรกล ด้วยโครงสร้างการค้าเช่นนี้ จึงทำให้ไทยเป็นฝ่ายขาดดุลการค้ากับจีน

2.2 ด้านการลงทุนไทย-จีน

ข้อริเริ่ม BRI ได้ให้ความสำคัญแก่การเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐาน ดังนั้นรัฐบาลจีนได้มีการขยายการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานในประเทศต่าง ๆ ตามเส้นทาง BRI เช่น โครงการรถไฟในประเทศ สปป.ลาว ไทย มาเลเซีย และอินโดนีเซีย เป็นต้น ส่วนหนึ่งส่งผลให้การลงทุนโดยตรงจากจีนในประเทศเหล่านี้รวมถึงประเทศไทยมีตัวเลขที่สูงขึ้น ขณะเดียวกันการลงทุนในธุรกิจที่เกี่ยวข้องก็ทำให้ตัวเลขการลงทุนของจีนในประเทศไทยสูงขึ้นด้วย ในแง่นี้กล่าวได้ว่าข้อริเริ่ม BRI มีผลต่อการลงทุนระหว่างไทยและจีนโดยเฉพาะ

การลงทุนจากจีนในไทย แต่ในทางกลับกัน ไม่ค่อยมีผลต่อการที่ไทยไปลงทุนโดยตรงในจีน ด้วยการเปลี่ยนแปลงภายในจีน จากการปรับเปลี่ยนแนวคิดการพัฒนาประเทศชาติ ที่เน้นการพัฒนาที่มีคุณภาพมากกว่าการพัฒนาการเน้นปริมาณ มีความเข้มงวดเรื่องสิ่งแวดล้อม การปรับตัวสูงขึ้นทั้งค่าแรง ราคาที่ดิน ค่าเช่า วัตถุดิบหายากขึ้น การขาดแคลนแรงงาน และการยกเลิกให้สิทธิพิเศษแก่บริษัทต่างชาติที่ไปลงทุนในจีน ประกอบกับต้นทุนในการทำธุรกิจสูงขึ้น ส่งผลให้บริษัทจีนย้ายฐานการผลิตมายังไทยเพิ่มมากขึ้น จึงเป็นสาเหตุหลักที่บริษัทจีนเพิ่มการลงทุนในไทยมากขึ้น

ด้วยการเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ สหรัฐอเมริกาเพิ่มมาตรการกีดกันการค้าจีน จนเป็นสาเหตุก่อให้เกิดสงครามการค้าระหว่างอเมริกา-จีน ทำให้สินค้าจีนส่งออกไปอเมริกาแพงขึ้น ดังนั้น สงครามการค้าเป็นตัวกระตุ้นทำให้บริษัทจีนตัดสินใจไปลงทุนในต่างประเทศรวมถึงมาลงทุนในไทยมากขึ้น

จากการประสานนโยบายระหว่างไทยและจีน เช่น ข้อริเริ่ม BRI, Made in China 2025, GBA, กับไทยแลนด์ 4.0 และโครงการ EEC ทำให้บริษัทจีนมีเป้าหมายที่ชัดเจนในการมาลงทุนในประเทศไทย ในทางปฏิบัติมีบริษัทจีนอยู่ระหว่างการศึกษาความเป็นไปได้ที่จะมาลงทุนในไทยโดยเฉพาะพื้นที่ EEC และ คาดกันว่าการลงทุนจากจีนมีส่วนสำคัญในการผลักดันโครงการ EEC ให้มีความคืบหน้าและประสบความสำเร็จ

สำหรับสถานการณ์การลงทุนของจีนในไทย ปัจจุบันมีบริษัทจีนจำนวน 123 บริษัทที่ได้เข้ามา ลงทุนในไทย และพื้นที่ EEC เช่น บริษัทหัวเว่ย และบริษัทพีซีแอล จากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการ ส่งเสริมการลงทุนเปิดเผยว่า นักลงทุนจีนและฮ่องกงลงทุนในพื้นที่ EEC เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี พ.ศ. 2561 มีการยื่นขอรับการส่งเสริมการลงทุนจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนเพิ่มเป็น 2 เท่าเมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2560 ด้วยมูลค่า 42,562 ล้านบาท ส่วนใหญ่ลงทุนในกลุ่มอุตสาหกรรมแปรรูป โลหะ เครื่องจักรและชิ้นส่วนยานยนต์ ขณะที่ช่วงไตรมาสแรกของปี พ.ศ. 2562 นักลงทุนจีนยื่นขอรับ การส่งเสริมการลงทุนใน EEC แล้วกว่า 9,600 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 12.8 ของมูลค่าการยื่นขอรับ การส่งเสริมการลงทุนใน EEC ทั้งหมดรวม 75,097 ล้านบาท

ตารางที่ 3 สัดส่วนการลงทุนของจีนในประเทศไทย

โครงการ	การลงทุนของจีนในไทย		การลงทุนจากต่างประเทศในไทย		จีน/ต่างชาติ	
	จำนวนโครงการ	เงินลงทุน	จำนวนโครงการ	เงินลงทุน	สัดส่วนโครงการ	สัดส่วนเงินลงทุน
พ.ศ. 2558	53	124.56	559	1065.40	9.8	11.6
พ.ศ. 2559	104	325.37	908	3010.13	11	11
พ.ศ. 2560	87	275.14	818	2826.96	11	10

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกของไทยและGreater Bay Area ของจีน

	เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ของไทย	Greater Bay Area (GBA) ของจีน
จำนวนเมือง	3 เมือง ได้แก่ ฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง	11 เมือง ได้แก่ กวางโจว เซินเจิ้น จูไห่ ตงกวน หุยโจว จงซาน ฝอซาน จ้าวซิง เจียงเหมิน ฮ่องกง และมาเก๊า
จำนวนพื้นที่	13,285 ตารางกิโลเมตร	56,000 ตารางกิโลเมตร
จำนวนประชากร	4 ล้านคน	69.6 ล้านคน
มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม	65.6 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ (14.7 เปอร์เซ็นต์ของจีดีพีประเทศ)	1.5 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐฯ (12 เปอร์เซ็นต์ของจีดีพีประเทศ)
ระบบขนส่ง	รถไฟความเร็วสูงเชื่อม 3 สนามบิน ระยะทาง 220 กิโลเมตร	ระบบรถไฟ 2,000 กิโลเมตร ภายในปี พ.ศ. 2578
อุตสาหกรรมเป้าหมาย	1) อุตสาหกรรมยานยนต์แห่งอนาคต 2) อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะ 3) อุตสาหกรรมการเกษตรและเทคโนโลยีชีวภาพ 4) อุตสาหกรรมการแปรรูปอาหาร 5) อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงคุณภาพ 6) อุตสาหกรรมหุ่นยนต์ 7) อุตสาหกรรมการบินและโลจิสติกส์ 8) อุตสาหกรรมการแพทย์ครบวงจร 9) อุตสาหกรรมพลังงานชีวภาพและเคมี 10) อุตสาหกรรมดิจิทัล	1) อุตสาหกรรมสารสนเทศ 2) อุตสาหกรรมหุ่นยนต์ 3) อุตสาหกรรมการผลิตอุปกรณ์อากาศยาน 4) อุตสาหกรรมการต่อเรือไฮเทค 5) อุตสาหกรรมการผลิตรถไฟ 6) อุตสาหกรรมรถยนต์พลังงานใหม่ 7) อุตสาหกรรมการผลิตอุปกรณ์พลังงาน 8) อุตสาหกรรมอุปกรณ์การผลิตวัสดุใหม่ 9) อุตสาหกรรมยาและอุปกรณ์การผลิตยา 10) อุตสาหกรรมเครื่องมือการเกษตร

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (สกพอ.), 2561

ศักยภาพของทั้งสองพื้นที่ระหว่าง GBA และ EEC นั้น นับว่าทั้งสองพื้นที่ต่างมีข้อได้เปรียบและสามารถเกื้อหนุนกันได้ ในภาคการผลิต EEC มีความพร้อมด้านการคมนาคมและโครงสร้างพื้นฐานเป็นอย่างมาก ขณะที่ GBA มีความสมบูรณ์แบบของการเป็น Supply Chain ระดับโลกในด้านการผลิตที่มีมาตรฐานสูงโดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่ทั้งสองพื้นที่ต่างมีอุตสาหกรรมเป้าหมายที่สอดคล้องกันและมีศักยภาพเสริมกันและกันอย่างน้อย 6 ประเภทอุตสาหกรรม เช่น อุตสาหกรรมหุ่นยนต์ ดิจิตอลและสารสนเทศ การบินและการขนส่ง ยานยนต์สมัยใหม่ ยาและการแพทย์ และเกษตรชีวภาพ

3.การเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐานไทย-จีน

ข้อริเริ่ม BRI มุ่งไปที่การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานเป็นหลัก การเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐานสำหรับประเทศจีนและประเทศไทยนั้นมีหลากหลายมิติ มีการเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐานทั้งทางบก ทางน้ำและทางอากาศ ทางบกนั้นมีถนนคุนหมิง-กรุงเทพฯ หรือ ถนน R3A และมีถนนจากจังหวัดต่าง ๆ ไปหนานหนิง เขตปกครองตนเองกว่างซี เช่น ถนน R9, R12 ส่วนทางน้ำมีการเดินเรือในแม่น้ำแม่โขงและมีการเดินเรือมหาสมุทรเชื่อมจีนกับประเทศไทย สำหรับเชื่อมโยงทางอากาศ ปัจจุบันเมืองใหญ่ของจีนส่วนมากได้เปิดเส้นทางการบินกับประเทศไทยโดยตรง รัฐบาลจีนให้ความสำคัญกับโครงการรถไฟจีน-สปป.ลาว-ไทย เนื่องจากเป็นโครงการสำคัญของรัฐบาลจีนที่อยู่ภายใต้การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานบนระเบียบเศรษฐกิจจีน-อินโดจีน ของข้อริเริ่ม BRI แม้ว่าโครงการนี้ต้องมีการเจรจากันหลายครั้ง แต่ท้ายที่สุดทั้งสามประเทศก็เห็นความสำคัญและบรรลุข้อตกลงร่วมกันได้อย่างเป็นรูปธรรม รถไฟไทย-จีนซึ่งอยู่ระหว่างการก่อสร้างและลงนามสัญญา ซึ่งเป็นประเด็นน่าจับตามองมากที่สุดในขณะนี้ และหารรถไฟจากคุนหมิงของจีนเชื่อมกับไทยได้อย่างไร้รอยต่อ นั้นย่อมหมายถึง จีนสามารถเข้าถึงประเทศไทยและประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เช่นกัน ขณะที่ไทยก็สามารถส่งสินค้าโดยรถไฟไปยังจีนและยุโรปได้โดยสะดวก

3.1 โอกาสและผลกระทบจากโครงการรถไฟไทย - จีน

รัฐบาลจีนให้ความสำคัญต่อรถไฟไทย-จีน ด้วยเหตุผลหลายประการ ดังนี้

ประการแรก สนองยุทธศาสตร์ “จีนลงใต้”

หากพิจารณาจากภูมิศาสตร์ประเทศจีนด้านตะวันออกของจีนเป็นมหาสมุทร และมีเกาะเล็กเกาะใหญ่ ซึ่งเป็นเกาะของจีน เกาหลี ญี่ปุ่น ฟิลิปปินส์ เวียดนาม มีบางประเทศใช้ยุทธศาสตร์

“ไข่มุก” ล้อมรอบ ปิดกั้นจีนด้วย ด้วยเหตุนี้เองจึงเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาทะเลจีนใต้ หลายประเทศต่างอ้างสิทธิ์เหนือดินแดน เพราะเกาะเหล่านี้มีความสำคัญในเชิงยุทธศาสตร์ ด้านเหนือของจีนเป็นมองโกเลียและรัสเซียซึ่งความเข้มแข็งแต่ไม่สามารถออกทะเลได้ ด้านตะวันออกยังมีความไม่สงบและไม่มีทางออกสู่ทะเล เช่น เขตปกครองตนเองซินเจียงเป็นต้น ประเทศทางผ่านสู่ทะเลใกล้ที่สุดคือประเทศไทย ดังนั้นสำหรับจีนจึงจำเป็น

ต้องสร้างทางรถไฟตามแนวเส้นทางสายไหมทางบกไปเชื่อมยุโรป ทางเลือกที่ดีที่สุดคือผ่านประเทศไทยสามารถเข้าถึงทั้งมหาสมุทรแปซิฟิกและมหาสมุทรอินเดีย แม้มีประเทศเมียนมาและกัมพูชาเป็นทางเลือกอีกทางหนึ่ง แต่เทียบแล้วประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของอาเซียนและมีความพร้อมมากกว่า เนื่องจากการผ่านประเทศไทย จีนสามารถไปถึงมาเลเซีย และสิงคโปร์อีกด้วย ดังนั้นประเทศไทยจึงมีความสำคัญยิ่งสำหรับยุทธศาสตร์จีนลงใต้

ประการที่สอง จีนมีความจำเป็น เนื่องจากประเทศจีนมีพื้นที่กว้างใหญ่ มณฑลต่าง ๆ ที่อยู่ภาคตะวันตกเฉียงใต้ ตะวันตกเฉียงเหนือ เช่น ชินเจียง ส่านซี ซานซี เสฉวน กุ้ยโจว ฉงชิ่ง คุณหมิงสามารถขนส่งสินค้าผ่านรถไฟไทย-จีน ซึ่งเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดทางหนึ่ง ซึ่งจะเห็นได้ว่าทางจีนพยายามสร้างความเชื่อมโยงภายในประเทศ ได้มีการก่อสร้างรถไฟความเร็วสูงเชื่อมคุนหมิง-ปักกิ่ง คุนหมิง-เซี่ยงไฮ้ คุนหมิง-ฉงชิ่ง คุนหมิง-เฉิ่นตู เป็นต้น คุนหมิงสามารถเข้าถึงเมืองต่าง ๆ ของจีนและเชื่อมยุโรปได้ด้วย ถ้าหากคุนหมิงเชื่อมกับประเทศไทย นั้นย่อมนำมาถึงเมืองอื่นก็สามารถเข้าถึงประเทศไทยและประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เช่นกัน

ประการที่สาม เป็นโครงการความร่วมมือนำร่อง แม้ประเทศจีนตั้งเป้าหมายว่าระบบรถไฟความเร็วสูงของจีนเป็นระบบที่ดีที่สุดในโลก และมีโครงการความร่วมมือพัฒนารถไฟความเร็วสูงหลายโครงการ แต่โครงการต่างๆ ก็ประสบอุปสรรคทั้งการยกเลิกหรือชะลอโครงการ ประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศใกล้ชิดของจีนจึงต้องทำโครงการความร่วมมือนี้ให้สำเร็จเป็นแบบอย่างให้ประเทศอื่นดูเป็นตัวอย่าง

ดังนั้น จีนจึงมองว่ารถไฟไทย-จีน เป็นประโยชน์ต่อจีนในเชิงยุทธศาสตร์ความมั่นคงและเชิงยุทธศาสตร์เศรษฐกิจ

สำหรับประเทศไทยก็ตระหนักว่ารถไฟไทย-จีน เป็นประโยชน์เช่นเดียวกันแม้ว่าประชาชนบางกลุ่ม นักวิชาการบางกลุ่มเห็นต่าง โดยมีประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการสร้างรถไฟ ไทย-จีน หลายด้าน ได้แก่

1) ขยายความเจริญสู่ภูมิภาค ถ้าเทียบแล้วภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยเศรษฐกิจเจริญน้อยกว่าภาคอื่น เหตุผลประการหนึ่งคือการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐาน ทั้งการขนส่งทางทะเล ขนส่งทางราง เป็นต้น การมีรถไฟไทย-จีน เท่ากับเป็นการสร้างและขยายโครงสร้างพื้นฐานให้แก่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2) ลดต้นทุนการขนส่งของประเทศไทย โดยภาพรวม หากก่อสร้างรถไฟไทย-จีน เสร็จ ใช้รถไฟไทย-จีนขนส่งผู้โดยสาร และรถไฟทางคู่ที่มีอยู่เดิมบรรลุน้ำหนักรถบรรทุก ประหยัดเวลา ประหยัดค่าใช้จ่าย และต้นทุนโลจิสติกส์ทั้งระบบ

3) ถ้าไม่สร้างรถไฟไทย-จีน เท่ากับว่าประเทศไทยตกขบวนรถไฟการพัฒนาขบวนนี้ไป ทำให้ระบบรถไฟของประเทศไทยหยุดอยู่กับระบบเก่าซึ่งสร้างมา 100 กว่าปี ในขณะที่เดียวกันประเทศอื่นมีการพัฒนาเป็นระบบสมัยใหม่มากขึ้น

ด้วยเหตุผลดังกล่าวรัฐบาลจีนกับรัฐบาลไทยต่างก็ให้ความสำคัญต่อโครงการความร่วมมือรถไฟไทย-จีนเป็นอย่างมากเราจะเห็นได้ว่าผู้นำไทยและผู้นำจีนพบกันครั้งใดก็มีการพูดคุยให้ผลักดันโครงการรถไฟไทย-จีนทุกครั้ง

3.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

1) จีนให้ความสำคัญต่อโครงการความร่วมมือรถไฟไทย-จีน จีนคาดหวังสูงต่อรัฐบาลไทยในการผลักดันการสร้างรถไฟไทย-จีน โดยเร็ว จีนสร้างเส้นทางรถไฟจีน-ลาว-ไทย ในส่วนที่จีนเรียบร้อยแล้ว รถไฟช่วงจีน-สปป. ลาวก็กำลังเร่งก่อสร้าง ไทยจึงควรเร่งรัดการสร้างรถไฟในส่วนของประเทศไทยให้แล้วเสร็จสำหรับการเชื่อมโยงโครงข่ายรถไฟให้เชื่อมโยงถึงกัน เพื่อเป็นโอกาสในเชิงเศรษฐกิจและการเชื่อมโยงด้านอื่นๆ ในวันข้างหน้า

2) ในเชิงยุทธศาสตร์ความสำคัญของรถไฟไทย-จีน ไม่เพียงแต่เชื่อมเส้นทางจีน-ไทย แต่เป็นรถไฟสายจีน-อาเซียน ที่จะพาดผ่านหลายประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาค และจะเป็นการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ดังนั้นหากโครงการรถไฟจีน-สปป. ลาว-ไทย สำเร็จ และจะสามารถเชื่อมต่อกับรถไฟความเร็วสูงสามสนามบิน ไทยควรวางแผนอย่างมีกลยุทธ์ที่จะทำให้พื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจภาคตะวันออกเป็นศูนย์กลางของระเบียงเศรษฐกิจจีน-คาบสมุทรมอินโดจีน

3) ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งระดับนโยบายและระดับท้องถิ่นที่รถไฟไทย-จีน จะพาดผ่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรถไฟแห่งประเทศไทย จำเป็นต้องร่วมมือกันและจะต้องคิดไกลและมองกว้างในระดับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในระยะยาว รัฐบาลต้องพิจารณาการพัฒนาระบบรางโดยองค์รวม เช่น ต้องกำหนดบทบาทของระบบรถไฟมีเตอร์เกจที่มีอยู่เดิม (ราง 1 เมตร) และระบบรถไฟขนาดรางมาตรฐานที่จะก่อสร้างใหม่ (ราง 1.435 เมตร) เพื่อกำหนดบทบาทให้ชัดเจนว่า จะสามารถรองรับผู้โดยสารและสินค้าที่แตกต่างกันอย่างไร

4) หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีบทบาทร่วมกับสภาอุตสาหกรรมจังหวัด หอการค้า สถาบันการศึกษา ฯลฯ ในการวางแผนเชิงนโยบายรองรับการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่จากการก่อสร้างเส้นทางรถไฟไทย-จีน มุ่งวางแผนเพื่อพัฒนาและส่งเสริมให้เกิดการลงทุนในด้านต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมืองยุทธศาสตร์ตามเส้นทางรถไฟ เช่น อุดรธานี ขอนแก่น นครราชสีมา นอกจากนั้นควรส่งเสริมให้มีการ แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีระบบราง ร่วมมือพัฒนาหลักสูตรการศึกษาเทคโนโลยีระบบราง และโลจิสติกส์ที่ทันสมัย สนับสนุน SmartCity ในจังหวัดที่รถไฟจีน-ไทย ผ่าน

5) โครงการรถไฟไทย-จีน เป็นการหยิบยื่นโอกาสกระจายความเจริญทางเศรษฐกิจให้กับประชาชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ทั้งด้านการสร้างงานและการกระจายรายได้ให้กับคนในพื้นที่หาก มีการค้าการลงทุนและการผลิตในภาคตะวันออกเฉียงเหนือขยายตัวมากขึ้น แต่ทั้งหมดนี้ไม่สามารถเกิดขึ้น ได้โดยอัตโนมัติจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการอย่างชาญฉลาด และการรับฟังข้อคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสีย ในพื้นที่ ทั้งจากภาคประชาชน ภาคเอกชน กลุ่มธุรกิจ เกษตรกร ผู้ประกอบการขนาดย่อม ฯลฯ เพื่อ เปิดโอกาสการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการผลประโยชน์ในเชิงพื้นที่รวมทั้งการรับฟังข้อเสนอแนะของ ผู้เชี่ยวชาญเพื่อปรับโครงการตามความเหมาะสม

3.3 ข้อเสนอแนะด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

จากการเปลี่ยนแปลงเชิงภูมิรัฐศาสตร์ การนำเสนอความริเริ่ม ยุทธศาสตร์ BRI ของจีน หรือ ยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกของสหรัฐอเมริกา มาประมวลวิเคราะห์พบว่า

1) อาเซียนเป็นจุดศูนย์กลางในเชิงภูมิรัฐศาสตร์ของยุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิกอาเซียน มีบทบาทในการจัดระเบียบภูมิภาคอินโด - แปซิฟิก ของอาเซียนในด้านภูมิรัฐศาสตร์และในมิติบทบาท ของไทยในอาเซียน ดังนั้นไทยควรส่งเสริมให้อินโด - แปซิฟิก เป็นศูนย์กลางทางทะเล

2) ไทยยึดมั่นหลักการรักษาความเป็นกลางในการดำเนินงานมาโดยตลอด ไทยควรมองว่าการเสนอยุทธศาสตร์ของแต่ละฝ่ายเป็นการเสนอแนวทางของการพัฒนาและจัดระเบียบโลกใหม่ ดังนั้นทุกฝ่ายมีสิทธิ์เสนอยุทธศาสตร์และถือว่าเป็นทางเลือกหนึ่งหรือโอกาสหนึ่งสำหรับประเทศไทย

3) ไทยควรส่งเสริมให้อาเซียนมีความสามัคคีกัน รวมอาเซียนเป็นหนึ่งเดียวอย่างแท้จริงและประกาศจุดยืนเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์และต่อรองกับมหาอำนาจในนามของอาเซียนตามจิตวิญญาณอาเซียนฉันทามติ ประเทศไทยและประเทศอาเซียนเป็นประเทศเล็กไม่มีพลังกำลังมากพอทั้งการสนับสนุนหรือต่อต้านยุทธศาสตร์ มีแต่พลังผลักดันให้อาเซียนมีความเข้มแข็ง การเจรจาใดหรือการร่วมมือใดในนามของอาเซียนจะทำให้การเจรจาหรือการร่วมมือมีน้ำหนักมากยิ่งขึ้น ในท้ายที่สุดแล้วไม่ว่ายุทธศาสตร์ BRI ของจีน หรือยุทธศาสตร์อินโดแปซิฟิกที่สหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญและมีบทบาท

4. ข้อเสนอแนะนโยบายการก้าและการลงทุน

ประการแรก จีนได้เข้ามามีอิทธิพลทางเศรษฐกิจกับไทยเป็นอย่างมากและเมื่อพิจารณาจากขนาดและบทบาททางเศรษฐกิจของจีนทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก คงจะยากที่ไทยจะแข่งขันกับมหาอำนาจใหญ่อย่างจีน จึงควรมุ่งด้านความร่วมมือและพยายามเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการเติบโตใหญ่ของจีน โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ ดังนั้น ในมิติทางเศรษฐกิจ ประเทศไทยจึงควรดำเนินนโยบายเน้นการเติบโตไปกับมังกรจีน (Rise with the Dragon) เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการเติบโตใหญ่ของจีน ทั้งด้านการบริโภคและการผลิต เช่น เน้นการผลิตสินค้าไปขายคนจีนที่มีกำลังซื้อมากขึ้น และเข้าไปอยู่ในห่วงโซ่อุปทานการผลิตของจีนที่จะขยายไปยังตลาดโลกต่อไป รวมทั้งการใช้ประโยชน์และเน้นการเรียนรู้เทคโนโลยีนวัตกรรมจากจีน โดยเฉพาะเทคโนโลยีในอุตสาหกรรมยุคใหม่ภายใต้ยุทธศาสตร์ Made in China 2025 ของรัฐบาลจีน

จีนมีขนาดเศรษฐกิจภายในประเทศที่ขยายตัวมากขึ้น และชนชั้นกลางจีนก็มีรายได้และมีกำลังซื้อเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด รวมทั้งมีความคืบหน้าของการพัฒนาและกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคตอนใน ส่งผลให้ชาวชนบทจีนมีฐานะดีขึ้น ทั้งหมดนี้สะท้อนโอกาสทางเศรษฐกิจที่มีต่อไทย ทั้งด้านการส่งออกสินค้าอุปโภคบริโภคของไทยไปจีนและโอกาสที่คนจีนจะออกมาท่องเที่ยวประเทศไทยมากขึ้น

ประการที่สอง ด้านการค้า แม้ว่าตลาดจีนมีความสำคัญสำหรับไทยในฐานะคู่ค้าอันดับ 1 ของไทยและมีส่วนสำคัญในการสร้างรายได้หลักด้านการส่งออกให้ไทย อย่างไรก็ตาม โครงสร้างการส่งออกสินค้าไทยไปจีนส่วนใหญ่ยังเป็นสินค้าวัตถุดิบและกึ่งวัตถุดิบที่มูลค่าเพิ่มต่ำและจีนไม่ได้นำเข้าสินค้าเหล่านี้จากไทยไปเพื่อการบริโภค แต่กลับนำไปเป็นชิ้นส่วนหรือเป็นวัตถุดิบในการผลิตสินค้าส่งออกไปต่างประเทศไทยจึงเป็นเพียงแค่โซ่ข้อหนึ่งในห่วงโซ่อุปทานของจีนและยังมีผลกระทบจากสงครามการค้ากับสหรัฐฯ ยังมีโอกาสที่จีนจะซื้อสินค้าในกลุ่มวัตถุดิบ/กึ่งวัตถุดิบเหล่านี้จากไทยลดลง

รัฐบาลไทยโดยกระทรวงพาณิชย์ของไทยควรจะมีการปรับโครงสร้างสินค้าส่งออกไปจีนอย่างจริงจัง โดยเน้นการส่งออกสินค้าสำเร็จรูปเพื่อการอุปโภคบริโภคไปป้อนผู้บริโภคจีนให้มากขึ้น เช่น อัญมณี

เครื่องประดับตกแต่งบ้าน เป็นต้น ในขณะนี้ ชนชั้นกลางจีนได้ขยายตัวเพิ่มมากขึ้น และมีผู้บริโภคจีนที่นิยมสั่งซื้อสินค้าออนไลน์มากที่สุดในโลกมีประมาณ 650 ล้านคน ที่สั่งซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านมือถือ เป็นต้น จึงเป็นโอกาสดีสำหรับการหันมาปรับโครงสร้างการส่งออกสินค้าสำเร็จรูปจากไทยไปจีนอย่างจริงจัง

ประการที่สาม ด้านการลงทุน แม้การลงทุนจากจีนมาไทยมากขึ้น และมีการเชื่อมโยงข้อริเริ่ม BRI กับโครงการ EEC ของไทยรวมทั้งการเชื่อมโยงกับพื้นที่ GBA ของจีน รัฐบาลโดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนควรปรับโครงสร้างการลงทุนในการให้สิทธิประโยชน์การลงทุนในเชิงคุณภาพมากกว่าเชิงปริมาณ และควรมีเกณฑ์หรือเงื่อนไขที่รัดกุมในการส่งเสริมการลงทุนจากจีน เช่น 1. ควรเป็นโครงการลงทุนที่จะเอื้อประโยชน์ตอบแทนให้กับเศรษฐกิจชุมชน/ท้องถิ่นของไทย 2. ต้องช่วยสร้างสร้างงานและสร้างความเข้มแข็งให้คนไทยในด้านต่าง ๆ เช่น ความรู้วิชาชีพ เทคโนโลยี หรือในลักษณะให้มีการตั้งบริษัทลูก ที่บริหารโดยคนไทยเพื่อสนับสนุนบริษัทแม่ เป็นต้น 3. ควรเป็นการลงทุนที่จะช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มและใช้วัตถุดิบภายในประเทศของไทย โดยเฉพาะด้านการเกษตร และช่วยแก้ไขปัญหาการค้าผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำในบางกรณีที่เกี่ยวข้อง เช่น จัดตั้งโรงงานผลิตรายรถยนต์ภายในประเทศโดยใช้วัตถุดิบจากเกษตรกรชาวไทย เป็นต้น

ประการสุดท้าย ไทยไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยกับจีนในทุกเรื่อง หากแต่ในบางประเด็นที่จีนมีความก้าวหน้าและจะเป็นประโยชน์กับไทย อย่างเช่น การนำเทคโนโลยีมาแก้ปัญหาความยากจนของจีน เราก็ควรศึกษาจากจีนเป็นต้นแบบ ส่วนในด้านการลงทุน การรุกคืบเข้ามาของทุนจีนจะเป็นประโยชน์กับเศรษฐกิจไทยหรือไม่ ไม่ควรจะพิจารณาเพียงแค่ตัวเลขมูลค่าโครงการฯ แต่ต้องให้ความสำคัญกับ “คุณภาพ” ของแต่ละประเภทธุรกิจที่ทุนจีนเข้ามาลงทุนในไทย รวมทั้งประเด็นการรุกคืบของทุนจีนที่จะกระทบต่อ SME ไทย/ผู้ผลิต/ผู้ค้าเดิมที่มีอยู่แล้วในประเทศ จนถึงขณะนี้ ปฏิเสธไม่ได้ว่า ภาพลักษณ์ของจีนด้านเศรษฐกิจ รวมทั้งอิทธิพลและบทบาทของจีนในไทย ยังมีทั้งด้านบวกและด้านลบ

บทความนี้มีความมุ่งหมายที่จะสื่อถึงความมั่นคงทางอาหารในกรอบนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ แต่ก่อนกล่าวถึงคงต้องกล่าวถึงบทความในวารสาร มุมมองความมั่นคง ฉบับที่ 2 ที่ผู้เขียนได้กล่าวถึง “ยุทธศาสตร์ชาตินโยบายรัฐบาล : ระบบการเตรียมพร้อมของไทย” เพื่อที่รัฐบาลหน่วยงานของรัฐ และภาคส่วนต่างๆ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเตรียมการล่วงหน้าเพื่อให้ประเทศชาติมีภูมิคุ้มกัน พร้อมเผชิญกับสถานการณ์หรือวิกฤตการณ์ที่จะเกิดขึ้น

ส่วนในบทความเรื่อง “ระบบการเตรียมพร้อมด้านความมั่นคงของไทย” ที่เขียนขึ้นโดย นายสินชัย คารวุตม์ และ นายยศกร ยืนยง ได้ช่วยขยายความของการนำระบบการเตรียมพร้อมของไทยไปขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติโดยจัดการฝึกการบริหารจัดการวิกฤตการณ์ระดับชาติ (Crisis Management Exercise : C-MEX) โดยออกแบบสถานการณ์ฝึกในรูปแบบของภัยที่มีความซับซ้อนและเกิดขึ้นในห้วงเวลาเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน (Complex Disaster) หรืออาจเรียกได้ว่าต้องมีการวางแผนและการบริหารจัดการโดยสามารถคาดการณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นได้ (Scenario Planning) โดยการฝึกเป็นการทดสอบระบบบัญชาการเหตุการณ์ (Command and Control) ในแต่ละระดับความรุนแรงของเหตุการณ์และระบบการแลกเปลี่ยนและเชื่อมโยงข้อมูลทรัพยากรที่จำเป็นต้องมีการระดมสรรพกำลังของภาคส่วนต่างๆ

* ที่ปรึกษาด้านนโยบายและยุทธศาสตร์ความมั่นคง สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ

โดยหากมองในเรื่องของความมั่นคงทางอาหารพบว่า การเตรียมความพร้อมด้านอาหารถือว่าเป็นประเด็นหนึ่งที่มีความสำคัญที่จะต้องมีการวางแผนให้มีอาหารที่ปลอดภัยและเพียงพอต่อการบริโภคโดยเฉพาะเมื่อเกิดสาธารณภัยขนาดใหญ่หรือวิกฤตการณ์อื่น ๆ ที่มีห้วงระยะเวลาที่ยาวนานไม่เพียงแต่หน่วยงานของพลเรือนเท่านั้นแต่หน่วยงานกองทัพได้กำหนดให้มีการเตรียมพร้อมด้านอาหารเป็นเรื่องหนึ่งในแผนฝึกกำลังและทรัพยากรเพื่อการป้องกันประเทศของกระทรวงกลาโหม

ก่อนที่จะกล่าวถึงแผนความมั่นคงด้านอาหาร ซึ่งเป็นหนึ่งในแผนความมั่นคงภายใต้นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. 2562 - 2565) ที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2562 คงจะต้องกล่าวถึง แนวคิดการให้ความสำคัญในเรื่องความมั่นคงทางอาหาร (Food Security) ซึ่งประเด็นความมั่นคงทางอาหารเป็นประเด็นที่ท้าทายในมุมมองของหน่วยงานด้านความมั่นคงในการวางนโยบายและแผนการบริหารจัดการเพื่อให้คนมีอาหารเพียงพอในการบริโภค โดยเฉพาะในยามวิกฤติ ขณะเดียวกันก็ต้องมีอาหารที่มีความปลอดภัยมีคุณภาพและที่สำคัญทุกคนสามารถเข้าถึงอาหารรวมถึงน้ำเพื่อการบริโภค ซึ่งนัยด้านความมั่นคงน่าจะหมายถึงสิ่งที่เกิดขึ้นจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security)

Food
Security
Human
Security

ดังนั้น ภาวะขาดแคลนอาหารในยามปกติและในยาม
เกิดสถานการณ์วิกฤติที่ประเทศใดประเทศหนึ่งเผชิญโดยไม่
สามารถมีอาหารเพียงพอหรือหรือบางคนที่มีรายได้ที่สามารถซื้อ
หาได้แต่ในช่วงเวลานั้นก็อาจจะไม่สามารถหาซื้ออาหารและน้ำได้ เช่น
เหตุการณ์อุทกภัยขนาดใหญ่ การเกิดพายุหิมะ การสู้รบ การสงคราม
เป็นต้น หรือที่พบเห็นทั่วไปบางประเทศมีการก่นอมอาหารเพื่อเก็บรักษา
สำหรับการบริโภคในช่วงฤดูหนาวที่ยาวนาน จึงอาจกล่าวได้ว่าเหตุใด
“ความมั่นคงทางอาหาร” จึงถือว่าเป็นประเด็นความมั่นคงที่ส่งผลกระทบต่อ
การดำรงชีพและสะท้อนถึงความมั่นคงของมนุษย์โดยตรง

ประเด็นความมั่นคงทางอาหารเป็นหัวข้อที่มี
การประชุมหารือกันทั้งภายในประเทศและในเวที
ระหว่างประเทศ อาทิ สหประชาชาติ องค์การอาหาร
และเกษตรแห่งสหประชาชาติ (The Food and
Agriculture Organization of the United Nations:
FAO) หรือแม้แต่ในประเทศไทยได้มีการหารือประเด็น
ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางอาหารไม่ว่าจะเป็นเรื่อง
โลกร้อน (Climate Change) ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง
ของสภาพภูมิอากาศ ภัยแล้ง น้ำท่วม สิทธิทางอาหาร
ที่ต้องมีอาหารอย่างเพียงพอและสามารถเข้าถึงอาหาร

หรือแนวคิดอุปถัมภ์ทางอาหารที่สัมพันธ์กับมิติทางการเมือง
ในการกำหนดนโยบายของภาครัฐที่มุ่งเน้นระบบการค้าเสรี
จนส่งผลกระทบต่อวิธีการผลิตของภาคเกษตร หรือ แนวคิด
ฐานทรัพยากรที่เป็นแหล่งผลิตอาหาร ดิน น้ำ ป่า ชุมชน ดังนั้น
วิกฤตการณ์ที่เกิดจากภาวะขาดแคลนอาหารหรือการได้รับ
อาหารที่ไม่ปลอดภัย ขณะเดียวกันได้มีรายงานการศึกษาวิจัย
เกี่ยวกับประเด็นที่ยึดโยงกับความมั่นคงทางอาหารจำนวนมาก
ที่ให้ผู้สนใจได้ศึกษาเรื่องนี้

สำหรับกระบวนการจัดทำ แผนความมั่นคงทางอาหารเริ่มต้นด้วยการหารือเกี่ยวกับกรอบแนวคิดและการให้ความหมายคำว่า “ความมั่นคงทางอาหาร” ซึ่งที่ประชุม World Food Summit เมื่อวันที่ 13-17 พฤศจิกายน ค.ศ. 1996 ที่กรุงโรม อิตาลี ก่อนที่จะนำไปสู่การระดมความคิดเห็นของระหว่างหน่วยงานของรัฐกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดย FAO ให้ความหมายดังนี้

Food security exists when all people, at all times, have physical and economic access to sufficient, safe and nutritious food that meets their dietary needs and food preferences for an active and healthy life

(World Food Summit, 1996)¹

¹ Policy Brief, June 2006 Issue 2 Published by FAO's Agriculture and Development Economics Division (ESA) <http://www.fao.org/forestry/13128-0e6f36f27e0091055bec28ebe830f46b3>

ความมั่นคงทางอาหาร

จะมีได้ก็ต่อเมื่อคนทุกคน ในทุกเวลา

สามารถมีกำลังกาย

และกำลังทรัพย์

ที่จะเข้าถึงอาหารที่มีประโยชน์

ปลอดภัย ในปริมาณที่เพียงพอ

กับการจะดำรงชีวิต

และมีสุขภาพที่สมบูรณ์แข็งแรงได้”²

“สภาวะที่คนทุกคนและทุกขณะเวลามีความสามารถทั้งกายภาพและทางเศรษฐกิจที่สามารถเข้าถึงอาหารที่เพียงพอ ปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการ เพื่อตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจด้านอาหาร เพื่อให้เกิดชีวิตที่มีพลังและมีสุขภาพ” ดังนั้น ความมั่นคงทางอาหารจะมี 4 องค์ประกอบสำคัญ ดังนี้ การมีอาหารเพียงพอ (Food Availability) การเข้าถึงอาหาร (Food Access) การใช้ประโยชน์จากอาหาร (Food Utilization) และการมีเสถียรภาพด้านอาหาร (Food Stability)³

นอกจากนี้ หากพิจารณากรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (UN Sustainable Development Goals –SDGs) ที่ได้กำหนด 17 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ยังพบว่าได้กำหนดเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางอาหาร Hunger , Good health and Well-Being , Clean Water and Sanitation, Responsible Consumption and Production โดยเฉพาะเป้าหมายยุติความหิวโหยบรรลุความมั่นคงทางอาหารและยกระดับโภชนาการและส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืน⁴ ซึ่งถือว่าเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติได้กล่าวไว้อย่างครอบคลุมเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารตามความหมายของ FAO ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าเรื่องของอาหารมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงเกี่ยวกับหลายปัจจัยและเป้าหมายของ SDGs

² ศูนย์พัฒนาพันธุ์พืชจักรพันธ์เพ็ญศิริ, “ความมั่นคงทางอาหาร” <http://www.princechak.com/food-security/>

³ นนทกานต์ จันทร์อ่อน,บทความวิชาการเรื่อง ความมั่นคงทางอาหารของประเทศไทย” ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 มกราคม 2557

สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ได้อธิบายความดังนี้

การมีอาหารเพียงพอ (Food Availability) หมายถึง การมีอาหารในปริมาณที่เพียงพอและมีคุณภาพที่เหมาะสม ทั้งจากการผลิตภายในประเทศและ/หรือการนำเข้า (รวมถึงความช่วยเหลือด้านอาหาร)

การเข้าถึงอาหาร (Food Access) หมายถึง การเข้าถึงทรัพยากรที่เหมาะสม(สิทธิ) เพื่อการหาอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการที่เหมาะสม

การใช้ประโยชน์จากอาหาร (Food Utilization) หมายถึง การใช้ประโยชน์จากอาหารในการบริโภค โดยมีปริมาณอาหารที่เพียงพอ มีน้ำสะอาดในการบริโภค-อุปโภค มีสุขอนามัยและการดูแลสุขภาพที่ดี ทำให้ความเป็นอยู่ทางกายภาพได้รับการตอบสนองอย่างเพียงพอ

การมีเสถียรภาพด้านอาหาร (Food Stability) หมายถึง ประชาชน หรือครัวเรือน หรือบุคคลต้องเข้าถึงอาหารอย่างเพียงพอตลอดเวลา ไม่มีความเสี่ยงในการเข้าถึงอาหารเมื่อเกิดความขาดแคลนขึ้นมาอย่างกะทันหัน (เช่น วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและภูมิภาค) หรือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นวัฏจักร (เช่น ความไม่มั่นคงทางอาหารตามฤดูกาล) เสถียรภาพด้านอาหารเกี่ยวข้องกับมิติความมั่นคงอาหารทั้งในเรื่องของการมีและการเข้าถึงอาหาร

⁴ ศึกษารายละเอียดได้ที่ <http://www.un.or.th/globalgoals/th/the-goals/>

ประเด็นความมั่นคงทางอาหารจึงเป็นสิ่งที่ท้าทายการทำงานของหน่วยงานด้านความมั่นคงที่จะผลักดันไปสู่การปฏิบัติที่เห็นผลเป็นรูปธรรมอย่างไร โดยกรอบแนวคิดการจัดทำนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. 2562-2565) นอกเหนือจากที่กล่าวข้างต้นแล้วแนวคิดหลักประการหนึ่งได้น้อมนำศาสตร์พระราชทานเป็นหลักการทางด้านความมั่นคง อาทิ ยุทธศาสตร์พระราชทาน “**เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา**” **หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรทฤษฎีใหม่**⁵ เป็นหลักปฏิบัติงานด้านความมั่นคง ซึ่งหากพิจารณาเรื่องแผนความมั่นคงด้านอาหารแล้วจะเห็นได้ว่าการพึ่งพาตนเองตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชนให้มีอาหารในการดำรงชีวิตมีความสำคัญรวมทั้งการจัดสรรการแบ่งใช้ประโยชน์จากที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่าที่ดินมีความสำคัญต่อการเพาะปลูกพืชผลต่างๆ เช่นเดียวกันกับการมีน้ำที่เพียงพอในการเกษตร โดยหากศึกษาการดำเนินงานของภาครัฐจะเห็นว่ามีความนโยบายการบริหารจัดการที่ดินของรัฐ⁶ ที่ให้มีการกำหนดเป้าหมายนโยบายและทิศทางในการพัฒนาการใช้ประโยชน์ที่ดินของประเทศให้เกิดประโยชน์สูงสุดรวมทั้งให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนและหลักภูมิสังคม^๗ นอกจากนี้หลักสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงคือมุ่งเน้นให้ผู้ผลิตหรือผู้บริโภคพยายามเริ่มต้นผลิตหรือบริโภคภายใต้ขอบเขต ข้อจำกัดของรายได้หรือทรัพยากรที่มีอยู่ไปก่อน ซึ่งก็คือหลักในการลดการพึ่งพา เพิ่มขีดความสามารถในการควบคุมการผลิตได้ด้วยตนเองและลดภาวะความเสี่ยงจากการไม่สามารถควบคุมระบบตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ⁸

เมื่อมองถึงตัวเนื้อหาในประเด็นยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางอาหาร เมื่อพิจารณาประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน^๙ พบว่าให้ความสำคัญกับ “เกษตรปลอดภัย” เพื่อสร้างความตระหนักแก่ผู้ผลิตและผู้บริโภคเกี่ยวกับมาตรฐานระบบการจัดการความปลอดภัยของอาหาร ใจและวางกรอบให้เกษตรกรและผู้ผลิตทำการผลิตสินค้าที่สอดคล้องกับมาตรฐาน และเข้าสู่ระบบมาตรฐานการจัดการคุณภาพทางการเกษตรที่ได้รับการรับรองจากสถาบันที่มีความน่าเชื่อถือ การให้ความรู้เกษตรกรด้านกระบวนการผลิตตามมาตรฐานสากลเพื่อมุ่งสู่การเลิกใช้สารเคมีในภาคเกษตร การเพิ่มพื้นที่และปริมาณการผลิตเกษตรอินทรีย์ในระยะต่อไป

หากศึกษาตัวเนื้อหาของนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. 2562-2565) ได้กล่าวถึงประเด็นด้านความมั่นคงทางอาหารโดยกำหนดใน นโยบายความมั่นคงแห่งชาติที่ 12 เสริมสร้างความมั่นคงทางพลังงานและอาหารรองรับวัตถุประสงค์เพื่อให้การจัดการฐานทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม พลังงาน และอาหาร มีความมั่นคง ความยั่งยืนและความสมดุลกับการขยายตัวของการพัฒนาประเทศรวมถึงลดความเสี่ยงจากผลกระทบของกระแสโลกาภิวัตน์^๙

สำหรับกระบวนการจัดทำแผนความมั่นคงด้านอาหารเพื่อนำนโยบายความมั่นคงแห่งชาติที่ 12 มาจัดทำรายละเอียดให้มากขึ้นมีที่มาจากการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น แลกเปลี่ยนพูดคุยและถก

⁵ สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. 2562-2565 , หน้าที่ 10

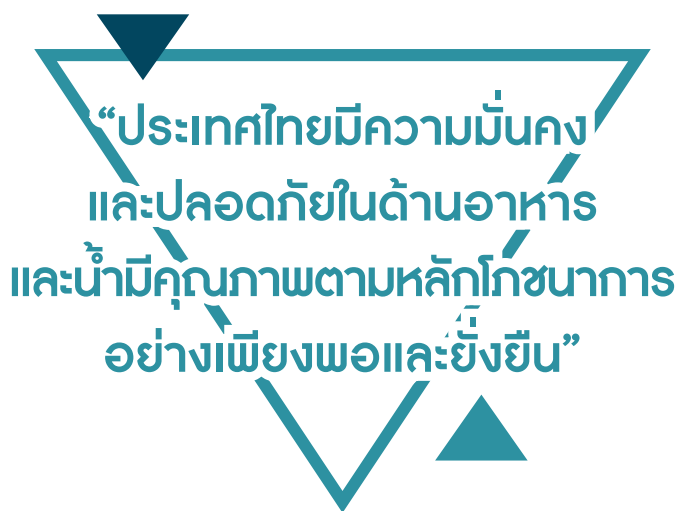
⁶ “การบริหารจัดการที่ดิน” หมายถึง การบูรณาการในการดูแลรักษา การสงวน หวงห้ามการอนุรักษ์ การฟื้นฟูและพัฒนาซึ่งที่ดิน การกระจาย การถือครองที่ดินการใช้ประโยชน์อย่างสมดุลหรือการแก้ไขปัญหาที่ดินรวมทั้งการอื่นใดที่จำเป็นเพื่อให้การใช้ที่ดินมีประสิทธิภาพเกิดผลสัมฤทธิ์เป็นธรรมและยั่งยืน (ที่มา : พระราชบัญญัติคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ พ.ศ. 2562)

⁷ วีรลพัชร ประเสริฐศักดิ์, ความมั่นคงทางอาหาร : จากพัฒนาการเกษตรสู่เศรษฐกิจพอเพียง , วารสารการเมืองการปกครอง ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 มีนาคม – สิงหาคม 2558, หน้าที่ 144 – 160

⁸ สามารถศึกษาเพิ่มเติมที่ยุทธศาสตร์ชาติ (ประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน) ส่วนยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมให้ความสำคัญกับการสร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจสีเขียวส่งเสริมการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน สร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมที่เป็นมิตรต่อสภาพภูมิอากาศและมุ่งเป้าสู่การลงทุนที่เป็นมิตรต่อสภาพภูมิอากาศในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของภาครัฐและภาคเอกชนและพัฒนาความมั่นคงทางพลังงาน และเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

⁹ สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. 2562-2565) , หน้าที่ 14

แถลงร่วมกัน ระหว่างผู้แทนหน่วยงานราชการ นักวิชาการ และเครือข่ายภาคประชาสังคมที่ทำงานเกี่ยวกับดิน น้ำ ป่า สิ่งแวดล้อม ซึ่งมีผลต่อประเด็นความมั่นคงทางอาหาร เพื่อร่วมกันมองและวิเคราะห์ปัญหาและแนวโน้มสถานการณ์ความไม่มั่นคงทางอาหารที่จะเกิดขึ้นตลอดจนเสนอแนะเป้าหมาย กลยุทธ์ จึงนำมาสู่การกำหนดเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์

ขณะเดียวกันเมื่อศึกษาการเขียนแผนด้านความมั่นคงรองรับนโยบายความมั่นคงแห่งชาติได้กำหนดให้มีตัวชี้วัด เพื่อให้ไปถึงเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย 3 เรื่องหลัก กล่าวคือ 1) มีระบบบริหารจัดการอาหารและน้ำกรณีฉุกเฉิน 2) ระบบป้องกัน ภัยแล้ง ภัยน้ำท่วม ภัยภัยคุกคาม ที่แฝงมาในอาหาร และน้ำ มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น และ 3) พื้นที่เกษตรกรรมยั่งยืนเพิ่มขึ้น ดังนั้น การจะทำให้บรรลุต่อวัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นนั้น ในแผนด้านความมั่นคงจึงมีการกำหนดกลยุทธ์ที่จะเป็นแนวทางหรือหนทางปฏิบัติในการดำเนินงานเพื่อให้เกิดความมั่นคงทางอาหารไว้ 5 เรื่อง¹⁰ ดังนี้

1 เสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารและน้ำอย่างยั่งยืน ด้วยการมีกลไก กฎหมาย และแผนบริหารจัดการด้านอาหารและน้ำเพื่อความปลอดภัยอย่างบูรณาการที่ครอบคลุมการมีคลังอาหารและน้ำสำรองกรณีฉุกเฉิน ตลอดจนเสริมสร้างการเข้าถึงแหล่งอาหารและน้ำของ

ประชาชนตามความต้องการขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต

2 พัฒนาและเชื่อมโยงระบบป้องกัน ภัยแล้ง ภัยน้ำท่วม ภัยภัยคุกคามที่เกิดจากภัยทางน้ำ อันได้แก่ น้ำป่าไหลหลาก น้ำท่วมฉับพลัน และสิ่งที่แฝงมาในอาหารและน้ำ โดยบูรณาการระหว่างหน่วยงาน

3 ส่งเสริมให้เกิดเกษตรกรรมอย่างยั่งยืนต่อเกษตรกรและผู้ประกอบการทางการเกษตรให้เห็นผลในทางปฏิบัติ โดยครอบคลุมทางด้านการผลิต การตลาด มาตรฐานสินค้า และแหล่งเงินทุน รวมถึงห่วงโซ่อุปทาน เพื่อเพิ่มพื้นที่แหล่งผลิตอาหารที่ปลอดภัยและเป็นภูมิคุ้มกันรองรับวิกฤตการณ์ด้านอาหาร

4 ส่งเสริมการวิจัย การพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตทางการเกษตรและอุตสาหกรรมทางอาหารเพื่อสร้างความเชื่อมั่น ความปลอดภัยของอาหารควบคู่กับการรักษาหรือเพิ่มคุณค่าทางโภชนาการและเพิ่มผลิตภาพ รวมทั้งส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เกี่ยวข้อง

5 จัดที่ดินรองรับความมั่นคงทางอาหารและคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรมเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารสามารถแก้ปัญหาและลดการสูญเสียกรรมสิทธิ์ รวมถึงการกระจายการถือครองที่ดินของเกษตรกรอย่างเป็นธรรม

แผนความมั่นคงด้านอาหารทั้ง 5 ประการข้างต้น สามารถสะท้อนถึงความสำคัญของอาหารในกรอบองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) และเป้าหมาย ยุติความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหารและยกระดับโภชนาการและส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืนตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (UN Sustainable Development Goals –SDGs) ที่ครอบคลุมถึงสิ่งที่หน่วยงานของรัฐและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการมีคลังอาหารและน้ำสำรองเพื่อใช้ในกรณีฉุกเฉินที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ตลอดจนให้ความสำคัญกับการเข้าถึงแหล่ง

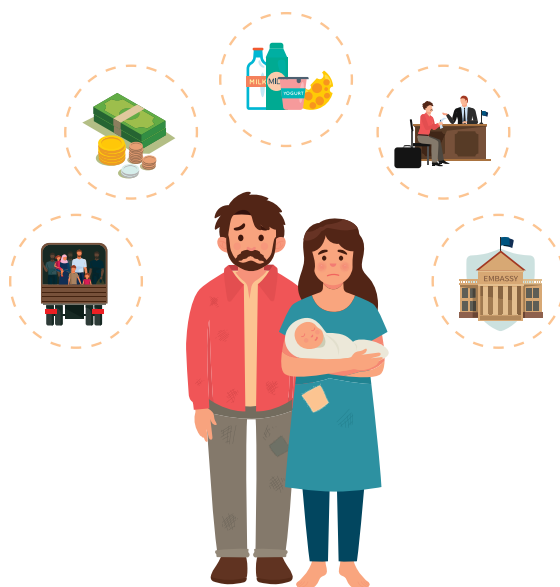
¹⁰ สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. 2562-2565), หน้าที่ 30

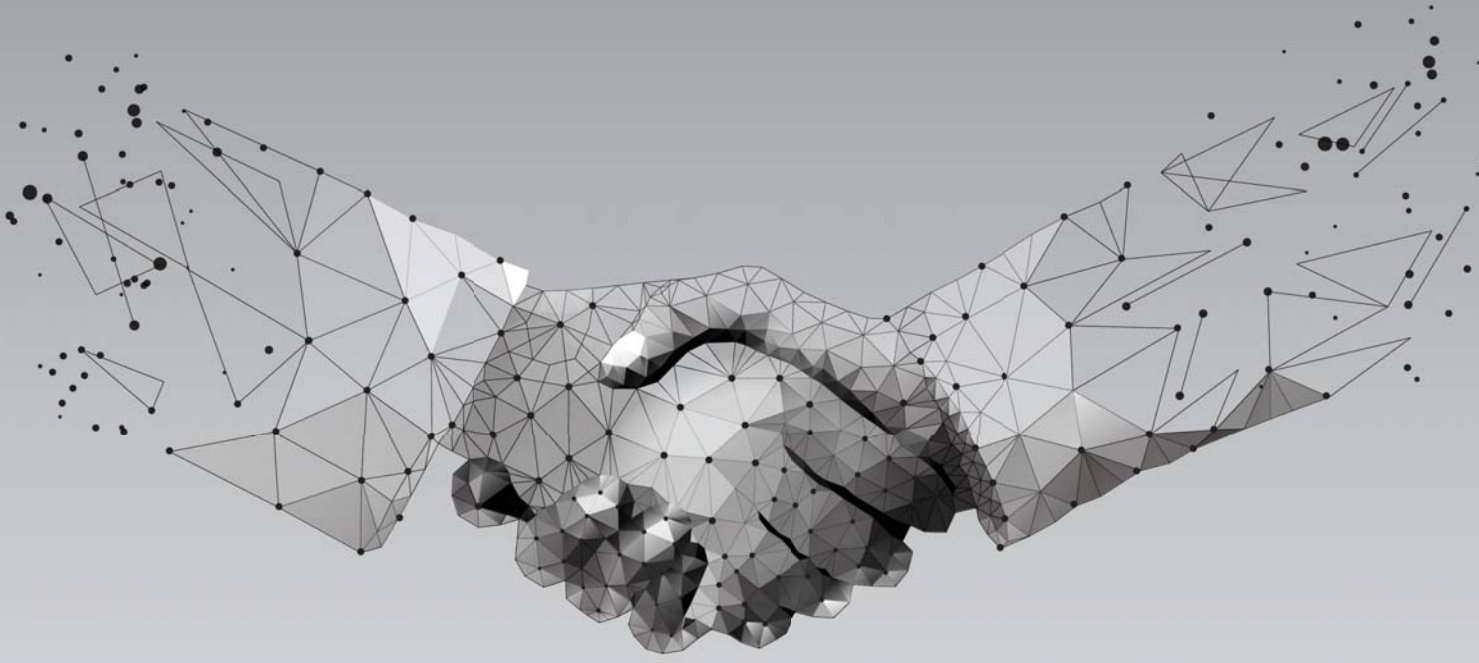
อาหารและน้ำของประชาชนตามความต้องการ
ขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่ผูกโยงตั้งแต่การมี
ภูมิคุ้มกันระดับปัจเจกชน ชุมชน หมู่บ้าน การมีสิทธิทำ
กินในที่ดิน การรักษาพื้นที่ป่าชุมชน การปลูกพืชผัก ผลไม้
เพื่อการยังชีพ โดยสิ่งที่สำคัญคือการจัดการที่ดินและ
แหล่งน้ำที่มีประสิทธิภาพรองรับความมั่นคงทางอาหาร
และคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม

นอกจากมุมมองการเตรียมพร้อมด้านอาหารที่
กล่าวข้างต้นแล้ว ขอกล่าวถึงมุมมองเรื่องการเตรียม
พร้อมของฝ่ายทหาร พบว่าในเรื่องของการเตรียมพร้อม
ด้านอาหารในมุมมองของฝ่ายทหารได้กำหนดให้มีการ
เตรียมความพร้อมด้านอาหารไว้เป็นส่วนหนึ่งของแผน
ฝึกกำลังและทรัพยากรเพื่อการป้องกันประเทศ ของ
กระทรวงกลาโหม โดยในแผนนี้ได้มอบให้ กระทรวง
เกษตรและสหกรณ์เป็นหน่วยรับผิดชอบหลัก เพื่อให้มี
อาหารในการบริโภคเมื่อเกิดการสู้รบขึ้นและสามารถ
สนับสนุนฝ่ายทหารเมื่อมีการร้องขอตามความจำเป็นต่อ
การสนับสนุนการปฏิบัติการทางทหารในภาวะไม่ปกติ
โดยกำหนดให้มีการจัดทำแผนเตรียมพร้อมด้านอาหาร
และแผนปฏิบัติการในระดับจังหวัดให้สอดคล้องกับแผน
ฝึกกำลังและทรัพยากรเพื่อการป้องกันประเทศและฝ่าย
ทหารได้นำมาทดสอบในการฝึกการระดมสรรพกำลัง
ทหารในกรอบการฝึกการบริหารวิกฤตการณ์ระดับชาติ
ที่บูรณาการการฝึกของหน่วยงานของรัฐและภาคส่วน
ต่าง ๆ เป็นประจำทุกปี

สุดท้ายนี้กล่าวได้ว่า เรื่องของความมั่นคงทาง
อาหารเป็นประเด็นสำคัญที่ประเทศต่าง ๆ ได้ให้ความสำคัญ
และหยิบยกขึ้นมาหารือในเวทีทั้งในประเทศและ
ระหว่างประเทศ โดยสิ่งที่ท้าทายการทำงานด้านความ
มั่นคงทางอาหารในกรอบนโยบายและแผนระดับชาติ
ว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. 2562-2565) ที่
สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติเป็นหน่วยรับผิดชอบ
ในประเด็นนี้จะต้องวางแผนการขับเคลื่อนกลยุทธ์ทั้ง
5 ประการในแผนความมั่นคงประเด็นการรักษาความ
มั่นคงด้านอาหารและน้ำโดยจัดลำดับแผนงาน/โครงการ
เพื่อให้เห็นผลการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมผ่านความร่วมมือ
ในการดำเนินโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยงาน
และภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเหล่านี้ เพื่อให้การ
ดำเนินงานสามารถบรรลุเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ที่
กำหนดขึ้นในช่วง 3 ปีที่เหลือของนโยบายฯ ฉบับนี้

.....

▼

พลังวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อสร้างความมั่นคงของชาติ

| ศรัณย์ สัมฤทธิ์เดชขจร | *

เมื่อเอ่ยถึงความมั่นคงของชาติ หลาย ๆ ท่านคงคิดว่าเป็นภาระหน้าที่ของทางตำรวจและทหารเท่านั้น ซึ่งในบริบทการทำงานและสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ในอดีตได้tickรอบความคิดและความเข้าใจให้ไปในทางนั้น ระบบบริการทางการแพทย์และสาธารณสุข ระบบคมนาคมในปัจจุบันที่ถูกรื้อเชื่อมโยงถึงกันไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ คุณภาพสิ่งแวดล้อม และความยากจนในประเทศผู้ถูกจับกุมหรือจำนวนผู้ต้องหาในคดีต่าง ๆ และจำนวนผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุบนท้องถนน ล้วนสามารถเชื่อมโยงและส่งผลต่อความมั่นคงของชาติได้ หากมีแนวโน้มในทางที่แย่ลง โดยเฉพาะเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใน 2 ปีที่ผ่านมานี้ระหว่างสหรัฐฯ และจีนที่มีสงครามการค้ากันได้ช่วยทำให้เกิดความเข้าใจในเรื่องเทคโนโลยีทหารเท่านั้น แต่เชื่อมโยงไปถึงการค้า นโยบายระหว่างประเทศและความมั่นคงทางวิทยาศาสตร์และความมั่นคงของชาติ

* ที่ปรึกษาของสภาความมั่นคงแห่งชาติ ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และดิจิทัล สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ

ประเทศที่ได้เตรียมความพร้อมในการสร้างระบบนิเวศด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะสามารถยืนบนขาของตัวเองได้ดี และสามารถต่อยอดปรับนโยบาย กฎเกณฑ์ องค์ความรู้ และผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ให้มีคุณภาพที่ดีขึ้นได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งประเทศที่เรารู้จักกันตัวอย่างสหรัฐฯ เยอรมัน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และจีน ได้แสดงให้เห็นให้เห็นความพร้อมของคนและระบบนิเวศที่สร้างขึ้นในประเทศและนโยบายต่างประเทศจนสามารถสร้างสรรค์ผลงานวิชาการที่มีคุณภาพ และทรัพย์สินทางปัญญาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไปพร้อมๆ กับการสร้างคน สร้างงาน สร้างอุตสาหกรรมและผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องออกมาได้โดยเฉพาะการใช้ภาครัฐเป็นตลาดเพื่อทดสอบทดลองใช้ผลิตภัณฑ์ในประเทศ จนสามารถส่งออกไปขายในต่างประเทศได้ ส่งผลให้ประเทศเหล่านี้สามารถรักษาระดับความสามารถในการแข่งขัน (Global Competitiveness) ที่ประเมินโดยองค์กรสากล World Economic Forum WEF) และ (International Institute for Management Development IMD) ได้เป็นอย่างดี

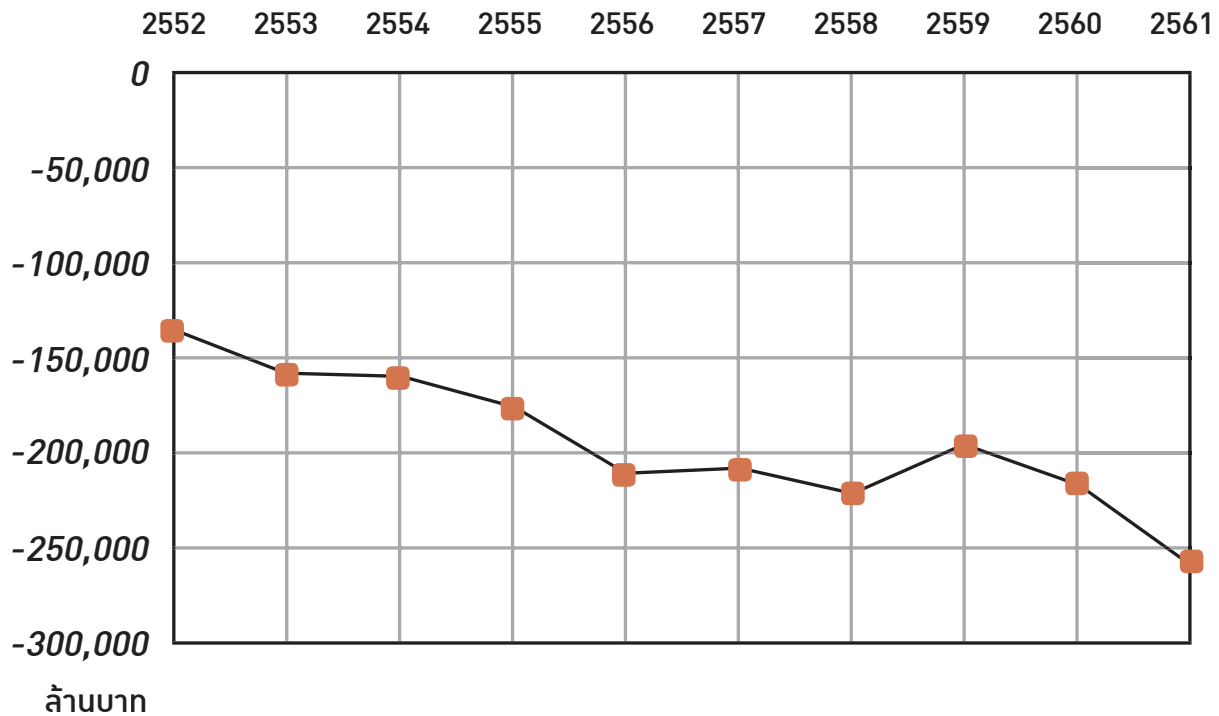
ประเทศไทยเป็นอย่างไร

สุขภาพของประเทศไทยในช่วงที่ผ่านมาในมุมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่สามารถนำมาสร้างเป็นนวัตกรรมส่งเสริมเศรษฐกิจและสังคมได้นั้น อาจพิจารณาในแง่หนึ่งจากตัวเลขธุรการชำระเงินทางเทคโนโลยีได้¹³ ซึ่งพบว่าประเทศไทยขาดธุรการชำระเงินทางเทคโนโลยีเพิ่มขึ้นกว่า 90% ในช่วงสิบปีที่ผ่านมาโดยขณะนี้อยู่ที่ระดับ 257,550 ล้านบาท และจากรายงานภาพรวมความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยที่ทางสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้รายงานต่อคณะรัฐมนตรี¹⁴ พบว่าลำดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศลดลง 2 ลำดับมาอยู่ที่ 40 แม้จะมีคะแนนประเมินดีขึ้นเล็กน้อยที่ 0.6 คะแนน แต่สิ่งที่ยืนยันได้อย่างชัดเจนคือข้อเสนอแนะที่เน้นไปที่การเร่งพัฒนาความสามารถในการสร้างนวัตกรรม

¹³ สถิติธุรการชำระเงินทางเทคโนโลยี, ศูนย์ข้อมูลวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม, สำนักงานสภาพัฒนาการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ <http://stiic.sti.or.th/stat/ind-tb/>, พ.ศ. 2562.

¹⁴ หนังสือสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เลขที่ นร 1114/6242 ลงวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2562 เรื่อง สรุปผลการจัดอันดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยโดย WEF ปี 2019-2020.

ดุลการชำระเงินทางเทคโนโลยีของประเทศไทย ช่วงปี พ.ศ. 2552-2561

รูปที่ 1 ดุลการชำระเงินทางเทคโนโลยีของประเทศไทยช่วงปี พ.ศ. 2552-2561

ความพยายามในการเร่งสนับสนุนนวัตกรรมของไทยนั้นยังเน้นไปที่สนับสนุนในด้านการเงินและภาษีแก่ภาคเอกชนที่มีสิ่งประดิษฐ์ที่มีศักยภาพในการผลักดันเป็นนวัตกรรม และภาคเอกชนที่มีเงินทุนที่สามารถลงทุนในบริษัทที่มีเทคโนโลยีและมีศักยภาพที่จะไปต่อ แต่สิ่งที่ยังขาดอยู่คือทรัพย์สินทางปัญญาที่เป็นสิทธิบัตร การประดิษฐ์ที่เสริมสิ่งประดิษฐ์ที่พัฒนาขึ้นยังไม่เพิ่มขึ้นมากนัก [จำนวนสิทธิบัตรเพิ่มจาก 1,601 รายการในปี พ.ศ. 2561 มาที่ 1,611 รายการในปี พ.ศ. 2562] รวมไปถึงหน่วยงานให้ทุนวิจัยในช่วงที่ผ่านมายังขาดการสนับสนุนทุนวิจัยในด้านการทดสอบและวิศวกรรม

เพื่อผลักดันผลงานวิจัยและสิ่งประดิษฐ์ที่คิดค้นขึ้นให้ผ่านการทดสอบที่เป็นเกณฑ์หรือมาตรฐานที่ยอมรับจากผู้ใช้นอกจากนี้ ประเทศไทยยังขาดตลาดภาครัฐที่ทำหน้าที่ส่งเสริม ทดลอง ทดสอบ และใช้งานนวัตกรรมของไทยเอง ซึ่งส่วนหนึ่งติดกับดักความคิดเชิงวัฒนธรรมที่เห็นของต่างประเทศดีกว่า อย่างไรก็ตาม การพัฒนาและผลักดันองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้ไปสู่การใช้งานได้จริงนั้นไม่จำเป็นต้องเริ่มต้นที่ระดับพื้นฐานเสมอไป แนวทาง Opensource ทั้งทางฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ได้ช่วยให้การวิจัย พัฒนา และวิศวกรรมองค์ความรู้ไปสู่สิ่งประดิษฐ์และนวัตกรรมสามารถทำได้ง่ายขึ้น

ยุทธศาสตร์ชาติ¹⁵

ก่อนที่จะมียุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีนั้น ในปี พ.ศ. 2558 รัฐบาลขณะนั้นได้เล็งเห็นความสำคัญของการใช้ภาครัฐเป็นสนามทดลอง ทดสอบ และใช้นวัตกรรมที่สร้างขึ้นโดยคนไทย จึงได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาระบบนวัตกรรมของประเทศขึ้น และได้ก่อให้เกิด บัญชีนวัตกรรม (www.innovation.go.th) ขึ้นมา โดยมีการนำนวัตกรรมจากภาคเอกชนไทยมาขึ้นบัญชี อยู่เป็นระยะ ๆ และหน่วยงานภาครัฐสามารถสนับสนุน ซื้อสินค้าและบริการที่อยู่ในบัญชีดังกล่าวได้ด้วยวิธี “กรณีพิเศษ” (ดูรูปที่ 2 ประกอบ) ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยน ที่ดีมากสำหรับประเทศไทย

¹⁵ ยุทธศาสตร์ชาติและการปฏิรูปประเทศ, สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ, <http://nscr.nesdb.go.th/>, พ.ศ. 2562.

บัญชีนวัตกรรมไทย

เพื่อสนับสนุนนวัตกรรมผลิตภัณฑ์และบริการของไทยโดยใช้ตลาดภาครัฐ

งานส่งเสริมนวัตกรรมสู่เชิงพาณิชย์
ฝ่ายบริการพัฒนาธุรกิจเทคโนโลยี

<http://www.innovation.go.th/>

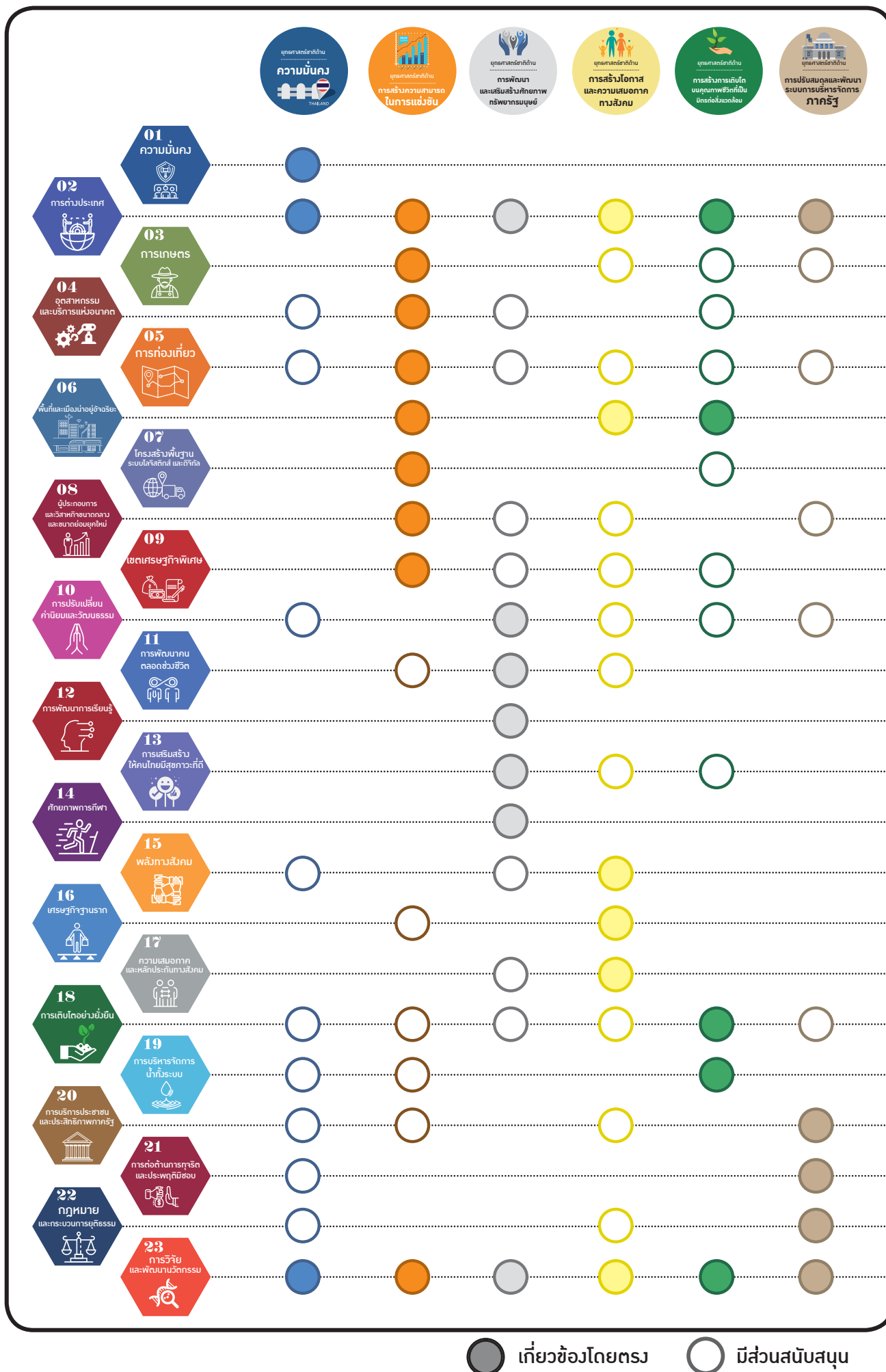
สวทช. NSTDA

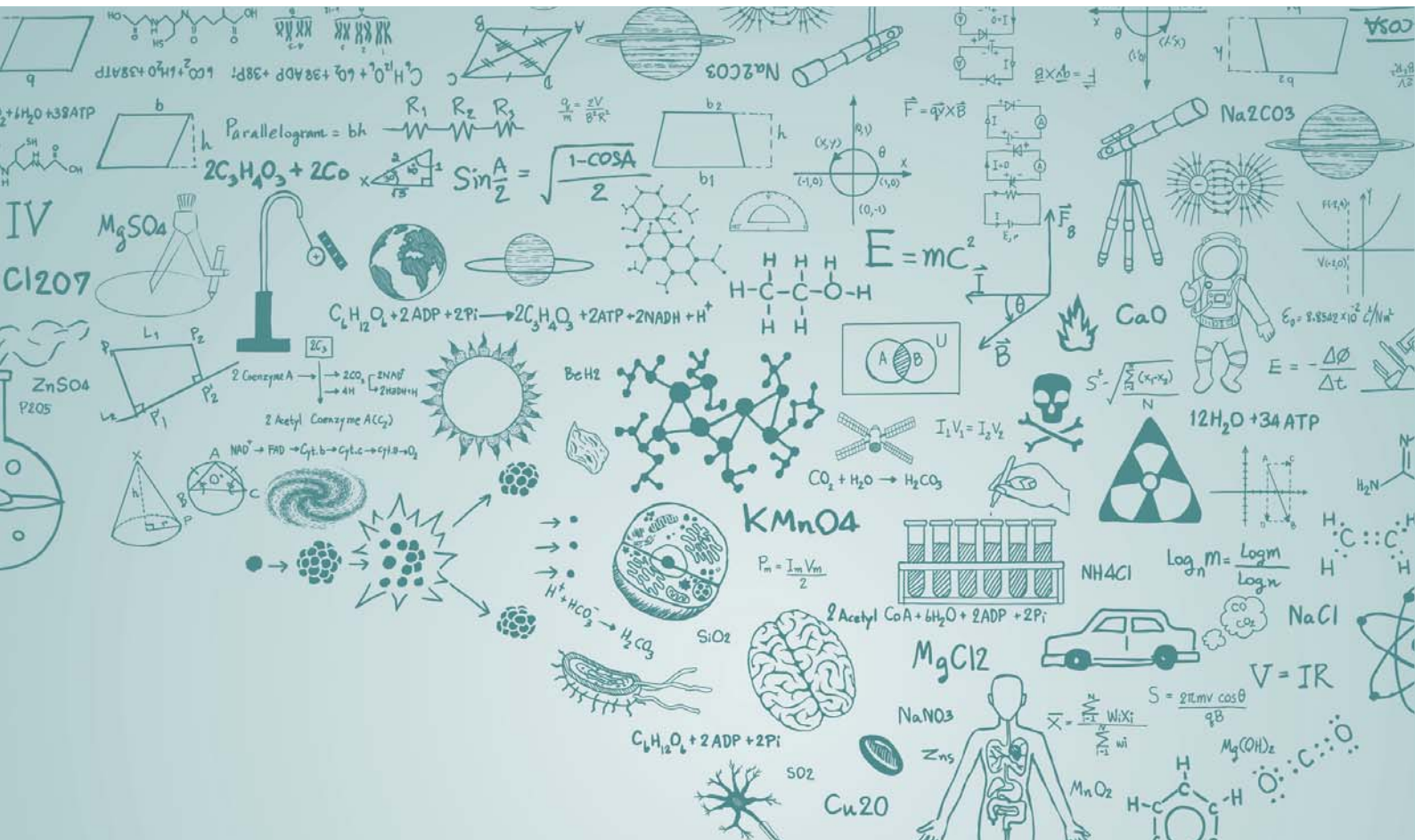
รูปที่ 2 กระบวนการขึ้นบัญชีนวัตกรรมและการสนับสนุนสินค้าและบริการจากบัญชีนวัตกรรม

”

แต่ในช่วงที่ผ่านมา นั้น การขับเคลื่อนผ่านกระบวนการนี้
ยังไม่บรรลุผลมากนัก และหลายหน่วยงานภาครัฐเองก็ยังไม่รู้จัก
บัญชีนวัตกรรมด้วยซ้ำไป รวมไปถึงการเกิดคำถามลักษณะ
“ไต่กับไข” ที่ว่าในบัญชีนวัตกรรมไม่มีสินค้าหรือบริการที่หน่วยงาน
ภาครัฐต้องการ ซึ่งอันที่จริงแล้วหากการทำงานของภาครัฐไม่เป็น
ลักษณะไขโลจะทำให้ความต้องการนั้นย้อนกลับไปหน่วยงานที่สนับสนุน
และส่งเสริมการวิจัย และนวัตกรรมของประเทศเพื่อส่งเสริมให้ภาคเอกชน
สร้างสินค้าหรือบริการที่เป็นที่ต้องการและนำเข้าสู่บัญชีนวัตกรรม
ต่อไปได้

รูปที่ 3 ความเชื่อมโยงของแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (แนວຕັງ) ຕໍ່ຍຸຕຣາສະຣະຖາຕີ (ແນວນອນ)

การที่ประเทศไทยมียุทธศาสตร์ชาติได้ก่อให้เกิดความชัดเจนมากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องความเชื่อมโยงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเข้ากับ ประเด็นอื่นของประเทศ จากรูปที่ 3 จะเห็นได้ชัดเจนว่าแผนแม่บท ประเด็น “การวิจัยและพัฒนานวัตกรรม” เป็นแผนแม่บทเดียวจากทั้ง 23 แผนแม่บท ที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับยุทธศาสตร์ชาติทั้ง 6 ด้าน คือ ด้านความมั่นคง ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ด้านการพัฒนา และเสริมสร้างศักยภาพมนุษย์ ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาค ทางสังคม ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และด้านปรับสมดุลและพัฒนาการบริหารจัดการภาครัฐ คงเหลือแต่เพียงว่า บุคลากรและหน่วยงานที่ดูแลและปฏิบัติจะสามารถปรับวิธีการคิดและ เชื่อมโยงการทำงานให้สอดคล้องกันได้มากเพียงใด ซึ่งหากทำได้ดี “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” จะบรรลุผลได้ไปพร้อม ๆ กับการยกระดับความสามารถ ในการแข่งขันของประเทศให้ดีขึ้นได้เป็นอย่างดี

ในมุมมองของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีนั้นก็คงจะต้องส่งเสริมให้มีการเผยแพร่ผลงานวิชาการในช่องทางที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากล มีการจดสิทธิบัตรที่เป็นสิทธิบัตรการประดิษฐ์ให้มากขึ้น มีการนำผลงานวิจัย พัฒนา และวิศวกรรมไปใช้จริง จนก่อให้เกิดเป็นนวัตกรรม และก่อให้เกิดการสร้างคน สร้างงาน และสร้างอุตสาหกรรมต่อไป ภาครัฐเองก็ควรทำหน้าที่เป็นตลาดให้เกิดการนำนวัตกรรมของประเทศไปทดลอง ทดสอบ และใช้ในภาครัฐ และปรับกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างที่ไม่แค่พิจารณาเรื่องการเสนอราคาต่ำสุด (Cost impact) เท่านั้น แต่ควรพิจารณาถึงการใช้วัตถุดิบ สินค้า และบริการภายในประเทศ (Local content) ซึ่งจะก่อให้เกิดการหมุนเวียนของเงินในประเทศและเสริมแกร่งให้กับระบบนิเวศสำหรับสร้างนวัตกรรมของชาติมากขึ้นไปในตัวเช่นกัน (Economic impact) ซึ่งมีมูลค่าสูงกว่าการได้ราคาต่ำที่สุดเพียงอย่างเดียว

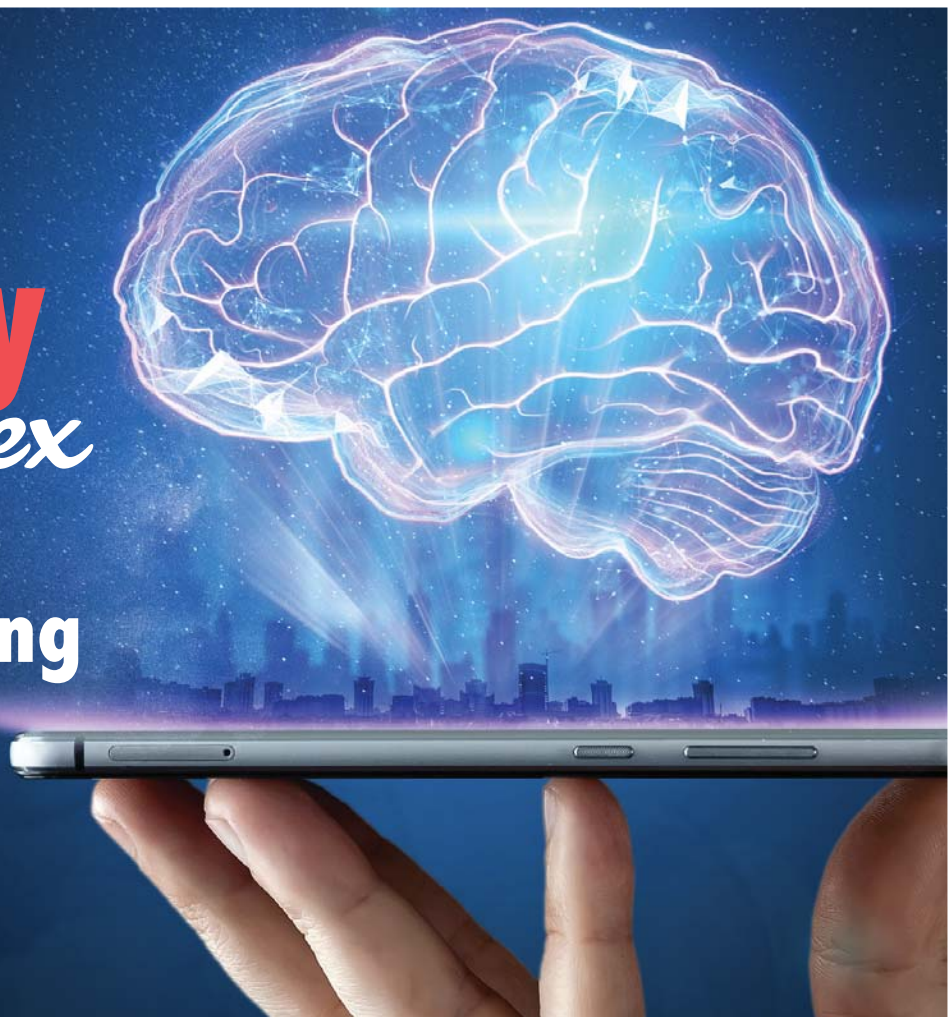

ส่งท้าย

จากยุทธศาสตร์ชาติที่เพิ่งเริ่มต้นนั้น จึงถึงเวลาแล้วที่ทุกภาคส่วนในประเทศไทยจะต้องปรับกระบวนการคิดเชื่อมโยงประเด็นสำคัญ ๆ ของประเทศ และใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีช่วยตอบคำถามหรือแก้ไขปัญหา โดยผลงานวิชาการจะต้องเชื่อมโยงสู่ทรัพยากรสินทางปัญญา และก่อให้เกิดการนำไปใช้ประโยชน์เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต และความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยไปพร้อม ๆ กัน

มุมมอง **Security** *in a Complex* **Environment,** **Critical Thinking** **and Strategy***

วิวัฒน์ ณ ศฤงคาราญ และ คณะ**

บทความเรื่อง “Security in a Complex Environment, Critical Thinking and Strategy” เป็นการนำเสนอข้อมูลจากนักวิชาการ Daniel K. Inouye Asia – Pacific Center for Security Studies (DKI - APCSS) ในหลายแง่มุม เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานด้านความมั่นคงได้รับทราบ และตระหนักถึงสิ่งนี้ จะมีผลต่อการเสนอแนะนโยบาย และแผนกระบวนการปฏิบัติงานที่มีการเชื่อมโยงกันในหลายด้าน

1

ภูมิรัฐและการแข่งขันทางยุทธศาสตร์ (Geopolitics and Strategic Competition)

ภูมิรัฐศาสตร์ถือเป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดนโยบายของรัฐ โดยเฉพาะหลังการสิ้นสุดของสงครามเย็น เกิดแนวความคิดการถ่วงดุลอำนาจขึ้นทำให้รัฐต่างๆ มุ่งเน้นที่จะเข้าไปควบคุมพื้นที่ทางทะเล เพราะเชื่อว่าหากสามารถควบคุมพื้นที่ทางทะเลได้จะกลายเป็นมหาอำนาจโลก โดยในอดีตสหรัฐฯ เคยมีอิทธิพลในการ

ควบคุมพื้นที่ทางทะเล แต่ในปัจจุบันจีนสามารถขึ้นมาเป็นผู้นำในการควบคุมพื้นที่ทางทะเลในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งภูมิรัฐศาสตร์นั้นมีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องที่สำคัญ คือ ทฤษฎี “ดินแดนหัวใจ” (Heart land) ของ แมคคินเดอร์ (Mackinder) โดยกล่าวว่าพื้นที่ของทวีปเอเชีย ทวีปยุโรป และทวีปแอฟริกา เป็นพื้นดินที่มี

* เรียบเรียงการรับฟังการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “Security in a Complex Environment, Critical Thinking and Strategy” จัดโดย สถาบันความมั่นคงศึกษา ร่วมกับ DKI-APCSS วันที่ 16 – 17 มกราคม 2563 ณ ห้องประชุมนิวยอร์ก โรงแรมคอนราด

**นายวิวัฒน์ ณ ศฤงคาราญ นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ สถาบันความมั่นคงศึกษา
นายมูฮำหมัดซอบี มูอิ เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน สถาบันความมั่นคงศึกษา
นางสาวนัตติมา ชนนทวารี เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน สถาบันความมั่นคงศึกษา
นางสาวรวีพร ตั้งชีววัฒนกุล เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน สถาบันความมั่นคงศึกษา

ความต่อเนื่องเป็นผืนเดียว โดยเรียกแผ่นดินผืนนี้ว่า “เกาะโลก” (WorldIsland) โดยมีจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญ คือ บริเวณดินแดนในแถบยูเรเชีย ซึ่งดินแดนนี้เริ่มจากชายฝั่งทะเลบอลติกและทะเลดำในทางตะวันตก ไปจนกระทั่งถึงเขตไซบีเรียในตะวันออก และทางเหนือเริ่มจากมหาสมุทรอาร์กติกลงมาจนจรดเทือกเขาหิมาลัยทางใต้ บริเวณนี้ได้รวมพื้นที่ส่วนใหญ่ของที่ราบสูงอิหร่านทางตะวันตกเฉียงใต้และที่ราบสูงมองโกเลียทางตะวันออกเฉียงใต้เข้ามาไว้ด้วยกัน และเรียกบริเวณนี้ว่า “ดินแดนหัวใจ” (Heartland) แมคคินเดอร์ ยังเห็นว่าหากใครสามารถครอบครองดินแดนนี้ได้จะสามารถบุกกรุกไปยังยุโรปตะวันตกได้โดยง่าย

และจะสามารถขยายอิทธิพลไปได้จนกระทั่งจรดชายฝั่งของยูเรเชียทฤษฎี “ดินแดนชายขอบ” (Rimland) ของนิโคลัส จอห์น สปีกแมน (Nicholas John Spykman) ทฤษฎีนี้มองว่า ปัจจัยทางด้านภูมิศาสตร์เป็นสิ่งสำคัญที่จะมากำหนดนโยบายต่างประเทศ ซึ่งแนวคิดของสปีกแมน เป็นแนวคิดได้รับอิทธิพลมาจากความคิดเรื่องดินแดนหัวใจของแมคคินเดอร์ โดยที่สปีกแมน มองว่า ดินแดนหัวใจนั้นไม่ใช่จุดยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญแต่ดินแดนที่มีความสำคัญนั้นคือบริเวณที่เรียกว่า ดินแดนครึ่งวงกลมริมในเพราะบริเวณเหล่านี้เป็นบริเวณกันชน (Buffer Zone) ระหว่างอำนาจทางบกและอำนาจทางทะเล โดยเรียกบริเวณนี้ว่า “ริมแลนด์” (Rimland)

ดังนั้น ก่ตังทางภูมิศาสตร์ของประเทศ เป็นปัจจัยสำคัญในการจะสร้างความปลอดภัย

และความเจริญให้กับประเทศ การเลือกที่ตังประเทศใหม่ไม่อาจกระทำได้

แต่เราสามารถวิเคราะห์สภาพที่ตังเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ ทั้งยังหาหนทางปรับปรุงโดยนำปัจจัยอื่นๆ

มาลบลุดด้วยสร้างจุดเด่นได้ ซึ่งวิชาภูมิรัฐศาสตร์ จะต้องเข้าทำความเข้าใจหลักการของรัฐศาสตร์

ภูมิศาสตร์ และการทหารโดยนำมาบูรณาการเพื่อให้เกิดแนวคิดสามารถวิเคราะห์ศักยภาพและข้อจำกัด

สิ่งที่ควรปฏิบัติหรือไม่ควรปฏิบัติ จะสร้างความปลอดภัยและความเจริญแก่ประเทศได้

1.1

ความฝันของจีน (China Dreams)

เป็นคำสำคัญที่นายสี จิ้นผิง ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนได้กล่าวถึงคำสำคัญนี้เป็นปรัชญาที่ใช้ในการปกครองประเทศเพื่อยืนหยัดและพัฒนากระบวนสังคมนิยมจีนยังได้ขยายความความฝันจีนไปกว้างขวาง ได้แก่ “ความฝันของจีน และความฝันของโลก” โดยความฝันของจีนไม่ใช่เพียงแค่ความฝันเท่านั้น แต่เป็นการดำเนินการใดๆ ที่นำไปสู่การบรรลุความฝันของจีนและไม่มีชาติใดต้องเสียผลประโยชน์ การบรรลุความฝันจีนยังได้สร้างโอกาสในการพัฒนาของประเทศอื่นๆ ทั้งของการช่วยส่งเสริมการผลักดันการพัฒนาและแสวงหาสันติภาพของมนุษยชาติซึ่งประเทศจีนพยายามนำพาประชาชาติจีนให้บรรลุถึง “ความฝันของจีน” โดยการ

ผลักดันการฟื้นฟูครั้งใหญ่ ผ่านการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นเมืองแห่งเทคโนโลยี (smart cities/smart ports) ทำให้เกิดเส้นทางสายไหมดิจิทัล (Digital Silk Road : DSR) เป็นเส้นทางสายไหมที่นำเอาเทคโนโลยีมาพัฒนา ทำให้เกิดการขยายฐานการค้าได้มากขึ้น และได้เสนอแนวคิดเชิงกลยุทธ์ในการร่วมกันสร้าง “แนวเขตเศรษฐกิจเส้นทางสายไหมใหม่” และ “เส้นทางสายไหมทางทะเลในคริสต์ศตวรรษที่ 21” รวมเรียกสั้น ๆ ว่า กลยุทธ์ “หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง” (One Belt and One Road) กลยุทธ์ดังกล่าวนี้ได้พึ่งพาอาศัยกลไกทวิภาคีและพหุภาคีที่มีอยู่ของประเทศจีนกับประเทศต่างๆ โดยอาศัยกลไกที่มีอยู่และริเริ่มความร่วมมือระดับภูมิภาคที่มีประสิทธิภาพในการเชิดชูด้านสันติภาพ การพัฒนาและความร่วมมือ รวมทั้งยังกระตือรือร้นในการพัฒนาความสัมพันธ์ของการเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจกับประเทศต่างๆ ตามเส้นทาง

นอกจากนี้การบรรลุความฝันของจีนสู่การฟื้นฟูความเจริญรุ่งเรืองแห่งประชาชาติจีน และการส่งเสริมชนชาติจีนให้พัฒนาขนาดใหญ่ มีเป้าหมายสำคัญประการหนึ่งคือ การรวมไต้หวันกับจีนเป็นหนึ่งเดียว หากรวมประเทศสองฝั่งช่องแคบไม่ได้ความฝันของจีนก็ไม่สามารถเป็นจริงได้ในมุมมองของ สี จิ้นผิง ความฝันจีนเป็นความฝันของประชาชนจีน ซึ่งเป็นความฝันของประชาชนชาวจีนทุกคนรวมถึงความฝันของพี่น้องร่วมชาติในไต้หวัน โดยที่ความฝันของไต้หวันเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของความฝันจีนที่ไม่สามารถแบ่งแยกได้พี่น้องร่วมชาติสองฝั่งนั้นถือเป็นประชาชนชาวจีนเช่นเดียวกัน ดังนั้น นโยบายของสีจิ้นผิง จะเป็นเหมือนเข็มทิศที่จีนจะมุ่งไปทั้งในด้านพัฒนาตนเอง และทางด้านการปฏิสัมพันธ์กับต่างประเทศ ทำให้ประเทศอื่นๆ สามารถรู้เท่าที่ของจีนเพิ่มมากขึ้นเพื่อจะได้เตรียมตัวของแต่ละประเทศที่ต้องปฏิสัมพันธ์กับจีน เพราะอย่างไรจีนก็จะต้องเป็นคู่แข่งกับมหาอำนาจของโลกอย่างสหรัฐอเมริกาต่อไป

2

บริบททางภูมิยุทธศาสตร์กับนิยามของประชาคมอาเซียน (The Geostrategic Context and Implications for ASEAN)

สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asian Nations : ASEAN) หรือ ประชาคมอาเซียน เป็นเป้าหมายการรวมตัวกันของประเทศสมาชิกอาเซียน 10 ประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองและขีดความสามารถการแข่งขันของอาเซียนในเวทีระหว่างประเทศรวมถึงให้อาเซียนมีความเข้มแข็ง มีภูมิคุ้มกันที่ดีในการรับมือกับปัญหาใหม่ๆ ในระดับโลกและเมื่อนำมาวิเคราะห์กับบริบททางภูมิศาสตร์ สามารถแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้ :

1

Strategic Level

การวิเคราะห์ในระดับนี้มองว่าประเทศต่างๆ ล้วนมีความต้องการกับอาเซียน เพราะอาเซียนมีบทบาทสำคัญในการผลักดันความร่วมมือไปสู่เป้าหมายของประเทศนั้น ๆ

2

Operation Blue prints and Working plans

คือ มีการกำหนดเป็นแผนต่างๆ ที่อาจจะมีมากเกินไป ซึ่งแผนดังกล่าวสวนทางกับหลักปฏิบัติในความเป็นจริง ในปัจจุบันตัวแผนความร่วมมือต่างๆ ของอาเซียนถูกมองว่าเป็นสิ่งที่ล้าสมัย ดังนั้น อาเซียนจึงควรปรับแนวคิด และวิสัยทัศน์ให้สอดคล้องกับบริบทยุคใหม่

คือ การวิเคราะห์ระดับรากฐาน อัตลักษณ์ และตัวตนของประชาคมอาเซียน เพื่อเป็นการสร้างแรงบันดาลใจให้สร้างอาเซียนให้ดีขึ้นทั้งประชาคมโลก แต่ในทางตรงกันข้ามผู้คนยังกังวลต่อตัวตนของอาเซียน เนื่องจากเมื่อเกิดการแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์ คนเริ่มแข่งขันกันมากขึ้น และด้วยเหตุผลดังกล่าวส่งผลให้เกิดการเสื่อมถอยในอัตลักษณ์ของอาเซียน ดังนั้น สิ่งที่อาเซียนต้องให้ความสำคัญ คือ การกำหนดวิสัยทัศน์ให้มีความโดดเด่นเพื่อสร้างเอกภาพ สร้างบทบาทให้ประชาคมมีอัตลักษณ์ที่ทำให้เกิดตัวตนในเวทีโลก และมีการจัดทำแผนงานให้เท่าทันโลก

3

ความมั่นคงในบริบทของความซับซ้อน และการคิดเชิงกลยุทธ์ (Security in a Complex Environment and Strategic Thinking)

การคิดเชิงกลยุทธ์ (Strategic Thinking)

จัดเป็นพื้นฐานความสามารถทางการคิดประการหนึ่งของมนุษย์ หมายถึง ความสามารถในการหาวิธีการหรือทางเลือกที่ดีที่สุด ภายใต้สภาวะต่าง ๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายที่ต้องการในปัจจุบันโลกอยู่ในสภาวะที่ต้องใช้วิธีการคิดเชิงกลยุทธ์ใหม่ ๆ ในการแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคงในสภาพแวดล้อมที่ซับซ้อน ซึ่งวิธีคิดเชิงกลยุทธ์

ประกอบด้วย

ให้ความสำคัญต่อเป้าหมาย
(A Focus on Intent)

การทดสอบสมมติฐาน
(Hypothesis Testing)

มุมมองเชิงระบบ
(A System Perspective)

การคิดให้ทันต่อเวลา
(Thinking in Time)

มีความฉลาดในการใช้โอกาส
(Intelligent Opportunism)

การจัดการกับปัญหาที่มีความซับซ้อน (Managing complex problem)

เมื่อโลกกำลังเข้าสู่ห้วงเวลาของการปรับเปลี่ยนครั้งใหญ่ ความซับซ้อน ตลอดจนความไม่ชัดเจน หรือแม้กระทั่งความไม่แน่นอน กลายเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติในชีวิตประจำวันของมนุษย์ ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันจึงกลายเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ไม่ใช่เพียงแค่ปัญหาที่มีสาเหตุหรือปัจจัยเพียงหนึ่งเดียว Complex Problem Solving จึงหนีไม่พ้นเรื่อง “ความเชื่อมโยง” ซึ่งจำเป็นต้องพิจารณาความสัมพันธ์ของผลกระทบต่าง ๆ จะพิจารณาแค่เพียงตัวเดียวไม่ได้ ถือว่าเป็นการคิดเชิงระบบ ซึ่งเป็นทักษะ

การมองภาพรวม หรือองค์รวม ในการวิเคราะห์องค์ประกอบของระบบที่มีความเกี่ยวข้องกันหรือมีอิทธิพลต่อกัน

ดังนั้น ผู้นำทุกระดับจำเป็นต้องปรับตัวให้ทันการณ์ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ความคิดเชิงกลยุทธ์จึงนับเป็นทักษะการคิดที่สำคัญอีกทักษะหนึ่งที่ต้องเรียนรู้ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนเชิงกลยุทธ์ (Strategic Planning) เพื่อกำหนดเป้าหมาย กลวิธีในการดำเนินงาน และสามารถวิเคราะห์เหตุปัจจัยที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน หรือคาดการณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตในการเตรียมความพร้อมรับมือกับปัญหาต่างๆ ในระยะสั้นและระยะยาว

4

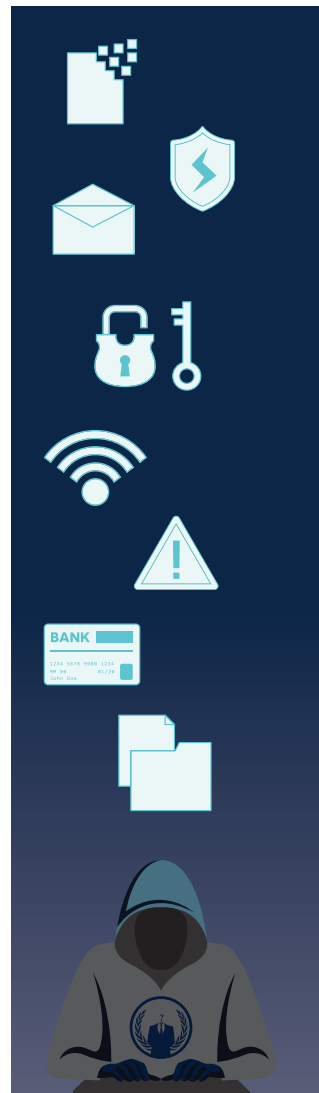
ความท้าทายด้านความมั่นคงและแนวโน้มในอนาคต (Future Trends and Challenges for Security)

4.1

การเกิดขึ้นของเทคโนโลยี ความมั่นคงและข้อกำหนดเพื่อพัฒนาภูมิภาค (Emerging Technologies, Security & the Regional Order)

ปัจจุบันเทคโนโลยีและนวัตกรรมได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการผลิตในภาคอุตสาหกรรมเป็นอย่างมาก ถือได้ว่าโลกของเราเข้าสู่ยุคการปฏิวัติอุตสาหกรรม ครั้งที่ 4 หรือที่เรียกว่า 4IR (Forth Industrial Revolution) คือ ยุคแห่งดิจิทัลและนวัตกรรม ซึ่งเป็นยุคที่สามารถเข้าถึงข้อมูลขนาดมหาศาล (Big Data) ยุคที่หุ่นยนต์ทำงานแทนมนุษย์ยุคที่การติดต่อสื่อสารไร้ข้อจำกัด และเป็นยุคที่ปัญญาประดิษฐ์ (AI) มีบทบาทในทุกภาคส่วนในสังคมของมนุษย์ทั้งภาคสังคม เศรษฐกิจและความมั่นคง การปฏิวัติอุตสาหกรรมที่กำลังเกิดขึ้นนี้จะเป็นการเปลี่ยนแปลงโลกครั้งใหญ่ ทั้งในแง่

ของขนาด ความเร็ว และขอบเขต โดยการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 นี้มีบทบาทสำคัญต่อการเติบโตในภูมิภาคเอเชียเป็นอย่างมาก ทั้งในด้านของการพัฒนาและการเติบโตทางเศรษฐกิจการเป็นจุดศูนย์กลางในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์นับได้ว่าเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องที่ได้รับความสนใจเพราะทำให้ได้ทราบถึงสถานการณ์ความมั่นคงในภูมิภาค นอกจากนี้รัฐต้องมีการพิจารณาและกำหนดนโยบายที่จะนำมาใช้ประโยชน์รวมถึงการวิเคราะห์ความเสี่ยงและการบรรเทาผลกระทบนั้น

การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 นับได้ว่าเป็นความท้าทายทางยุทธศาสตร์ เนื่องจากมีการใช้ข้อมูลข่าวสารเป็นอาวุธหรือเครื่องมือเพื่อดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายข้อมูลข่าวสารเป็นเพียงอิเล็กทรอนิกส์ที่มีขนาดเล็กแต่ทรงอำนาจภาพที่อาจทำให้เกิดสงครามไซเบอร์ (Cyber War) ได้ในที่สุด ซึ่งลักษณะที่สำคัญของ

สงครามไซเบอร์ คือ ไม่ได้รับความบาดเจ็บที่รุนแรงทางกายภาพไม่มีการปฏิบัติตามหลักการของสงครามตัวแสดงอาจไม่ได้ภาครัฐและไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินการของรัฐ และเป้าหมายอาจไม่ใช่พลเรือนหรือทหารเพียงอย่างเดียว

ดังนั้นรัฐควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ในการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ ควรเข้มงวดในการรักษาความปลอดภัยให้กับโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อรองรับการทำงานด้านการรักษาความมั่นคง อาทิ ความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและการขยายตัวของการใช้งานระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและระบบเครือข่าย

4.2

5G กับการแข่งขันทางกลยุทธ์

(The 5G Debate and Strategic Competition)

เทคโนโลยีการเชื่อมต่อไร้สายยุคที่ 5 (5th Generation) หรือ 5G ที่ต่อมาจากยุค 4G โดยมีความเร็วในการรับส่งข้อมูลสูงกว่า 4G ถึง 20 เท่า โดยประมาณ รองรับการเชื่อมต่อทุกสรรพสิ่ง หรือ IoT (Internet of Things) เช่น Smart Home ,Smart Device , Smart Vehicle ,Smart Industry ,Smart Transport เป็นต้น **คุณสมบัติที่สำคัญของ 5G นั้น คือ การที่จะสร้างเครือข่ายที่ตอบสนองได้อย่างรวดเร็วหรือมีความล่าช้าต่ำ เรียกว่า Low-Latency** นอกจากนั้นยังต้องการความน่าเชื่อถือของระบบที่สูงมาก มีเสถียรภาพ โดยใช้คำว่า Ultra-Reliable คือ สามารถใช้งานได้ต่อเนื่อง การเชื่อมต่อไม่หลุดหรือขาดจากกัน เพื่อให้สามารถรองรับงานที่มีความสำคัญสูงมาก การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีที่กำลังจะเกิดในปัจจุบันมีบทบาทสำคัญในการกำหนดการแข่งขันของโลกในรูปแบบที่แตกต่างไปจากเดิมมีการเปลี่ยนแปลงการถ่วงดุลอำนาจของรัฐซึ่งมีความสัมพันธ์กับแนวคิดทางภูมิรัฐศาสตร์ โดยเฉพาะการแข่งขันทางเทคโนโลยีระหว่าง 2 มหาอำนาจอย่างจีนและสหรัฐฯ ที่ดำเนินมาเป็นเวลานานไม่ว่าจะเป็น

กรณีของ “Huawei” บริษัทผู้ผลิตและจัดจำหน่ายอุปกรณ์เทคโนโลยียักษ์ใหญ่ของจีนซึ่งเป็นเสาหลักของการพัฒนาเครือข่าย 5G แต่ถูกรัฐบาลสหรัฐประกาศขึ้นบัญชีดำโดยอ้างว่า อุปกรณ์ของ Huawei อาจถูกใช้เป็นเครื่องมือในการสอดแนมของทางจีน นอกจากนี้สหรัฐฯ ยังโน้มน้าวให้ประเทศพันธมิตรใช้มาตรการแบนเทคโนโลยีของ Huawei ด้วย

อุปสรรคความท้าทายเชิงนโยบายของ 5G สำหรับประเทศไทย เนื่องจากการเข้ามาของเทคโนโลยี 5G จะส่งผลทำให้การดำเนินชีวิตในสังคมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม แตกต่างจากเทคโนโลยีโทรศัพท์เคลื่อนที่ในยุคที่ผ่านมาและไม่เป็นเพียงเรื่องเฉพาะการสื่อสารที่จำกัดระหว่างบุคคลอีกต่อไป ประเทศไทยควรหาวิธีการในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีโดยการดำเนินการเชิงนโยบายที่ครอบคลุมทุกมิติ เช่น ด้านภูมิรัฐศาสตร์ ด้านเทคโนโลยี ด้านการพัฒนา ด้านสังคม ด้านการผลิตภาคอุตสาหกรรม เป็นต้น เพื่อเป็นการบรรเทาความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต

5.1

อวกาศ
(Space)

ประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ จัดตั้งกองทัพอวกาศ (Space Force) ให้เป็นกองกำลังที่ 6 ภายใต้สังกัดกองทัพสหรัฐอเมริกาอย่างเป็นทางการ เพื่อพิทักษ์ “ผลประโยชน์ของชาติ” ที่อยู่ในอวกาศ ซึ่งเป็น “แนวรบใหม่” โดยสหรัฐฯ มองว่า สถานการณ์ของห้วงอวกาศในปัจจุบันเปลี่ยนไปอย่างสุดขีดในช่วงที่ผ่านมา จากที่เคยเป็นพื้นที่ที่สงบสันติ ตอนนี้กลายเป็นพื้นที่ที่มีความแออัดหนาแน่นและมีความเป็นปรปักษ์กันระหว่างประเทศ การจัดตั้งกองทัพอวกาศครั้งนี้ มีขึ้นพร้อมกับขีดศักยภาพด้านอวกาศของคู่แข่งของชาติมหาอำนาจอื่น อย่างจีนและรัสเซียที่เพิ่มขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่มาของแผนการสร้างกองทัพแขนงใหม่ที่มุ่งรักษาผลประโยชน์สหรัฐฯ ในอวกาศ และมีการปรับเปลี่ยนเป้าหมายของภารกิจของกองทัพอวกาศ เดิมจากการไปสำรวจพื้นที่ต่าง ๆ ในอวกาศไปเป็นด้านการเสริมความมั่นคงของชาติ อธิปไตยของน่านฟ้าเป็นสิ่งที่แต่ละประเทศให้ความสำคัญ โดยพื้นที่เหนือน่านฟ้าที่ตามหลักกฎหมายบัญญัติไว้ ทั้งนี้ ไม่ได้มีข้อกำหนดพื้นที่ไว้ทั้ง ๆ ที่เป็นพื้นที่ที่ถูกใช้ในการส่งยานอวกาศ ดาวเทียม ฯลฯ ดังนั้นจึงมีแนวคิดที่จะสร้างสนธิสัญญาพื้นที่อวกาศขึ้นอย่างชัดเจน โดยมีเงื่อนไขที่สำคัญ คือ 1) ห้ามใช้

อาวุธต่าง ๆ เข้าในเขตพื้นที่ 2) เพื่อวัตถุประสงค์ด้านสันติเท่านั้น และ 3) นอกเหนือจากเงื่อนไขนี้สามารถกระทำได้อย่างอื่น ปัจจุบันมีการใช้ประโยชน์จากพื้นที่อวกาศเป็นอย่างมาก อาทิ แผนที่ด้านภูมิศาสตร์ การรับมือกับภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้นด้านการค้า ฯลฯ โดยที่ปัจจุบันภาคเอกชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องมากขึ้น นอกจากนี้เรื่องการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่อวกาศ เช่น การคิดค้นวิธีการที่หายากในพื้นที่อวกาศทำการเกษตรบนดวงจันทร์ ฯลฯ ส่วนในด้านการทหาร ใช้ระบบการแจ้งเตือนและการนำร่องระบบต่าง ๆ

ดังนั้น อวกาศเป็นพื้นที่ที่สำคัญที่ถูกใช้ในยุคเทคโนโลยีสมัยใหม่และทำให้เห็นว่าการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 ว่ามีสภาพอย่างไร โดยทำให้ประเทศต่าง ๆ เห็นแนวทางที่สามารถนำประโยชน์ของอวกาศมาใช้มากขึ้นนอกจากนี้ในอวกาศเริ่มมีการแข่งขันและแย่งชิงพื้นที่ โดยประเทศต่าง ๆ เริ่มส่งยานอวกาศไปสำรวจเป็นจำนวนมาก และยังมีตัวแสดงที่ไม่ใช่ภาครัฐอีกด้วย ทำให้เกิดการแข่งขันที่รุนแรงและประเด็นในเรื่องของอาณาเขต โดยมีผลต่อทางการทูต เทคโนโลยี และทางทหารที่อาจจะยังไม่เกี่ยวเนื่องกันมากแต่ก็ไม่อาจมองข้ามได้

5.2

(ความเชื่อมโยงกันระหว่างเทคโนโลยีและความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม (Technology and the Environment-Security Nexus) Space)

เป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กันมากในปัจจุบัน เนื่องจากการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมโดยใช้ระบบที่เรียกว่า “Technology Systems Model” (TSM) เทคโนโลยีเป็นระบบที่มีความซับซ้อน และมีตัวแปรมากมายที่ปฏิสัมพันธ์กัน โดยมีผลลัพธ์ที่อาจคาดการณ์ไม่ได้ ระบบ TSM สามารถนำมาใช้สนับสนุนการคิดเชิงยุทธศาสตร์ในการประเมินปัญหา การเข้าใจปัญหา

การคาดการณ์สถานการณ์ความเป็นไปได้การกำหนดสมมติฐานและทดสอบกับระบบและสถานการณ์จำลอง การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางกายภาพจึงจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาในระบบเทคโนโลยี เพื่อเป็นการรักษาและเสริมสร้างความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม วิธีการบริหารจัดการความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย

- 1) การบรรเทาปัญหา (Mitigation) 2) การปรับตัว (Adaptation) 3) การตอบสนองต่อปัญหา (Response)

ซึ่งการบริหารจัดการความมั่นคงเป็นการดำเนินการที่แต่ละประเทศควรมีการนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อให้การจัดการด้านความมั่นคงเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ตัวอย่างการจัดการ

ความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อมโดยใช้ระบบ TSM เช่น ปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ตามที่ต้องการจำเป็นที่ต้องดำเนินการดังนี้

1

เปลี่ยนแผนปฏิบัติการ

(Change the Action Plan)

โดยการนำนวัตกรรมเข้ามาช่วย

2

เปลี่ยนการดำเนินการ (Change the Actors)

โดยส่งเสริมทางวิชาการ การบรรจุเนื้อหาลงในหลักสูตรการศึกษาของโรงเรียน

3

การเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อม (Change the Environment)

โดยรัฐอาจกำหนด การเก็บค่าปล่อยคาร์บอนผ่านระบบภาษี (Carbon Tax)

4

การนำเข้าเครื่องมือใหม่

(Introduce New Tools)

เช่น ระบบชลประทานในการผลิตข้าว
ยานพาหนะระบบไฟฟ้า พลังงานทดแทน
และเทคโนโลยีดักจับและกักเก็บ
ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (CO2)
จากโรงไฟฟ้าประเภทถ่านหิน เป็นต้น

นวัตกรรมทางเทคโนโลยีเป็นแนวทางที่ดีที่จะเปลี่ยนแปลงปัญหาอย่างเป็นระบบ โดยไม่ใช่แค่การเปลี่ยนแปลงของเครื่องมือเท่านั้น แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงในระบบองค์กรวม และบางทีผลลัพธ์ของนวัตกรรมนั้นอาจไม่สามารถอธิบายในเรื่องของต้นทุน ผลประโยชน์ (Cost Benefit) ผลกระทบต่อระบบสังคม หรือระบบกฎหมายได้ การบริหารจัดการนวัตกรรมจึงเป็นการบริหารจัดการความซับซ้อนและมีการเปลี่ยนแปลงในระดับตัวแปร ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอีกด้วย เทคโนโลยีที่เกิดขึ้นใหม่นั้นสามารถ

ที่จะใช้ในการบรรเทาปัญหา หรือตอบสนองต่อภัยคุกคามด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น แต่ในทางปฏิบัติจำเป็นต้องมีข้อมูลและระบบตรวจสอบติดตาม เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ นอกจากนั้นการบริหารจัดการภัยคุกคามด้านสิ่งแวดล้อมจำเป็นที่จะต้องใช้การคิดเชิงยุทธศาสตร์ โดยเริ่มจากการระบุปัญหา การเข้าใจปัญหา การคาดการณ์สถานการณ์ การประเมินโอกาสความเป็นไปได้ และการทำงานเป็นคณะเพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายที่มุ่งหวังไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

การเข้ามาของสื่อสังคมออนไลน์ ประกอบกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารและระบบอินเทอร์เน็ต ส่งผลกระทบอย่างหนักต่อพฤติกรรม การเสพข้อมูลข่าวสารของผู้บริโภคในยุคปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้คนส่วนใหญ่หันมาเสพข่าวสารจากสื่อสังคมออนไลน์มากขึ้น ผลที่ตามมาคือมีการส่งต่อข่าวปลอม (Fake News) เป็นจำนวนมาก ข่าวปลอมไม่ใช่เพียงแค่เรื่องที่เกิดขึ้นมาใหม่ในปัจจุบัน แต่มีมาตั้งแต่ในอดีตอย่างเช่นในเรื่องของขุนวุธ ศิลปะว่าด้วย

การทำสงคราม (Sun Tzu's The Art of War) และการปฏิบัติการด้านการข่าวครั้งแรกของสงครามระหว่าง ออคเตเวียน กับ มาร์ค แอนโทนี ซึ่งมีการปล่อยข่าวเพื่อเป็นการบ่อนทำลายฝ่ายตรงข้ามในจักรวรรดิโรมัน แต่ปัจจุบันวิธีการมีการเปลี่ยนแปลงเนื่องจากมีพัฒนาเครื่องมือสื่อสาร หรือรูปแบบในการสื่อสาร ที่ทำให้ข่าวปลอมมีการปรับตัวไปด้วยเช่นกัน ซึ่ง Claire Wardle ได้จำแนกประเภทของข่าวปลอมออกเป็น ๗ ประเภท ดังนี้

1 การเสียดสี หรือการล้อเลียน (Satire or Parody)

คือ การกระทำที่อาจไม่ได้มีความตั้งใจที่จะก่อให้เกิดความเสียหายแต่เป็นเพียงทำให้เกิดความตลกเท่านั้น

2 เนื้อหาไม่ตรงพาดหัว (False Connection)

คือ การพาดหัวข่าวกับรูปภาพที่นำเสนออาจไม่มีความเชื่อมโยง หรือเกี่ยวข้องกัน เพื่อเป็นการเร้าอารมณ์ดึงดูดให้คนสนใจเข้ามาอ่าน

3 เนื้อหาที่ทำให้เกิดความเข้าใจผิด (Misleading Content)

คือ การใช้เนื้อหาในทางที่ผิดเพื่อมุ่งหวังให้เกิดความเข้าใจผิดต่อบุคคลนั้นหรือสังคมส่วนรวม

4 เนื้อหาที่ผิดบริบท (False Context)

คือ เป็นข่าวที่มีเนื้อหาข้อมูลจริงแต่นำบริบทอื่นที่ไม่เกี่ยวกับเนื้อหานั้นมาเชื่อมโยงทำให้คนตีความผิด

5 อ้างแหล่งที่มาไม่ถูกต้อง (Imposter content)

โดยมีแหล่งข่าวและภาพบุคคลจริงมาอ้างอิงเพื่อความน่าเชื่อถือ มักทำให้เกิดความเข้าใจผิด

6 การบิดเบือนเนื้อหาข่าว (Manipulated Content)

คือ การปลอมหรือตัดต่อเนื้อหาข่าว การตัดต่อนี้รวมถึงการตัดต่อภาพเสียงวิดีโอ หรือแม้กระทั่งการเอาโลโก้ ของสำนักข่าวที่น่าเชื่อถือมาใส่

7 ข้อมูลเท็จทั้งหมด (Fabricated Content)

คือ เนื้อหาข่าวทั้งหมดเป็นข้อมูลเท็จ หวังให้ประชาชนเข้าใจผิด

วิธีการจำแนกข่าวปลอมนั้น จำเป็นต้องตรวจสอบถึงที่มาของข่าว หากไม่ทราบว่าเป็นต้นตอมาจากที่ไหน ผู้ใดเป็นคนปล่อยให้เกิดทบทวนพิจารณาอีกทีว่าเชื่อถือได้หรือไม่หรือดูหัวข่าวนั้น เนื่องจากปกติสื่อจะใช้หัวข่าวในการกระตุ้นความสนใจ ดังนั้นจึงควรตรวจสอบว่าผู้เขียนคือใคร ตรวจสอบวันที่ที่เผยแพร่ข่าว วิเคราะห์ว่าข่าวดังกล่าวเป็นเท็จหรือไม่ หรือเป็นเรื่องที่มีคนเขียนมโนคติ มีการเลือกข้างหรือไม่ โดยปกติแล้วสื่อกระแสหลักจะถูกแชร์ข้อมูลน้อย แต่ถ้าเป็นข่าวปลอมที่มีลักษณะกระตุ้นอารมณ์จะถูกแชร์ต่อ

มากกว่าสื่อกระแสหลัก ดังนั้นทักษะการรู้เท่าทันข่าวเป็นเรื่องสำคัญที่ควรได้รับการเรียนรู้และฝึกฝน เพราะในยุคข้อมูลข่าวสาร ผู้รับข่าวต้องรู้จักประเมินได้ว่าอะไรจริงหรือไม่จริงและรู้จักวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารที่ได้รับมาอย่างระมัดระวัง รู้จักแยกแยะข้อเท็จจริงออกจากความคิดเห็น และรู้จักตรวจสอบข้อมูลที่ได้รับมาจากหลาย ๆ แหล่ง เพื่อที่จะได้กลั่นกรองข้อมูลที่น่าเชื่อถือและหลากหลายในการประกอบการคิดและตัดสินใจ

สรุปประเด็นจากกิจกรรมระดมความคิด (Working Group Exercise)

กิจกรรมที่ 1

“เป็นกิจกรรมที่จำลองเหตุการณ์ และเตรียมความพร้อมต่อเหตุการณ์ ดาวเคราะห์น้อยที่กำลังจะตกลงมา ในพื้นที่ประเทศไทย โดยให้ผู้เข้าร่วม แต่ละกลุ่มวิเคราะห์สถานการณ์ดังกล่าว เพื่อที่จะรับมือกับสิ่งที่กำลังจะเกิดขึ้นอย่างไร ”

หากดาวเคราะห์ กำลังจะตกลงมาที่ ประเทศไทย รัฐจะต้องมีแผนการรับมืออย่างเร่งด่วน ในการเฝ้าระวังสถานการณ์อย่างใกล้ชิด ให้ข้อมูลกับ ประชาชนเพื่อเตรียมรับมือกับสิ่งที่เกิดขึ้น จัดตั้ง คณะทำงานเฉพาะทางที่ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญ เฉพาะด้าน ออกกฎหมายพิเศษ เพื่อบริหารสถานการณ์

วิกฤติ การขอความร่วมมือจากต่างประเทศ และมีแผน ประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น ไม่ว่า สถานการณ์จะเป็นอย่างไรแต่สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ การเตรียมความพร้อมในการรับมือที่ครอบคลุมทุก ด้านเพื่อให้เกิดความเสียหายให้น้อยที่สุดและการ เยียวยาผลกระทบที่เกิดขึ้น

กิจกรรมที่ 2

การวิเคราะห์ความท้าทายและโอกาสในด้านเทคโนโลยีของประเทศไทย จากการนำเสนอของผู้เข้าร่วม สามารถสรุปได้ ดังนี้

■ ความท้าทายของประเทศไทย

- ❶ ประเทศไทยยังขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในการคิดค้นเทคโนโลยีใหม่ ๆ เช่น การส่งดาวเทียมไปสู่อวกาศ เทคโนโลยีด้านการสื่อสาร เป็นต้น
- ❷ ความไม่เสมอภาคในสังคมและการกระจายโอกาสความเท่าเทียม
- ❸ ประเทศไทยขาดยุทธศาสตร์ด้านกำลังคนที่ชัดเจนโดยเฉพาะการพัฒนาแรงงานทักษะขั้นสูง ขาดยุทธศาสตร์ในการใช้เทคโนโลยี AI และขาดยุทธศาสตร์การสร้างงานใหม่ซึ่งถูกเทคโนโลยีทดแทนได้ยาก
- ❹ ความเหลื่อมล้ำขยายตัวทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศทั่วโลก

■ โอกาสของประเทศไทย

- ❶ การมีทรัพยากรต่างๆ ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ เช่น พืชผลทางการเกษตรที่สามารถส่งออกต่างประเทศ และทรัพยากรมนุษย์ที่จะเป็นกำลังสำคัญในการผลิตเทคโนโลยี ดังนั้น เพื่อเป็นการลดการพึ่งพาเทคโนโลยีจากต่างประเทศ ประเทศไทยควรพัฒนาทักษะของบุคลากรให้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่รองรับเทคโนโลยีใหม่ในอนาคต
- ❷ ประเทศไทยมีภูมิรัฐศาสตร์ที่ดี มีตำแหน่งที่ตั้งที่สามารถเป็นศูนย์กลางกระจายความเชื่อมโยงที่สำคัญในภูมิภาค และเป็นประตูสู่เอเชีย (Gateway of Asia) ที่สำคัญในแต่ละภูมิภาคของประเทศ
- ❸ ปัจจุบันอุตสาหกรรมดิจิทัลของไทยนั้นค่อนข้างเปิดกว้างมีทั้งผู้ผลิต ผู้จัดจำหน่าย ผู้ให้บริการที่เป็นผู้ประกอบการจากต่างประเทศรายใหญ่และผู้ประกอบการไทยหลายขนาด โดยตลาดดิจิทัลที่ขยายขึ้นจะทำให้ผู้ประกอบการทั้งระบบได้ประโยชน์
- ❹ รัฐบาลไทยให้ความสำคัญต่ออุตสาหกรรมดิจิทัลในช่วงที่ผ่านมาเพื่อเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนสู่ประเทศไทย 4.0 โดยการจัดให้มีเงินทุนสนับสนุนผู้ประกอบการแบบสตาร์ทอัพเป็นจำนวนมากและทำให้เกิดเงินทุนไหลเข้ามาจากต่างประเทศในกิจการหน้าใหม่ในเทคโนโลยีต่างๆ ที่ขับเคลื่อนด้วยแอปพลิเคชันบนโทรศัพท์
- ❺ การเติบโตของเทคโนโลยีทั้งยังคงมีอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการเชื่อมต่อของสิ่งต่างๆ บนอินเทอร์เน็ต และมาตรฐานด้านความปลอดภัยของข้อมูลเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับบ้านอัจฉริยะ (Smart Home) และเมืองอัจฉริยะ (Smart City) ยังคงเป็นโอกาสให้กับผู้ประกอบการไทยในการวิจัยและพัฒนา

ความมั่นคงทางทะเล ในภูมิภาค เอเชีย-แปซิฟิก : มุมมองจากนานาชาติ

สมปรารถนา ช่วยเหลือ*

จากการที่ผู้เขียนได้มีโอกาสเข้าร่วมอบรมในหลักสูตรความร่วมมือด้านความมั่นคงทางทะเลที่ครอบคลุมและลุ่มลึก (Comprehensive Maritime Security Cooperation) ระหว่างวันที่ 1 - 28 สิงหาคม 2562 จัดขึ้นโดยสถาบัน Daniel K. Inouye Asia-Pacific Center for Security Studies (DKI - APCSS) สถาบันวิชาการด้านความมั่นคงของสหรัฐอเมริกาที่รับผิดชอบการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเชิงวิชาการ เพื่อความร่วมมือระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก โดยมีผู้เข้ารับการอบรมทั้งหมด 96 คน จาก 31 ประเทศที่อยู่ในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก และอีก 10 องค์กร ทั้งที่เป็นองค์กรระหว่างประเทศ และองค์กรที่มีใช้ภาครัฐ ทำให้มีโอกาสได้รับฟังและแลกเปลี่ยนประสบการณ์มุมมองด้านความมั่นคงทางทะเลที่มีความหลากหลายและน่าสนใจมาแบ่งปันกับผู้อ่านทุกท่าน โดยการอบรมดังกล่าวนี้ นับเป็นหลักสูตรแรกที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางทะเลของสถาบันแห่งนี้ เนื่องจากกิจกรรมทางทะเลที่มีความสำคัญมากขึ้นทุกวันทั้งการประกอบอาชีพทางทะเล การอพยพขนส่งเคลื่อนย้ายต่าง ๆ รวมถึงการสำรวจเพื่อแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลเพิ่มขึ้นทำให้ประเด็นของความมั่นคงทางทะเลทวีความเข้มข้นขึ้นตามไปด้วย

ในอดีตกิจกรรมทางทะเลนับเป็นกิจกรรมสำคัญที่ทำให้เกิดการเดินทางติดต่อระหว่างกันของประเทศต่าง ๆ ขยายรวดเร็วไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 15 - 17 ที่ชาวยุโรป มีการสำรวจทางทะเลและเริ่มออกเดินทางไปในภูมิภาคอื่น ๆ ในโลก โดยมีจุดประสงค์ทางการค้าเป็นสำคัญ นำความเจริญรุ่งเรืองมาสู่เศรษฐกิจและสังคมของมนุษย์เป็นอย่างมาก นอกจากนี้ มีแนวคิดทฤษฎีที่กล่าวถึงความยิ่งใหญ่ของการครอบครองหรือมีอิทธิพลเหนือดินแดนทางทะเลมากมายที่สำคัญ ได้แก่ ทฤษฎีของมาฮัน (Alfred Thayer Mahan, 1840 - 1914) กล่าวว่า “หากผู้ใดสามารถบังคับบัญชาทะเลได้ ผู้นั้นสามารถบังคับบัญชาโลกได้” และนิโคลัส เจ สปีกแมน (Nicholas J. Spykman, 1893 - 1943) กล่าวว่า “ถ้าสามารถเข้าสู่ดินแดนริมขอบ (Rimland) ได้ก็จะสามารถควบคุมชะตากรรมของโลกได้” โดยดินแดนริมขอบ ได้แก่ ยุโรป ตะวันออกกลาง คาบสมุทรอาระเบีย เอเชียใต้ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเอเชียตะวันออก ซึ่งหากมีอิทธิพลเหนือดินแดนเหล่านี้ได้ก็เสมือนเป็นประเทศมหาอำนาจของโลก แนวคิดดังกล่าวมีอิทธิพลต่อการสร้างความแข็งแกร่งทางการเดินเรือและกองทัพเรือ จนนำมาสู่การล่าอาณานิคมของประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ ในเวลาต่อมา

* นักวิเคราะห์นโยบายและแผน ชำนาญการ สำนักยุทธศาสตร์การเตรียมพร้อมและป้องกันประเทศ สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ

ภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก นับเป็นพื้นที่ภูมิรัฐศาสตร์ที่มีความสำคัญในระดับโลกเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจในแง่ภูมิที่เป็นแหล่งทรัพยากรทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตจำนวนมากมหาศาล ที่สำรวจแล้วและยังสำรวจไม่เจอ และในแง่ภูมิที่เป็นเส้นทางเดินเรือที่สำคัญ ประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ จึงมุ่งที่จะรักษาและแผ่ขยายอิทธิพลของตนเองในพื้นที่ดังกล่าว คุณภาพและพลวัตด้านความมั่นคงทางทะเลในภูมิภาคนี้ จึงขึ้นอยู่กับบทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในภูมิภาคกับประเทศมหาอำนาจเป็นสำคัญ อาทิ สหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญกับภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกในฐานะที่เป็นจุดยุทธศาสตร์ทั้งในด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจ ขณะที่จีนมุ่งสร้างศักยภาพและเพิ่มบทบาทด้านความมั่นคงทางทะเลในภูมิภาคให้มีเสถียรภาพและเป็นประโยชน์ต่อจีนมากยิ่งขึ้น โดยมุ่งกระชับความสัมพันธ์กับประเทศในภูมิภาคนี้เนื่องจากต้องพึ่งพาการนำเข้าวัตถุดิบในการผลิตและพลังงานผ่านมหาสมุทรอินเดีย น่านน้ำ

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และช่องแคบมะละกา จึงต้องการสร้างความมั่นคงให้แก่เส้นทางขนส่งสินค้าและพลังงานของตน ทั้งนี้ พบว่าจีนพยายามเข้ามามีอิทธิพลในพื้นที่แถบทะเลจีนใต้ จนเกิดเป็นข้อพิพาทระหว่างประเทศเรื่องการอ้างสิทธิ์เหนือหมู่เกาะสแปรตลีย์ ระหว่างจีนกับประเทศในบริเวณดังกล่าว ได้แก่ เวียดนาม ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และบรูไน โดยวิเคราะห์กันว่าจีนอาจมีเจตนาที่จะสร้างความมั่งคั่งและต้องการขึ้นมาเป็นมหาอำนาจทางทะเล ผ่านการดำเนินการตามแผนการพัฒนาอำนาจทางทะเลของจีน ซึ่งได้เพิ่มงบประมาณและสร้างความแข็งแกร่งมากขึ้นอย่างมีนัยยะสำคัญในห้วง 10 ปี ที่ผ่านมา เพื่อพัฒนาด้านการทหารและอาวุธยุทโธปกรณ์ เศรษฐกิจ อิทธิพล และเส้นทางการเดินเรือ จึงเป็นสาเหตุหนึ่งของความขัดแย้งด้านนโยบายระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีน รวมทั้งมีความพยายามถ่วงดุลอำนาจของประเทศต่าง ๆ กับจีน เพื่อป้องกันและจำกัดการเข้ามาของอิทธิพลจีนต่อประเทศในภูมิภาคนี้

จากการที่ภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก มีพื้นที่บกและน่านน้ำที่กว้างใหญ่ ทอดยาวไปตามมหาสมุทรแปซิฟิกตะวันตกและมหาสมุทรอินเดียตอนเหนือ ภูมิภาคนี้จึงประกอบด้วยภูมิภาคย่อยหลายภูมิภาคด้วยกัน แต่ละภูมิภาคย่อยต่างมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่สำคัญ มีความหลากหลาย และน่าดึงดูดในสายตาของประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ โดยพลวัตความมั่นคงทางทะเลของภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก ในแต่ละภูมิภาคย่อยมีรายละเอียดโดยสรุป ดังนี้

1 ภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ

ประกอบด้วย ประเทศจีน ญี่ปุ่น เกาหลีเหนือ เกาหลีใต้ ไต้หวัน และรัสเซีย โดยประเด็นความมั่นคงที่สำคัญในภูมิภาคนี้มีทั้งประเด็นความมั่นคงแบบเดิมและรูปแบบใหม่ อาทิ ด้านการทหาร นิวเคลียร์ เศรษฐกิจ และประชากร รวมทั้งมีปัญหาค้างคาในอาณาเขตทับซ้อนในพื้นที่ทางทะเลหลายพื้นที่ เช่น การอ้างสิทธิเหนือพื้นที่เกาะเซนกาคุ (ญี่ปุ่น) หรือเกาะเตียวหยู (จีน) ซึ่งรัฐบาลญี่ปุ่นมีแนวคิดที่จะให้คนไปอาศัยอยู่และสร้างโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ แต่ยังคงกังวลว่าจะเป็นภัยยั่วจูง ทั้งระดับรัฐบาลและประชาชน การอ้างสิทธิเหนือพื้นที่เกาะด็อกโด (เกาหลีใต้) หรือเกาะทาเคชิม่า (ญี่ปุ่น) ที่เคยพิพาทกันจนขึ้นศาลโลกมาแล้ว การฝึกทางทะเลในเขต NLL (Northern Limit Line) โดยไม่ได้รับการยินยอมจากอีกประเทศ การประกาศเอกราชของไต้หวัน โดยไม่ได้รับการยินยอมจากจีน เป็นต้น ซึ่งเป็นข้อจำกัดในการร่วมมือความมั่นคงทางทะเลต่อกันในภูมิภาคนี้ ทำให้ขาดความเข้าใจกันทางด้านการเมืองระหว่างกัน อย่างไรก็ตาม ประเทศต่าง ๆ ได้มีความพยายามในการปรับปรุงความสัมพันธ์เสมอมา โดยสหรัฐอเมริกาได้ดำเนินการเป็นตัวกลางในการบรรเทาปัญหาระหว่างประเทศที่เป็นพันธมิตรของสหรัฐอเมริกา เช่น เกาหลีใต้และญี่ปุ่น การนำประเด็นทางทะเลเข้ามาในการประชุมไตรภาคีและการร่วมกันเพื่อถ่วงดุลอำนาจอิทธิพลของจีน เป็นต้น

2 ภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ประกอบด้วย ประเทศสมาชิกอาเซียน 10 ประเทศ และประเทศติมอร์ตะวันออก โดยอินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ถือเป็นประเทศที่มีชายฝั่งยาวที่สุดในโลก (อันดับ 2 และ 4 ของโลกตามลำดับ) ภูมิภาคนี้ นับเป็นภูมิภาคที่มีการติดต่อแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจสูงมาก มีช่องทางเดินเรือที่สำคัญระดับโลกถึง 7 แห่ง มีการดำเนินการยุทธศาสตร์สำคัญทางด้านเศรษฐกิจผ่านกรอบ ASEAN Vision และทางด้านภูมิศาสตร์ที่ตั้งอยู่ในแถบพื้นที่ทะเลจีนใต้ หรืออินโด-จีน ทำให้อยู่ในเส้นทาง Belt and Road Initiative (BRI) หรือโครงการเส้นทางสายไหมแห่งศตวรรษที่ 21 ของจีนด้วยความร่วมมือหลักของประเทศในภูมิภาคนี้อยู่ในองค์กรอาเซียน รวมทั้งความร่วมมือของประเทศสมาชิกอาเซียนในกลุ่มย่อย ในระดับทวิภาคี ไตรภาคี และพหุภาคี ตามวิถีอาเซียน (ASEAN Way) แต่ก็มีข้อท้าทายคือ การมีข้อพิพาททางดินแดนระหว่างกัน การยึดหลักไม่แทรกแซงกิจการภายในซึ่งกันและกัน การยึดหลักฉันทามติในการลงมติ และการที่ประเทศสมาชิกมีความเป็นตัวของตัวเองสูง ทำให้ยากต่อการมีนโยบายเพื่อปกครองร่วมกันในระหว่างประเทศสมาชิกรวมทั้งทำให้การร่วมมือกันด้านความมั่นคงอยู่ในขอบเขตที่จำกัด

3 ภูมิภาค มหาสมุทรอินเดีย

ประกอบด้วย ประเทศในแถบเอเชียใต้และแอฟริกา 28 ประเทศ ความท้าทาย ประเด็นความมั่นคงทางทะเล เช่น อาชญากรรมข้ามชาติ การทำประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม การค้ามนุษย์ และปัญหาขยะทะเล ในปริมาณมาก เป็นต้น โดยภูมิภาคนี้ถือเป็นดินแดนที่มีภูมิรัฐศาสตร์แบบไตรโพลาร์ (Tri-Polar) ของประเทศมหาอำนาจจีน-อินเดีย-สหรัฐอเมริกา ที่พยายามเข้ามามี อิทธิพลต่อเศรษฐกิจของภูมิภาคนี้ ความร่วมมือระหว่างประเทศระดับพหุภาคีของ ภูมิภาคนี้ดำเนินการผ่านเวทีระหว่างประเทศต่างๆ อาทิ BIMSTEC IRONIO RASAARC INCSEA และระดับทวิภาคี อาทิ อินเดีย-ศรีลังกา อินเดีย-ปากีสถาน บังคลาเทศ-เมียนมาร์ บังคลาเทศ-อินเดีย

4 ภูมิภาคโอเชียเนีย (Oceania)

ประกอบด้วยประเทศเกาะต่าง ๆ ในมหาสมุทรแปซิฟิก หรือ Blue Pacific Continent มี 4 อนุภูมิภาค คือ ไมโครนีเชีย มาลานิเชีย และโพลินีเชีย โดยมีการร่วมมือกัน ผ่าน 6 forums (ระดับภูมิภาค) ความท้าทายของภูมิภาคนี้คือ การมีกระบวนทัศน์ (Paradigm) ในการดำรงชีวิต 2 แบบที่แตกต่างกันที่ต้องรักษาสมดุลให้สามารถ ดำเนินไปคู่ขนานกันได้ คือ **รูปแบบดั้งเดิมเก่าแก่** เป็นกระบวนทัศน์ที่เน้นคน เป็นศูนย์กลาง (Human-Centric) คือจะให้ความสำคัญกับประเพณีวัฒนธรรม ความยั่งยืน อัตลักษณ์ และการใส่ใจสิ่งแวดล้อม และ**รูปแบบสมัยใหม่** เป็นพาราไดม์ ที่เน้นการมีรัฐเป็นศูนย์กลาง (State-Centric) คือจะให้ความสำคัญกับอธิปไตย ความมั่นคง การแข่งขัน การตระหนักรู้ในประเด็นทางทะเล การแบ่งปันข้อมูลทางทะเล การประมง การค้นหาและช่วยเหลือ (Search and Rescue: SAR) การทำเรือ อาชญากรรมข้ามชาติ โดยกระบวนทัศน์ทั้งสองมีทั้งที่สามารถไปด้วยกันได้และมีความขัดแย้งกัน ทั้งนี้ ได้มีความพยายามในการสร้างวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ ของประเทศขึ้นมา เพื่อที่จะให้กระบวนทัศน์ทั้งสองสามารถดำรงอยู่ด้วยกันอย่างประสาน สอดคล้องได้ โดยพบว่ากระบวนทัศน์ที่ยึดรัฐเป็นศูนย์กลางมีความสำคัญน้อยกว่า อย่างไรก็ดีตาม กระบวนทัศน์นี้ได้สร้างโอกาสด้านความร่วมมือทางความมั่นคงระหว่าง ประเทศ ระดับทวิภาคี ทั้งภายในและภายนอกภูมิภาค ระดับพหุภาคีภายในภูมิภาค และองค์กรระดับภูมิภาค ที่มีความสำคัญภายใต้กรอบของ UN ซึ่งแม้ความสัมพันธ์ ระหว่างกันอาจจะซับซ้อน แต่ก็สามารถขับเคลื่อนไปด้วยกันได้ ผ่านทางความร่วมมือต่างๆ เช่น การแบ่งปันข้อมูลระหว่างกัน การบริหารการประมง (การจับปลา) การทำเรือ ความปลอดภัยของการเดินเรือ และการปกป้องธรรมชาติ เป็นต้น

สำหรับปัญหาความมั่นคงทางทะเลสำคัญที่ภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก เผชิญเช่นเดียวกันกับปัญหาที่ภูมิภาคอื่น ๆ ในโลกกำลังประสบในปัจจุบัน โดยสามารถแบ่งเป็น 9 ด้าน ได้แก่

1 **โจรสลัดและกองกำลังติดอาวุธ**
(Piracy and Armed Robbery)

2 **การกำเริบที่ผิดกฎหมาย**
ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม (IUU)

3 **การลักลอบเข้าเมืองและการค้ามนุษย์**
(Human Trafficking & Illegal Migrants)

4 **ยาเสพติด สารออกฤทธิ์ต่อประสาท**
และอาวุธหนัก (Illegal Smuggling)

5 **การค้าผิดกฎหมาย/สินค้าเถื่อน**
(Dual-Use Goods Shipping in UNList)

6 **สถานการณ์รุนแรงทางทะเล** (Disaster at sea)
ในส่วนของภัยพิบัติจากมนุษย์ และการละเลยการปฏิบัติ

7 **การก่อการร้ายเกี่ยวกับการขนส่งทางทะเล** (Terrorism)
การติดตั้งโครงสร้าง/แท่นนอกฝั่ง
และผลประโยชน์แอบแฝงอื่นใดทางทะเล

8 **ภัยพิบัติธรรมชาติ**
(Natural Disaster)

9 **การทำลายสิ่งแวดล้อมทางทะเลในระดับระหว่างประเทศ**
ที่ผิดกฎหมาย (Environment Pollution)

โดยปัญหาในแต่ละด้านหลายปัญหามีความซับซ้อนทั้งรูปแบบเหตุการณ์ ภัยคุกคามรูปแบบใหม่ อัตราผลกระทบ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และมีความเชื่อมโยงกันตามระบบนิเวศของโลกและกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้เมื่อเกิดปัญหาขึ้นในที่หนึ่งจะส่งผลกระทบต่อเนื่องถึงพื้นที่อื่นด้วย การแก้ไขปัญหาจึงไม่จำกัดอยู่เพียงภายในประเทศใดประเทศหนึ่ง จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของนานาประเทศเข้ามาร่วมกันแก้ไข ทั้งนี้ พบว่าการเกิดเหตุภัยคุกคามความมั่นคงทางทะเล ส่งผลให้ประเทศต่าง ๆ เข้ามาร่วมมือกัน อาทิ

การป้องกันและปราบปรามโจรสลัดและกองกำลังติดอาวุธ อย่างไรก็ตาม ยังคงพบอุปสรรคสำคัญในการร่วมมือระหว่างกัน โดยเฉพาะการไม่มีระบบร่วมที่เป็นหนึ่งเดียวในการแลกเปลี่ยนข้อมูลกันภายในภูมิภาค แต่ละประเทศมีช่องทาง วิธีการ และระบบข้อมูลที่ต่างกัน ทำให้ขาดประสิทธิภาพในการประสานข้อมูลระหว่างกัน รวมทั้งประเทศต่าง ๆ ยังคงมีความหวาดระแวงกันในการร่วมมือและแลกเปลี่ยนข้อมูลเนื่องจากกลัวจะสูญเสียผลประโยชน์ของชาติตน

การหารือแนวทางการแก้ไขปัญหาเพื่อขจัดอุปสรรคในการร่วมมือกันในระดับนานาชาติระหว่างผู้เข้ารับการอบรมในหลักสูตรความร่วมมือด้านความมั่นคงทางทะเลที่ครอบคลุมและลุ่มลึก มีข้อคิดเห็นที่สำคัญ คือ การสร้างความตระหนักรู้ด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูล

ทางทะเล (Maritime Shared Awareness: MSA) เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ประเทศต่าง ๆ มีความพร้อมรับมือสถานการณ์ความมั่นคงทางทะเลได้ โดยจำเป็นต้องมีการแบ่งปันข้อมูลระหว่างกัน

สิ่งสำคัญที่สุดคือประเทศต่างๆ ต้องมี **“ความไว้วางใจ”** กัน ร่วมกันสร้างระบบร่วมในการรับส่งข้อมูลทางทะเลที่สอดคล้องเป็นหนึ่งเดียวกัน รวมทั้งเข้าใจความท้าทายและประเมินทางเลือกเพื่อจัดอุปสรรคในการร่วมมือให้หมดสิ้นไป โดยมีข้อเสนอสำคัญ 4 ประการ คือ

1 ควรส่งเสริมการสร้างความตระหนักรู้และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารทางทะเลในระดับระหว่างองค์กรภายในประเทศและระหว่างประเทศอย่างมีประสิทธิภาพและเข้มแข็ง

2 ควรสนับสนุนการสร้างเครือข่ายเพื่อรับมือภัยคุกคามความมั่นคง โดยต้องสร้างความเข้าใจของประเทศต่างๆ ให้เป็นภาพเดียวกัน ร่วมกันแบ่งปันข้อมูลเพื่อปิดช่องว่างและป้องกันการทับซ้อนกันของข้อมูล

3 ควรส่งเสริมการสร้างระบบความร่วมมือของรัฐเพื่อแบ่งปันข้อมูลและหาแนวทางปฏิบัติ/ลำดับการตัดสินใจร่วมกัน ทั้งในระดับประเทศและระดับระหว่างประเทศ

4 ควรสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารเพื่อเกื้อหนุนให้เกิดการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพและทันต่อเวลาที่ จะช่วยให้สามารถลดผลกระทบจากความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง

นโยบายด้านความมั่นคง การต่างประเทศ และการทหารของสหรัฐอเมริกา ได้กล่าวถึงในวาระการมองความมั่นคง ฉบับที่ 2 ในบทความเรื่อง ยุทธศาสตร์ Indo-Pacific กระทรวงกลาโหม สหรัฐอเมริกาซึ่งประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ ได้ประกาศยุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิก ที่เสรีและเปิดกว้าง (Free and Open Indo - Pacific Strategy) เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2560 ที่ผ่านมา โดยสหรัฐอเมริกาเห็นว่าภูมิภาคอินโด - แปซิฟิกเป็นภูมิภาคที่มีความสำคัญในการมีปฏิสัมพันธ์กับพันธมิตรและหุ้นส่วนของสหรัฐอเมริกาเพื่อให้สามารถรับมือกับความท้าทายต่าง ๆ ในภูมิภาคได้ ซึ่งยุทธศาสตร์ในการดำเนินการความสัมพันธ์นั้น ยึดตามผลประโยชน์ของสหรัฐฯ ในภูมิภาคนี้เป็นหลักโดยเนื้อหายุทธศาสตร์ Indo-Pacific กระทรวงกลาโหม สหรัฐอเมริกาประกอบด้วย 4 ส่วนหลัก ได้แก่ 1. บทนำ 2. แนวโน้มและความท้าทาย 3. ผลประโยชน์แห่งชาติของสหรัฐฯ ถูกกำหนดไว้ในยุทธศาสตร์สำคัญของกระทรวงกลาโหม และ 4. การรักษาอำนาจเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในภูมิภาคซึ่งสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่ารัฐบาลสหรัฐฯ ได้กลับเข้ามาให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในภูมิภาคฯ นี้เป็นลำดับต้น และยิ่งกว่านั้นเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2562 กระทรวงการต่างประเทศ สหรัฐอเมริกา ได้ออกเอกสาร A Free and Open Indo - Pacific Advancing a Shared Vision ระบุแนวทางการให้ความร่วมมือกับประเทศพันธมิตรและหุ้นส่วนที่สำคัญในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียใต้มากยิ่งขึ้น ในเอกสาร A Free and Open Indo - Pacific Advancing a Shared Vision หากการศึกษาจะสามารถประมวลเรียบเรียงใน 6 ประเด็นความร่วมมือ ดังนี้

○ การกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกัน (A Shared Vision)

เน้นย้ำการเป็นพันธมิตรยาวนานระหว่างสหรัฐฯ กับประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคอินโด - แปซิฟิก และยึดมั่นในยุทธศาสตร์อินโด - แปซิฟิก ที่เสรีและเปิดกว้างร่วมกับทุกประเทศในภูมิภาคในการรักษาอำนาจอธิปไตย การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องตามกฎหมายระหว่างประเทศและหลักการแข่งขันที่เป็นธรรม

* นักวิเคราะห์นโยบายและแผน ชำนาญการ สำนักยุทธศาสตร์ความมั่นคงระหว่างประเทศ

○ การมีส่วนร่วมกับพันธมิตรและสถาบันในระดับภูมิภาค (Engagement Partners and Regional Institutions)

1) การมีส่วนร่วมในระดับพหุภาคี ได้แก่ กรอบ ASEAN กรอบความริเริ่มลุ่มแม่น้ำโขงตอนล่าง (Lower Mekong Initiative: LMI) สมาคมแห่งมหาสมุทรภูมิภาคอินเดีย (The Indian Ocean Rim: IORA) การหารือเชิงยุทธศาสตร์ 3 ฝ่าย (Trilateral Strategic Dialogue)

2) การมีส่วนร่วมในระดับทวิภาคีให้ความสำคัญและกำหนดแนวทางที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ได้แก่ นโยบายอินโด – แปซิฟิกที่เสรีและเปิดกว้างของญี่ปุ่น (Japan's Free and Open Indo-Pacific) นโยบายมุ่งตะวันออกของอินเดีย (India's ActEast Policy) แนวคิดอินโด – แปซิฟิกของออสเตรเลีย (Australia's Indo – Pacific) นโยบายมุ่งใต้ใหม่ของเกาหลีใต้ (the Republic of Korea's New Southern Policy) และ นโยบายมุ่งใต้ใหม่ของไต้หวัน (Taiwan's New Southbound Policy) และบทบาทสำคัญในความร่วมมือสี่ฝ่าย (Quadrilateral) ร่วมกับอินเดีย ออสเตรเลีย และญี่ปุ่น ทั้งนี้ ตามเอกสารแนวทางฯ ฉบับดังกล่าว สหรัฐฯ ได้ระบุถึงความต้องการที่จะให้อินเดียเป็นประเทศพันธมิตรหลักด้านการทหารของสหรัฐฯ ในภูมิภาคนี้

○ การพัฒนาความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ (Enhancing Economic Prosperity)

สหรัฐฯ เห็นว่าในห้วงปี 2563 เป็นต้น กระแสการค้าจะมุ่งสู่พื้นที่อินโด – แปซิฟิก อาทิ ย่อยงก เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น เวียดนาม และไทย ซึ่งหลังจากนี้ สหรัฐฯ จะมุ่งพัฒนากับประเทศต่างๆ ในภูมิภาคอินโด – แปซิฟิก ในสาขาโครงสร้างพื้นฐาน พลังงาน และเศรษฐกิจดิจิทัล

○ การส่งเสริมหลักธรรมาภิบาลที่ดี (Championing Good Governance)

สหรัฐฯ เชื่อมั่นอย่างแข็งขันว่าในภูมิภาคอินโด – แปซิฟิก จะเป็นสังคมที่เปิดกว้างและมีตลาดที่เสรี อย่างไรก็ตาม การสนับสนุนให้ภาคประชาชนและภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมในการพัฒนาตามหลักธรรมาภิบาลที่ดี พร้อมทั้ง การส่งเสริมให้ภาครัฐปฏิบัติต่อภาคประชาชนอย่างเหมาะสม อาทิ กรณีของรัฐบาลเมียนมาต่อชาวโรฮิงจา กรณีของรัฐบาลกัมพูชาต่อผู้นำฝ่ายค้าน และกรณีของรัฐบาลจีนต่อประชาชนในซินเจียง เป็นต้น

○ การส่งเสริมสันติภาพและความมั่นคง (Ensuring Peace and Security)

สหรัฐฯ มุ่งเน้นการพัฒนาความร่วมมือด้านความมั่นคงใน 3 ประเด็น

- 1) ความร่วมมือด้านการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติ การต่อต้านการก่อการร้ายและแนวคิดผิดแผกไปจากความรุนแรง การลักลอบทำประมงผิดกฎหมาย อาชญากรรมทางไซเบอร์
- 2) การรักษาความมั่นคงทางทะเล (Protection of Maritime Domain) และการมีส่วนร่วมในภูมิภาคของกองกำลังป้องกันชายฝั่งของสหรัฐฯ
- 3) ความมั่นคงทางสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งเน้นการป้องกันการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศและความช่วยเหลือในการรับมือกับภัยพิบัติ

○ การลงทุนในทุนมนุษย์ (Investing in Human Capital)

สหรัฐฯ ให้การสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์อย่างต่อเนื่อง ทั้งในภาคประชาชนและภาครัฐบาล โดยที่ผ่านมา รัฐบาลสหรัฐฯ ได้ให้การสนับสนุนทุนการศึกษาในหลายสาขาวิชา อาทิ ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์ ทุนการฝึกอบรมด้านความมั่นคงผ่านสถาบันทางการทหาร เช่น The Daniel K. Inouye Asia – Pacific Centre for Security Studies (DKIAPCSS) และการจัดตั้งสถาบันการฝึกอบรม เช่น International Law Enforcement Academy (ILEA) เป็นต้น โดยเห็นว่าการให้ทุนทุนแก่มนุษย์จะเป็นแนวทางที่สหรัฐฯ จะถือปฏิบัติต่อไป

ทศวรรษบอบลสหรัฐอเมริกา ต่ออนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง

ธีรภานต์ พงศ์พิชญมายุ*

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยภายใต้โครงการแลกเปลี่ยนนักวิจัย (Visiting Scholar Analyst) ที่ดำเนินการร่วมระหว่างสถาบัน Daniel K. Inouye Asia-Pacific Security Studies Center (DKI APCSS) ของกระทรวงกลาโหมสหรัฐฯ กับ ศูนย์ East – West Center เป็นระยะเวลา ๑ เดือน เมืองโฮโนลูลู มลรัฐฮาวาย ประเทศสหรัฐฯ ในโอกาสที่ผู้เขียนซึ่งได้รับโอกาสให้เข้าร่วมโครงการดังกล่าวขอถ่ายทอดมุมมอง ทศนะ และสิ่งที่ได้รับทั้งจากภาครัฐและวิชาการของสหรัฐฯ ประกอบกับความเห็นส่วนตัวในประเด็นบทบาทของสหรัฐฯ ต่ออนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง

อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงและความสำคัญต่อสหรัฐฯ

สหรัฐฯ เริ่มปฏิสัมพันธ์กับอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงเป็นรูปธรรมตั้งแต่ทศวรรษ ๑๙๖๐ เป็นต้นมา ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ยุทธศาสตร์เวียดนามกำลังดำเนินอยู่เพียงแต่การดำเนินการและแบบแผนของสหรัฐฯ รวมถึงพื้นที่ปฏิบัติการนั้นจำกัดเพียงแค่เป้าหมายทางการเมืองและการทหาร โดยสหรัฐฯ ได้จัดตั้งกองเรือลาดตระเวนเส้นทางน้ำระหว่างกองทัพสหรัฐฯ กับกองทัพเวียดนามใต้ เพื่อสกัดกั้นเส้นทางลำเลียงอาวุธของกลุ่มกบฏกำลังเวียดนามเหนือที่เป็นคอมมิวนิสต์หรือ “เวียดกง”

เข้าสู่เวียดนามใต้ตลอดเส้นทางของแม่น้ำโขงบริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง (Mekong Delta)

แม้ว่าสหรัฐฯ จะประสบความสำเร็จจากปฏิบัติการลาดตระเวนในพื้นที่ดังกล่าว แต่ความพ่ายแพ้ในสงครามเวียดนาม ทำให้สูญเสียทรัพยากรและบุคลากรจำนวนมากที่เสียชีวิตและบาดเจ็บ รวมถึงแรงกดดันจากประชาชนสหรัฐฯ ที่ต่อต้านการทำสงครามทำให้สหรัฐฯ จำเป็นต้องลดบทบาทด้านการทหารและหันเหมาดำเนินนโยบายที่ทำโดยการให้เงินช่วยเหลือต่างประเทศเพื่อการพัฒนา (Development Assistance) ผ่านองค์กรเพื่อการ

* นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ สำนักยุทธศาสตร์ความมั่นคงระหว่างประเทศ สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ

พัฒนาระหว่างประเทศของสหรัฐฯ (USAID) ที่
แอบแฝงผลประโยชน์ทางการเมืองและความมั่นคง
การปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์เป็นมิตรต่อประเทศที่
เอื้อเพื่อ ความหวาดระแวงที่อาจเกิดขึ้นต่อที่เคย
ขัดแย้งทางอุดมการณ์การเมืองในอนุภูมิภาค อาทิ
ลาว เวียดนาม และกัมพูชา การแทรกซึมอิทธิพล
ผ่านโครงการพัฒนาเพื่อความยั่งยืนต่างๆ ทำให้
ภาพลักษณ์ของสหรัฐฯ ดีขึ้นและไว้น้ำใจเชื่อใจ

อย่างไรก็ตาม การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ
อย่างก้าวกระโดดของจีนและความมุ่งมั่นจริงจัง
ในการพัฒนาประเทศให้ทันสมัยของผู้นำจีนตั้งแต่
ช่วงทศวรรษ ๑๙๗๐ จนถึงปัจจุบันและการขึ้น
ดำรงตำแหน่งของประธานาธิบดี สี จิ้น ผิง ตั้งแต่
ปี ๒๐๑๓ ที่มาพร้อมกับความเอาใจใส่เพื่อพัฒนา
ประเทศในทุกมิติกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจระดับ

ชาติที่เรียกว่า “หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง” (BRI) ภายใต้
วงเงินการลงทุนมหาศาลหลายพันล้านดอลลาร์
สหรัฐฯ เพื่อเชื่อมโยงโครงข่ายทางกายภาพผ่าน
โครงการสร้างและพัฒนาสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน
อีกทั้งนโยบายมุ่งสู่ทางใต้ของจีน (รัฐบาลกลางจีน
พยายามผลักดันให้มณฑลด้านตะวันตกและใต้ซึ่ง
ไม่มีทางออกทะเล และยากต่อการพัฒนานโยบาย
และพัฒนาเศรษฐกิจของมณฑลนั้น ๆ อาทิ มณฑล
ยูนนานมุ่งเน้นขยายเส้นทางการค้าสู่ทางด้านใต้
ผ่านเส้นทางแม่น้ำโขงเป็นสำคัญ) ให้ความสนใจกับ
๒ เส้นทางสำคัญ ได้แก่ ทะเลจีนใต้ กับ แม่น้ำโขง
โดยจีนเริ่มขยายบทบาทในหลายประเทศของ
อนุภูมิภาคและมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นจึงเป็นปัจจัย
ลำดับแรกให้สหรัฐฯ ต้องปรับยุทธศาสตร์และนโยบาย
ต่ออนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงให้ชัดเจนเพื่อรักษาผลประโยชน์
ที่เคยมีมาของสหรัฐฯ ในอนุภูมิภาคดังกล่าว

สหรัฐฯ หันมาให้ความสนใจอนุภูมิภาค
ลุ่มแม่น้ำโขงอย่างจริงจังภายใต้การนำของ
ประธานาธิบดีบารัค โอบามา โดยได้จัดตั้งกลไก
ระดับอนุภูมิภาคเรียกว่าข้อริเริ่มแม่น้ำโขงตอนล่าง
(Lower Mekong Initiative-LMI) ในปี ๒๐๐๙

เป็นครั้งแรกที่สหรัฐฯ จัดตั้งกลไกระดับอนุภูมิภาค
และตระหนักว่าพื้นที่อนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง คือ
พื้นที่สำคัญทางยุทธศาสตร์ต่อมาภายใต้การบริหาร
งานของประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ ยิ่งช่วยเน้นย้ำ
ให้เห็นความสำคัญของอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง

โดยประธานาธิบดีทรัมป์ ประกาศคำว่า “อินโด-แปซิฟิก” ที่เชื่อมโยงตั้งแต่มหาสมุทรแปซิฟิกถึงมหาสมุทรอินเดีย โดยขอบเขตที่กว้างขึ้นส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงภูมิรัฐศาสตร์ทำให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กลายเป็นจุดกึ่งกลางและใจความสำคัญสำหรับการบรรลุยุทธศาสตร์ “อินโด-แปซิฟิก” ของสหรัฐฯ โดยเอกสารเชิงนโยบายล่าสุดของกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ “A Free and Open Indo-Pacific: Advancing a Shared Vision” ที่เผยแพร่เมื่อเดือนพฤศจิกายน ๒๕๖๒ ระบุถึงความสำคัญทางยุทธศาสตร์ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง แม้ว่าสหรัฐฯ มุ่งสร้างภาพลักษณ์เชิงยุทธศาสตร์แต่ยังคงขาดแนวทางหรือทิศทางเชิงนโยบายในอนาคตซึ่งเป็นความท้าทายของสหรัฐฯ

ดังนั้น หากใช้หลักเชิงเปรียบเทียบ จะพอสังเขปได้ว่า อนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงโดยเฉพาะในบริเวณที่เรียกว่าแม่น้ำโขงตอนล่าง (ไม่รวมจีนซึ่งเป็นประเทศแม่น้ำโขงตอนบน) เริ่มมีความสำคัญทางยุทธศาสตร์สำหรับสหรัฐฯ เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่อาจขาดความต่อเนื่องและการวางทิศทางที่ชัดเจน อีกทั้งบทบาทและสรรพกำลังของสหรัฐฯ ในการเมืองระหว่างประเทศปัจจุบันยังคงให้ความสำคัญเพื่อสกัดกั้นการแผ่ขยายอิทธิพลและการสร้างเกาะเทียมของจีน ตลอดจนเสริมภาพในการเดินเรือและบินผ่านในทะเลจีนใต้เป็นลำดับแรก ก่อนการบริหารจัดการกลุ่มน้ำโขงและกระชับความสัมพันธ์กับประเทศอาเซียนภาคพื้นทวีปที่สนับสนุนอิทธิพลของจีนทางเศรษฐกิจ

ท่าทีของไทยต่อการแข่งขันของมหาอำนาจในอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง

สำหรับท่าทีของประเทศไทยต้องการให้อนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงมีดุลยภาพ ลดการพึ่งพามหาอำนาจชาติใดชาติหนึ่งและส่งเสริมให้ประเทศและองค์การระหว่างประเทศร่วมกันพัฒนาระบบการบริหารจัดการน้ำเพื่อความยั่งยืน อย่างไรก็ตาม การเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างก้าวกระโดดของจีนและบทบาทผู้ให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจรายใหญ่ของอนุภูมิภาคผ่านโครงการสร้างและพัฒนาสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน อาทิ การสร้างเขื่อนในลุ่มแม่น้ำโขงตอนบน สร้างผลกระทบเชิงลบต่อระบบนิเวศน์ของแม่น้ำโขงและก่อให้เกิดความตระหนักรว้าง โดยเฉพาะสำหรับประเทศปลายแม่น้ำโขงเพื่อบริหารจัดการน้ำร่วมกัน

ทั้งนี้ เพื่อให้แม่น้ำโขงมีคุณภาพ ไทยเห็นว่าสหรัฐฯ เป็นตัวแสดงที่มีศักยภาพและช่วยรักษาความสมดุลในอนุภูมิภาคได้ โดยฝ่ายไทยเสนอให้สหรัฐฯ ดำเนินการภายใต้กลไก “ข้อริเริ่มอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงตอนล่าง” (Lower Mekong Initiative - LMI) ที่สหรัฐฯ ก่อตั้งขึ้นและให้ความสำคัญกับการพัฒนาเพื่อความยั่งยืนของอนุภูมิภาคฯ อีกทั้งสหรัฐฯ เห็นด้วยกับฝ่ายไทยว่าพฤติกรรมของจีนในอนุภูมิภาคฯ กระทบกับความเป็นเอกภาพของอาเซียน และเป็นเครื่องมือต่อรองขยายอิทธิพลทางการทหารของจีนในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงและทะเลจีนใต้

บทสรุป

แม้ว่าไทยต้องการให้สหรัฐฯ เสริมสร้างบทบาทในอนุภูมิภาคให้เข้มแข็งและมีบทบาทนำ แต่ดูเหมือนว่าสหรัฐฯ กำลังประสบกับปัญหาทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยเฉพาะการจัดลำดับความสำคัญและการวางทิศทางอนาคตของสหรัฐฯ ต่อการรับมืออิทธิพลของจีนในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงและในบางประเทศ ที่เปิดโอกาสให้จีนเข้าแสวงหาผลประโยชน์ นอกจากนี้ภายใต้รัฐบาลประธานาธิบดีทรัมป์ การตอบโต้อิทธิพลของจีนจะเป็นการตอบโต้ทางด้านเศรษฐกิจและการทหาร ซึ่งมาตรการตอบโต้ดังกล่าวอาจไม่เหมาะสมต่อปัจจัยที่ละเอียดอ่อนของประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงซึ่งผู้เขียนจะกล่าวถึงในวาระความมั่นคงฉบับหน้าโดยละเอียดอีกครั้งถึงข้อจำกัดและความท้าทายของสหรัฐฯ ในเชิงการบริหารจัดการภายในประเทศและบริบทแวดล้อมซึ่งจำกัดการกลับเข้ามาของสหรัฐฯ ในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

มุมมองการจัดการภาวะวิกฤตในกรณี การก่อการร้ายของตุรกี

ธีรพรรณ จินดาหรา*

ผู้เขียนได้มีโอกาสเข้ารับการอบรมหลักสูตรเรื่อง Course on Crisis Management in Terrorist Attacks จัดโดย Conference on Interaction and Confidence Building Measure in Asia (CICA) ระหว่างวันที่ ๒ – ๖ ธันวาคม ๒๕๖๒ ณ กรุงอังการา ประเทศตุรกี โดยจะขอถ่ายทอดมุมมองที่ได้รับจากการอบรมให้แก่ผู้ที่สนใจโดยอาจจะสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการทำงานของหน่วยงานด้านความมั่นคงของไทย

๑. Conference on Interaction and Confidence Building Measure in Asia (CICA)

Conference on Interaction and Confidence Building Measure in Asia (CICA) เป็นองค์กรที่ก่อตั้งเมื่อปี ๒๕๓๕ โดยมีสมาชิกอยู่ ๒๗ ประเทศ รวมถึงไทย ซึ่ง CICA มีเป้าหมายจะมีความร่วมมือกับประเทศสมาชิกใน ๕ ด้านด้วยกัน ได้แก่ เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคม ความท้าทายและภัยคุกคามรูปแบบใหม่ รวมทั้ง การทหารและการเมือง ซึ่งการขับเคลื่อนด้านความท้าทายและภัยคุกคามรูปแบบใหม่แก่ประเทศสมาชิก จึงได้จัดอบรมในหลักสูตรดังกล่าว โดยฝ่ายฝึกอบรมหน่วยต่อต้านการก่อการร้าย สำนักงานตำรวจแห่งชาติตุรกี (Turkey National Police : TNP)

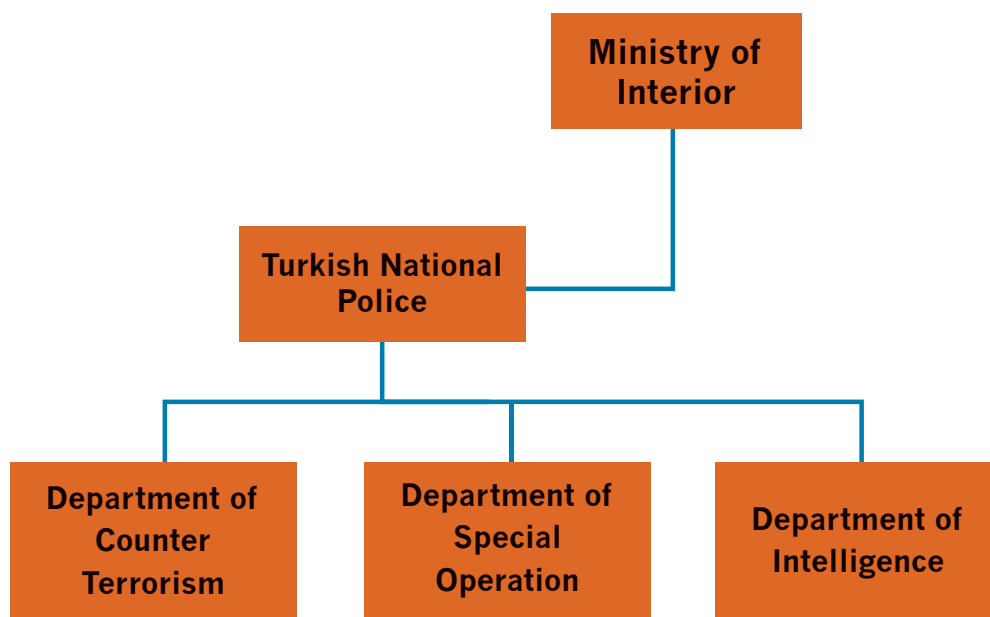
* นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ สำนักประเมินภัยคุกคาม สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ

¹⁶ CICAจัดการอบรมเกี่ยวกับ Course on Radicalization Process leading to Terrorism and Preventive Methods , Course on Combating the Financing of Terrorism, Course on Counter Terrorism Basic Training , Course on Analysis Methods Basic Training

๒. สิ่งที่เราเรียนรู้จากการอบรม

๒.๑ หน่วยการต่อต้านการก่อการร้าย

หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการต่อต้านการก่อการร้ายของตุรกี แบ่งเป็นหน่วยจัดทำนโยบาย ได้แก่ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงยุติธรรม กระทรวงการต่างประเทศ และกระทรวงกลาโหม และหน่วยปฏิบัติ ได้แก่ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (TNP) กองบัญชาการกองกำลัง (Gendarmerie General Command) หน่วยยามฝั่ง (Coast Guard Command) และ สำนักข่าวกรองแห่งชาติ (National Intelligence Agency) โดยมี สำนักงานตำรวจแห่งชาติตุรกี ซึ่งอยู่ภายใต้กระทรวงมหาดไทยเป็นหน่วยหลักในงานด้านการต่อต้านการก่อการร้าย และมีหน่วยสอบสวนคดีการก่อการร้าย หน่วยปฏิบัติการพิเศษต่อต้านการก่อการร้าย และหน่วยข่าวกรองตำรวจให้การสนับสนุน

การป้องกันการก่อการร้ายของตุรกีในปัจจุบันให้ความสำคัญกับ ๒ ประเด็น ดังนี้ ๑) การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการต่อต้านการก่อการร้าย และ ๒) การป้องกันไม่ให้เกิดผู้ที่เป็นนอกเหนือจากกลุ่มก่อการร้าย โดยมีการสกัดกั้นโฆษณาชวนเชื่อ การเผยแพร่แนวคิดผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ และการบ่มเพาะแนวคิดหัวรุนแรง ซึ่งให้ความสำคัญกับการลดปัจจัยที่อาจนำไปสู่การก่อการร้ายโดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่เยาวชน นอกจากนี้ตุรกียังให้ความสำคัญกับการลดการสนับสนุนทางการเงินต่อกลุ่มก่อการร้ายอาทิ การพัฒนาปรับปรุงทางด้านเทคนิค อุปกรณ์ การสร้างฐานข้อมูล และการอบรมเจ้าหน้าที่ให้มีความ

รู้ความสามารถ เท่าทันกับสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งที่ผ่านมาตุรกีมีความร่วมมือในการฝึกกับประเทศต่างๆ กว่า ๔๑ ประเทศ

๒. นิยามการก่อการร้ายของตุรกี

ตุรกีได้นิยาม “การก่อการร้าย คือการใช้ความรุนแรงเพื่อกดดัน ช่มชู้ หรือ ทำลายความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของชาติรวมทั้งความมั่นคงของชาติทั้งในและนอกประเทศ” ซึ่งรวมถึงการเผยแพร่แนวคิด หัวรุนแรงและการใช้ความรุนแรงในการก่อเหตุ เช่น การโฆษณาชวนเชื่อที่มีการใช้อาวุธ และความพยายามหรือการใช้วิธีการใด ๆ ในการเปลี่ยนแปลงการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย เป็นต้น

๓. กลุ่มก่อการร้ายที่สำคัญในตุรกี

ตุรกีเผชิญกับภัยคุกคามด้านการก่อการร้ายทั้งในและนอกประเทศอย่างต่อเนื่องและหลากหลายรูปแบบ อันเป็นผลมาจากลักษณะที่ตั้งของประเทศซึ่งมักถูกใช้เป็นทางผ่านเข้า – ออก พื้นที่สู้รบในซีเรียและอิรัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเดินทางของนักรบต่างชาติ (Foreign Terrorist Fighters : FTFs) ที่อาศัยอยู่ในยุโรป นอกจากนี้ตุรกียังเผชิญภัยจากกลุ่มก่อการร้ายในประเทศ ที่ใช้ความรุนแรงในการเคลื่อนไหวและเผยแพร่แนวคิดทางการเมืองที่ไม่ใช่ระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้ สามารถแบ่งเป็น ๔ กลุ่ม

๑) กลุ่มก่อการร้ายที่มีแรงจูงใจจากแนวคิดฝ่ายซ้าย (leftist organization) เผยแพร่แนวคิด Marxist-Leninist โดยเฉพาะในหมู่นักศึกษาเพื่อล้มล้างระบอบประชาธิปไตยที่เป็นระบอบการปกครองในปัจจุบัน โดยมีทั้งกลุ่มที่ไม่ใช้ความรุนแรงในการเคลื่อนไหว อาทิ กลุ่ม Fikir Kultipleri Federasyonu (FKF) ที่เน้นเพียงการเผยแพร่แนวคิด และกลุ่มที่มีการเคลื่อนไหวก่อเหตุโดยใช้อาวุธและความรุนแรงอย่างต่อเนื่อง อาทิ กลุ่ม The Revolutionary People's Liberation Party/Front (DHKP/C) ซึ่งมีแนวคิดสนับสนุนระบอบสังคมนิยมเช่นกัน โดยกลุ่มดังกล่าวก่อตั้งในปี ๓๗ และถูกกำหนดให้เป็นกลุ่มก่อการร้ายโดยสหภาพยุโรปและสหรัฐอเมริกา

๒) กลุ่มแบ่งแยกดินแดน ได้แก่ กลุ่ม The Kurdistan Workers' Party (PKK) ที่ก่อตั้งในปี ๒๕๑๘ โดยมีแนวคิด Marxist-Leninist และก่อเหตุรุนแรงต่อตุรกีหลายครั้ง โดยต้องการแบ่งแยกดินแดนของตุรกีเพื่อจัดตั้งเป็นที่อยู่อาศัยแก่ชนกลุ่มน้อยชาวเคิร์ด ซึ่งปัจจุบันกลุ่ม PKK ยังดำรงการก่อเหตุอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางตอนใต้ของตุรกีที่มีเขตแดนติดกับซีเรีย

๓) กลุ่มก่อการร้ายที่ใช้ศาสนาเป็นแรงจูงใจ อาทิ กลุ่ม Islamic State (IS) และกลุ่ม Al Qaeda (AQ) ซึ่งมีการก่อเหตุต่อประชาชนและเจ้าหน้าที่ในตุรกีอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะทางตอนใต้ของตุรกีที่ติดกับซีเรียซึ่งเป็นพื้นที่เคลื่อนไหวสำคัญของกลุ่มดังกล่าว

๔) กลุ่มก่อการร้ายอื่นๆ อาทิ กลุ่ม Fethullah Gülen Terrorist Organization/Parallel State Structure (FETÖ) ซึ่งตุรกีกำหนดให้เป็นกลุ่มก่อการร้ายรวมถึงมีเครือข่ายในต่างประเทศที่ให้การสนับสนุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่านธุรกิจการศึกษา (Charter school) ทั้งนี้ ตุรกีมักจะเรียกร้องให้ประเทศต่างๆ ให้ความร่วมมือในการจัดการกับเครือข่ายกลุ่มดังกล่าว อย่างไรก็ตามกลุ่มนี้ไม่ได้ถูกกำหนดให้เป็นกลุ่มก่อการร้ายในบัญชี UN EU InterPol หรือ สหรัฐฯ

๔. การประเมินความเสี่ยงและข้อมูลในเหตุก่อการร้าย

การแบ่งข่าวกรองเป็น ๓ ประเภท ตามการใช้งาน ได้แก่ ข้อมูลที่ใช้ในเชิงยุทธศาสตร์ (strategic intelligence) ข้อมูลที่ใช้ในเชิงยุทธวิธี (tactical intelligence) และข้อมูลที่ใช้ในการปฏิบัติการ (operational intelligence) ซึ่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติตุรกีได้ใช้ข้อมูลเชิงยุทธวิธีและการปฏิบัติการเป็นหลัก และได้ประเมินความเสี่ยง (risk analysis) เกี่ยวกับภัยคุกคามจากการก่อการร้าย คือ แม้ว่ากลุ่ม IS จะอ่อนแอลงมาก แต่ยังคงมีอุดมการณ์เข้มแข็งและคาดว่าจะมีการเคลื่อนไหวต่อไป โดยอาจย้ายฐานที่มั่นไปยังอัฟกานิสถาน และอาจใช้ประเทศในเอเชียกลางเป็นพื้นที่ฝึกหรือหลบซ่อนตัว ขณะที่ตุรกีก็มีความเสี่ยงเป็นเส้นทาง เข้า-ออก ของ FTFs เนื่องจากมีชายแดนติดกับซีเรียทำให้ควบคุมได้ยาก หากศึกษานโยบายเพื่อป้องกันการก่อเหตุรุนแรง จะมีด้วยกัน ๔ นโยบาย ดังนี้

๑) การสร้าง risk analysis center เพื่อประเมินความเสี่ยงของพื้นที่ที่อาจเป็นเป้าหมายการก่อเหตุ อาทิ สนามบิน สถานที่ท่องเที่ยว สถานียขนส่ง โดยมีเจ้าหน้าที่ประจำการตลอด ๒๔ ชั่วโมง

๒) การติดตามบุคคลที่เดินทางมาจากประเทศที่มีความเสี่ยงด้านสถานการณ์ก่อการร้าย อาทิ ลิเบีย ตูนิเซีย โดยประเมินจากข้อมูลสื่อสังคมออนไลน์ด้วย

๓) การตรวจสอบ เฝ้าระวัง และสร้างเครือข่ายด้านการข่าวกับบุคคลต่างชาติในตุรกี (foreign origin people)

๔) การประสานกับประเทศต้นทางของ FTFs โดยกรณี FTF ตุรกีเห็นว่าทุกประเทศควรมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยเฉพาะการขัดขวางการเดินทางมายังตุรกีเพื่อไปยังพื้นที่สู้รบหรือแจ้งตุรกีให้ทราบล่วงหน้า

๕. การจัดการภาวะวิกฤตในกรณีเกิดความไม่สงบในสังคม

ตามที่ได้กล่าวข้างต้นเกี่ยวกับการให้นิยามความหมายการก่อการร้ายของตุรกีที่ใช้ครอบคลุมถึงการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่อาจก่อให้เกิดความแตกแยกในสังคม ทำให้จำเป็นต้องมีแผนการจัดการรองรับภาวะวิกฤตในกรณีเกิดความไม่สงบในสังคมด้วย โดยใช้ในกรณีที่เป็นการจัดงานขนาดใหญ่ที่มีประชาชนมารวมตัวกันจำนวนมาก อาทิ การชุมนุมทางการเมือง การปราศรัยของบุคคลสำคัญ การจัดงานกีฬา ซึ่งแผนดังกล่าวให้ความสำคัญกับการป้องกันการก่อเหตุรุนแรงต่อประชาชน และการแทรกแซงเหตุการณ์เพื่อให้สถานการณ์กลับเข้าสู่ภาวะปกติโดยเร็วที่สุด

๖. การจัดการภาวะวิกฤตในกรณีการก่อการร้าย

ตุรกีจำแนกการจัดการภาวะวิกฤตในกรณีการก่อการร้ายเป็น ๔ ประเภท ได้แก่ ๑) เหตุจับตัวประกัน ๒) เหตุกราดยิง ๓) เหตุระเบิด และ ๔) เหตุระเบิดฆ่าตัวตาย โดยแบ่งการจัดการภาวะวิกฤตเป็น ๓ ช่วง คือ ก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ

Crisis management

Pre-crisis

- เฝ้าระวังวันสำคัญที่อาจมีการก่อเหตุ เช่น วันก่อตั้งกลุ่ม วันที่กลุ่มก่อเหตุครั้งแรก เป็นต้น
- ทำ intelligence assessment รวบรวมข้อมูลกลุ่มก่อการร้ายแต่ละกลุ่ม
- ทำ preventive measure โดยการจำลองสถานการณ์
- เตรียมกำลังคนและอุปกรณ์ให้พร้อมรับมือหากเกิดเหตุ อาทิ จำนวนเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน/ผลัดเปลี่ยน รถดับเพลิง รถพยาบาล เชื้อเพลิง อาหาร และทำแผนผังเมืองให้เป็นปัจจุบัน โดยเฉพาะตำแหน่งสาธารณูปโภคต่าง ๆ
- จัดทำแผนอพยพในแต่ละพื้นที่
- ชักซ้อมแผนเผชิญเหตุ ๒ ครั้ง ต่อปี และมีการทบทวนแผนทุก เม.ย. ของทุกปี
- อบรมเจ้าหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ
- ทำ risk analysis ถึงแรงจูงใจและศักยภาพในการก่อเหตุของแต่ละกลุ่ม รวมถึงเป้าหมายที่อาจถูกก่อเหตุ

During-crisis

- จำกัดพื้นที่เกิดเหตุ
- วิเคราะห์รูปแบบการก่อเหตุ
- เรียก technical team ที่เกี่ยวข้อง อาทิ หน่วยเก็บกู้วัตถุระเบิด หน่วยพิสูจน์หลักฐาน หน่วยเจรจา และหน่วยสนับสนุน อาทิ ดับเพลิง รถพยาบาล การไฟฟ้า
- จัดการการส่งต่อ แบ่งปันข้อมูล และประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ถูกต้องและทันท่วงที
- ระวังการก่อเหตุซ้ำขณะเจ้าหน้าที่กำลังปฏิบัติงาน
- ชี้แจงกับประชาชนและนานาชาติให้เข้าใจถึงสถานการณ์เพื่อไม่ให้เกิดความแตกตื่น
- จัดการกับการเผยแพร่เนื้อหาของสื่อมวลชน ไม่ให้เปิดเผยข้อมูลสำคัญรวมถึงเป็นช่องทางในการเผยแพร่โฆษณาชวนเชื่อของกลุ่มที่ก่อเหตุ

Post-crisis

- จัดการกับความหวาดกลัวของประชาชนให้กลับคืนสู่ภาวะปกติโดยเร็ว
- ประเมินถึงผลกระทบจากเหตุก่อการร้ายและหามาตรการฟื้นฟู
- ทบทวนและประเมินการปฏิบัติงานเพื่อปรับปรุงการทำงานและเตรียมพร้อมสำหรับเหตุที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

ศูนย์การจัดการภาวะวิกฤต (Crisis

Management Center) ก่อตั้งเมื่อปี ๒๕๕๕ เป็นศูนย์ติดตามและสั่งการสถานการณ์ในภาวะวิกฤต เช่น การก่อการร้าย การชุมนุมขนาดใหญ่ เป็นต้น โดยมีการเชื่อมต่อภาพแบบ real time จากกล้องวงจรปิดประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ ตัวทั่วประเทศ นอกจากนี้ยังมีการเชื่อมต่อกับกล้องวงจรปิดของเจ้าหน้าที่ในพื้นที่และการใช้โดรนเพื่อเก็บข้อมูลเพิ่มเติม ซึ่งข้อมูลจะถูกบันทึกไว้ ๓๐ วัน โดยข้อมูลดังกล่าวใช้ประโยชน์ในด้านอื่นด้วย อาทิ ใช้ในการทำสถิติจำนวนอาชญากรรม

หน่วยปฏิบัติการพิเศษต่อต้านการก่อการร้าย

ก่อตั้งเมื่อปี ๒๕๒๕ ซึ่งแรกเริ่มมีจุดประสงค์เพื่อต่อต้านกลุ่ม PKK และในปัจจุบันมีภารกิจหลักในการต่อต้านกลุ่ม IS ซึ่งเจ้าหน้าที่ในหน่วยต้องผ่านการฝึกโดยสำนักงานตำรวจแห่งชาติตุรกี โดยมีการฝึกปฏิบัติการในรูปแบบต่างๆ ทั้งการจู่โจมและการช่วยเหลือในสถานการณ์ต่างๆ เช่น การเกิดเหตุในตึก ในพื้นที่ชนบท สถานชนสงเคราะห์ การเจรจา การซุ่มยิง เป็นต้น

ศูนย์ฝึกสุนัขจัดตั้งขึ้นเมื่อปี ๒๕๖๐ โดยความร่วมมือระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติตรุกีกับสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (UNODC) เพื่อใช้ในการฝึกการค้นหายาเสพติดอยู่ในความดูแลของสำนักงานตำรวจแห่งชาติตรุกีเป็นศูนย์ฝึกสุนัขเพื่อใช้ในการฝึกของหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ตรวจหาระเบิด ตรวจหาอาวุธ ปฏิบัติการค้นหาเพื่อช่วยชีวิต ลาดตระเวน เป็นต้น

มุมมองของผู้เขียนจากการเข้ารับการอบรมมีข้อควรพิจารณา ดังนี้

ประการแรก CICA เป็นองค์กรที่มีความร่วมมือในหลายด้านและไทยยังเข้าร่วมเป็นสมาชิกด้วย ซึ่งการเข้ารับการอบรมดังกล่าวเป็นโอกาสดีในการเรียนรู้เกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติในการต่อต้านการก่อการร้ายของตรุกีที่เผชิญกับการก่อการร้ายอย่างต่อเนื่องทั้งจากกลุ่มในประเทศและนอกประเทศ ทั้งนี้ ผู้ที่บรรยายในแต่ละหัวข้อเป็นผู้เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์การทำงานมาเป็นเวลานาน

ประการที่สอง แม้ไทยและตรุกีจะมีภัยคุกคามร่วมกันบางประการ อาทิ FTFs ของกลุ่ม IS ที่มักใช้ไทยและตรุกีเป็นทางผ่านเข้า – ออก พื้นที่สู้รบแต่บางภัยคุกคามของไทยไม่ถือเป็นภัยคุกคามของตรุกี อย่างไรก็ตามไทยและตรุกีสามารถมีความร่วมมือด้านอื่น อาทิ การสกัดกั้นการบ่มเพาะแนวคิดหัวรุนแรงหรือการสนับสนุนทางการเงินต่อกลุ่มก่อการร้าย

■ แบบฟอร์มเสนอบทความ ■

ชื่อ – สกุล.....
ตำแหน่ง.....
หน่วยงานที่สังกัด

โทรศัพท์..... โทรศัพท์เคลื่อนที่.....
โทรสาร.....
E-mail.....

หลักเกณฑ์การส่งบทความลงพิมพ์

1. เป็นบทความวิจัยหรือบทความวิชาการทั่วไปด้านความมั่นคง
2. เป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์ที่ไหนมาก่อนหรือไม่อยู่ระหว่าง การเสนอขอพิมพ์ในวารสาร/สิ่งพิมพ์อื่น
3. เนื้อหาต้นฉบับภาษาไทย มีจำนวนหน้าสูงสุดไม่เกิน 15 หน้า พิมพ์ (กระดาษ A4) ต้นฉบับภาษาไทย และภาษาอังกฤษ พิมพ์ด้วยตัวขนาดตัวอักษร 16 แบบอักษร TH SarabunPSK
4. ส่วนประกอบสำคัญของบทความ
 - 4.1 ชื่อเรื่อง หรือ ชื่อหัวข้อ
 - 4.2 ชื่อผู้เขียน ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (ระบุ e-mail address, โทรศัพท์/โทรสาร ไว้ท้ายบทความ)
 - 4.3 บทนำ
 - 4.4 เนื้อหา (คำบรรยาย)
 - 4.5 บทสรุป/ข้อเสนอแนะ/ความเห็นโดยผู้เขียน
 - 4.6 เชิงอรรถ เรียงลำดับหมายเลขในเนื้อหา
 - 4.7 หนังสืออ้างอิง หรือบรรณานุกรม หมวดภาษาไทยมาก่อนหมวดภาษาอังกฤษ และระบุให้ชัดเจนถึงชื่อผู้แต่ง (ถ้ามี) ปีที่พิมพ์ ชื่อเรื่อง (ถ้ามี) ชื่อหนังสือ สำนักพิมพ์ เมือง/ประเทศที่พิมพ์ และหน้าที่อ้างอิง
 - 4.8 การอ้างอิงเว็บไซต์ หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรืออื่น ๆ ให้เป็นหมวดต่อท้ายข้อ 4.7
5. การพิจารณารับบทความ
 - 5.1 บทความที่ได้รับการพิจารณาให้ลงพิมพ์ในเอกสารชุดความมั่นคงศึกษา ต้องผ่านความเห็นชอบ และหรือผู้เขียนได้ปรับปรุงแก้ไข ตามข้อเสนอแนะของสถาบันความมั่นคงศึกษาหรือ ผู้ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้พิจารณาบทความ
 - 5.2 การแจ้งผลการพิจารณาให้ผู้เขียนบทความทราบหลังจากสถาบันความมั่นคงศึกษา ได้พิจารณาบทความให้ลงพิมพ์ได้
 - 5.3 การพิจารณาบทความถือเป็นสิทธิ์ของสถาบันความมั่นคงศึกษา

สถานที่ติดต่อ

➤ สถาบันความมั่นคงศึกษา

สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ

ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติฯ อาคารบี ทิศตะวันตก ชั้น 7

ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10215

โทรศัพท์ 0-2142-0144 โทรสาร 0-2143-9350

“

ประเทศไทย มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน
เป็นประเทศพัฒนาแล้ว
ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

”

Office of the National Security Council

สถาบันความมั่นคงศึกษา

สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ

ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติฯ อาคารบี ทิศตะวันตก ชั้น 7
ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร
โทรศัพท์ 0 2142 0144 โทรสาร 0 2143 9350

สแกน QR CODE เพื่ออ่าน

วารสารมุมมองความมั่นคง

| ฉบับที่ 3 | ประจำเดือน

กุมภาพันธ์ - พฤษภาคม พ.ศ. 2563